

ПЕТЪР БОБЕВ
ГУЩЕРЪТ ОТ ЛЕДОВЕТЕ

chitanka.info

ЧАСТ ПЪРВА

I

Директорът на мината инженер Радж повдигна енергично мургавата си глава, оправи с пръсти своята бухнала бяла коса и като погледна събеседника си право в очите, промълви:

— Драги професоре, при все че изпитвам най-голямо уважение към вашите знания, принуден съм да ви предам нареждането на управителния съвет. Ние с вас се познаваме добре, затова ще ви кажа направо — трябва да спрем разкопките!

Макар че бе очаквал този край от няколко седмици насам, професор Борис Станоев прехапа устни. Едрото му тяло сякаш се смали и потъна в дълбокото кресло, а отслабналото му напоследък лице клюмна на гърдите.

Няколко минути двамата мъже мълчаха.

Най-сетне Станоев тръсна своята гъста черна коса, сякаш се стресна от продължителен унес.

— Така значи — въздъхна той. — Край!

И се надигна тежко, с отпуснати рамене. Направи две-три крачки към вратата, но изведнъж се обърна рязко.

— Инженер Радж — заговори професорът неочаквано разпалено. — Това е жестоко. То е и неразумно! Не го ли чувствувате поне вие? Да спрем! Че от това по-лесно няма! Но защо тъкмо сега, когато сме към края, когато всеки миг може...

Той поклати глава.

— Как да спра, когато знам, когато съм убеден, че тук, под ледовете на Антарктида, единствено тук могат да се намерят запазени като в хладилник останките на онзи невероятен, загадъчен живот — животът преди много милиони години...

Очите му пак заблестяха в тъмните сенки на уморените клепачи. Тъй блестяха те и при първата им среща — инженер Радж добре си спомня това.

— И ще ги намерим! — отсече Станоев решително. — Трябва да намерим останките на някое същество от старите ери, от онези тайнствени, далечни ери, от които рядко, съвсем рядко изкопаваме само някои вкаменени кости. Трябва да намерим същество с мускули, с кожа, с вътрешни органи, с очи — представяте ли си да намерим същество, каквото никой човек до днес не е видял! И вие ще ми помогнете, нали, инженер Радж?

Директорът присви очи и отвърна сдържано:

— Вие искате премного от мене. Та аз съм един обикновен служител в дружеството, провеждам чужди решения. При това не разбирам много от палеонтология. Аз съм само минен инженер. Наистина вашата хипотеза ми хареса, в нея има нещо увличащо, замайващо, някаква своеобразна романтика, но... позволете, това наука ли е, или мечтание?

— И вие значи — оживи се Станоев. — И вие ме наричате мечтател. Е, добре — това недостатък ли е? Според мене всички, които са дали нещо на света, са били мечтатели. Да, мечтатели, винаги недоволни от завоюваното, винаги загледани в бъдещето. От такива мечтатели е създадена и моята наука...

И преди Радж да възрази нещо, той продължи:

— Моята наука! За много хора тя едва ли не е излишна, наука за мъртвия, отдавна несъществуващ свят. А колко се мамят те! Защото

познанията за този мъртъв свят служат единствено на науките за живота.

Ученият млъкна, зареял поглед далеч зад тапицираните стени на кабинета, а след това пак вдигна глава. Трябваше да го убеди, на всяка цена трябваше да спечели този мълчалив и сдържан индус. Затова се зае да излага отново и по-разгорещено своите доводи:

— Живот над нас, под нас и около нас! Богат, неизчерпаем, но жесток, подчинен на слепи, неразумни сили. „Изяж другия, за да живееш!“ — такъв е основният му закон. Само едно негово творение има разум — човекът. С тоя свой разум той неспирно руши суровите окови на природата и се опитва да създаде за себе си по-хубави условия на живот — да изкове за своето общество нови, смислени нравствени закони. Но за да постигне тази цел, човекът трябва да упознае природните сили, да ги изучи напълно — от зараждането на живота върху нашата планета до днес. Защо ли ви го разправам? Та вие го знаете не по-зле от мене! Към тази цел е устремена и палеонтологията... Моята хубава и полезна наука! Ала бедна, бедна на доказателства. Сегиз-тогиз ни попадне някоя полуизгнила кост — и то след колко труд и мъки — или някой неясен отпечатък в скалите. А какво са костите? Подпора на тялото, една-единствена от многобройните системи на организма. И само по тези полуизгнили кости ние сме принудени да гадаем как е изглеждало някогашното животно, с какво се е хранило, какви местности е обитавало и най-важното — кога е живяло. Само за по-късните епохи, а те за нас представляват най-близкото минало, все едно вчера, ние сме натрупали повече знания, събрали сме повече кости, повече скелети, а понякога, съвсем рядко наистина, като изключително щастие — и цели трупове...

— Да! — кимна с глава директорът на мината. — Замръзналите мамути и носорози в ледовете на Сибир.

И загадъчната усмивка застина веднага на красивото му тъмно лице.

Станоев усети, че му се завива свят. Наистина колко много бе изживял през последните месеци! Колко труд през деня и колко безсънни часове през нощта! И защо, защо? Имаше ли смисъл да се бори повече?

Да! Трябваше да устои докрай! Не биваше да се върне от средата на пътя!

Той седна отново в креслото, стисна челото си с две ръце и добави:

— Сибирските носорози и мамути са от последния ледников период. Те са съвременници на нашите прадеди — първобитните хора. А ние търсим запазен труп на животно от по-старите ери, от онези ери, които познаваме най-слабо. Тогава климатът е бил топъл, влажен. Животинските останки са се разлагали бързо и са изчезвали без следа. Ето защо най-първо трябваше да намерим такъв кът на земята, който да се е покрил с лед по-отдавна и този лед да стои недостъпен до днес. Кой може да бъде този кът? Естествено Антарктида! Както знаете, в своята работа аз приемам за основа хипотезата на Вегенер — хипотезата, която смята, че всички континенти произхождат от един-единствен материк, наречен Пангея, тайнствената прамайка на континентите, разпаднала се на няколко къса, които запълзели бавно на всички страни. Когато в края на креда настава заледяването, едно от многото заледявания на нашата планета, Антарктида неусетно, но неотклонно пъплела на юг, а в туй време Америка отивала на запад. По пътя Антарктида се разцепила на две и от нея изостанала Австралия. Тъкмо в Австралия по сведенията на местните геолози, които са изучавали откритите напоследък следи от древните глетчери, се установи, че това заледяване е настъпило сравнително бързо, в геоложки смисъл дори внезапно. Пластовете с тропически изкопаеми са заменени рязко, без преход, с глациални ледникови утайки, които са се наслоили направо върху загиналите животни и растения. Когато след милиони години климатът се затоплил отново, в Австралия ледовете се стопили, обаче Антарктида вече била достигнала значително на юг. Размразяването засегнало и нея, ала там, в близост с полюса, то било слабо, недостатъчно да стопи напълно огромните ледени маси. Реките и ветровете наслоили отгоре им дебела тиня, над която успели да израснат буйни гори, както е сега в Сибирската тайга. От тези гори впрочем произхождат вашите антрацитни залежи. Най-сетне дошъл последният ледников период, дошъл и си отишъл. Но тук, при вас, ледовете не успели да се стопят, защото междувременно материкът достигнал самия полюс. И в неговите недра сред непокътнатия древен лед лежат заключени безброй съкровища за нас,

палеонтолозите... Ето това е моята идея! Ако има някаква грешка, моля, посочете ми я, но не ми отказвайте подкрепата си!

Той замълча и разпери ръце. По челото му бяха избили ситни капчици пот. Инженер Радж, който бе изслушал търпеливо дългите му обяснения, промълви с привичния си равен глас:

— Веднъж наруших нарежданията на дружеството — когато открихте заледения амонит. Повече не смея. Та съгласете се! Ние не сме научен институт, а производствено предприятие, което трябва да произвежда, да произвежда все повече и повече. И без това разходите ни са големи. Вие сам се убедихте в това. Рудници сред вечните ледове! Ние сме пионерите тук. От третата геофизична година са се изменили едва пет години — а вижте какво сме постигнали! Но да поемем още разходи, и то неприсъщи на преките ни задачи — това вече не е по силите на предприятието. А за вашите проучвания са нужни огромни средства — шахти, галерии и разходи, разходи... Не други, а само бюджетни причини налагат това прекъсване. След няколко години може би пак...

Глух звън прекъсна думите му. Директорът пое бавно телефонната слушалка.

В първия миг бронзовото му лице не изрази нищо. То беше едно обикновено лице на ръководител, който изслушва отчета на свой подчинен спокойно, дори равнодушно. Но внезапно директорът скочи прав, очите му се разшириха от удивление.

— Къде?

Гласът на този, който докладваше по телефона, бръмчеше в стаята с металическия си тембър неясно, досадно като муха.

Станоев затаи дъх в някакво смътно предчувствие, че това засяга него, именно него.

Директорът тракна слушалката.

— Елате с мене! — обърна се той към Станоев.

— Но...

— Мълчете! Ще видите...

Облече шубата си, нахлупи кожената шапка с наушниците и обясни с неловка усмивка:

— За мене в мината е все студено. Липсва ми слънцето на Индия. После отвори вратата.

А там, в тесния коридор на подземния град, се бяха струпали чиновниците от канцелариите и свободните от работа миньори, които шумяха нетърпеливо:

— Истина ли е? Кажете!

— Не още — отвърна многозначително Радж с пръст пред устните, забързал с едри крачки към асансьора.

Малката кабинка полетя надолу, а когато спря, двамата излязоха в най-дълбоката галерия на мината, където се извършваха напоследък разкопките на професор Станоев.

Електрическата вагонетка ги чакаше и щом Радж и Станоев седнаха в нея, тя префуча напред.

Около тях между подпорните железобетонни пръстени, наредени един зад друг като ребра на гигантска змия, блестяха на електрическата светлина антрацитните кристалчета.

Неусетно черният пласт изтъня, изтъня, докато накрай изчезна, сменен от едрозърнест тъмночервен пясъчник. След още стотина метра проходът се измъкна и от пясъчника, за да се вреже в плътна ледена скала, която вече беше проядена във всички посоки от минните комбайни — сякаш дънер, надупчен от огромен червей-дървояд.

Какво ли е станало? Какво? Какво?

Тази мисъл биеше като чук в съзнанието на преуморения учен. Победа, неочаквана, изненадваща или нов неуспех?

Вагонетката летеше напред по двете релси, а светлият сноп на прожектора ѝ, подгонил мрака напред, тичаше пред тях, като се хлъзгаше по наредените железобетонни ребра и по грапавите ледени стени, които искряха с блясъка на разломено стъкло.

Стигнала до забоя, вагонетката намали ход. Новодошлите скочиха още в движение, посрещнати от двамата поддиректори — машинния инженер Альоша Степанович и геолога Джони Френч, които се отделиха от групата на струпаните миньори и ги поведоха към шахтата.

Забравил всичко и преварил неволно спътниците си, професорът не усети как се спусна по стръмните стълбички през трите площадки, спря до дъното, където под разкъртения леден пласт се чернееше вкаменената тиня, и се закова на място — смаян, потресен.

От древния синкав лед, отразил в кристален блясък лъчите на мощната лампа, се подаваше една гигантска челюст, може би цял

метър дълга, по която стърчаха нанизани редки закривени зъби.

Неспособен да види нищо друго освен тази озъбена челюст, палеонтологът грабна един въздушен пистолет. Машината зафуча диво, а острието задълба леда. Малък напън в страни — и един леден къс се търкулна в краката му, после втори, трети, додето се показа цялата челюст, покрита с дебела твърда устна, а отдолу се оголиха още един ред зъби.

Но за беда, отскочил случайно от хлъзгавата повърхност, пневматичният чук откърти върха на един шилест зъб.

— Що сторих! — ахна Станоев, опомнил се най-сетне от радостната възбуда, и подаде инструмента на един опитен миньор. — По-добре продължете вие, за да не повредя нещо друго! Така, насам към окото! Но внимателно, моля ви!

После коленичи да следи по-отблизо работата, докато сръчният работник поведе послушното острие край кожата на заледения исполин леко и уверено, като ваятел.

Изкопът растеше бързо.

Ето — появи се и окото на чудовището, закрито с два набръчкани клепака, а къртачът навлизаше все по-дълбоко и по-дълбоко.

Наоколо стояха притихнали инженерите, а горе, през кръглият отвор на шахтата, надничаха работниците, изоставили другите участъци.

След два часа бе изкопана цялата глава, метър и половина дълга, от която продължаваше в леда мощната шия.

Станоев пипна с ръка огромния клепач. При докосването на грубата студена кожа тялото му потръпна, но това не беше обикновеното неприятно усещане от допира до влечуго. Не! Имаше нещо друго, но какво?

Той се изправи разрошен, с хлътнали бузи, блед, но въпреки това необичайно възбуден и радостен.

— Простете ми! — промълви той виновно, а от лицето му нито за миг не слизаше тържествуващият израз на успеха. — Не мога да се владея. Чуйте всички! До днес човешки очи не са виждали такава гледка. И аз се радвам, без да се наситя, но в същото време съм и смутен, необяснимо смутен! Ето, той лежи пред нас неподвижен и студен! Хилядолетие след хилядолетие са отминавали над него, без да го засегнат, а той все лежал, подобен на сфинкс, скрил ревниво от

света някаква голяма тайна. Как смятате — дали ще успеем да му изтръгнем тази тайна? Дали ще ни се удаде да научим нещо повече от него, немия пратеник на древните ери?

Той говореше бързо, развълнувано пред утихналото множество, а по едрото му лице се разгаряше някаква топла усмивка, каквато никой от мината не бе виждал досега.

— Тук, на това място, затрупано с тристаметров лед, над който беснеят най-лютите бури на земята, някога, преди шестдесет или седемдесет милиона години са се гонили вълните на недълбок морски залив и са се разбивали с грохот в кораловите рифове. На пясъчния бряг, хе там, където нашата галерия пробива червения пясъчник, растели дървовидни папрати и хвощове, полюлявали се кичестите върхове на самотни палми и двестаметрови секвои. Приливът допълзвал към техните корени и трупал по пясъка седефените раковини на охлюви, миди, амонити и белемнити...

— Палми в Антарктида? Какво говорите! — попита някой от работниците, но Станоев изглежда не го чу. Той спря за миг, сякаш да се полюбува на невероятната картина, която бе нарисувал с думите си, и пак заговори. Всички край него се бяха смълчали, заразени от неговия възторг. Та всъщност успехът му беше общ успех — успех на всички, за всички!

— По дъното пъплели морски звезди и раци, цъфтели корали и актинии, а във водата преследвали плячката си ихтиозаври — рибогущери, подобни на десетметрови делфини. Кръстосвали ненаситни акули. Бързала да се свре в гъстите водорасли петметрова костенурка с яка птича човка. А отгоре, над разпенените вълни, се носел той... той... знаете ли името му?

— Еласмозавърът! — пошепна очарован геологът Джони Френч.
— Да! — възкликна палеонтологът. — Еласмозавърът!
Лебедогущерът! Тюлен с лебедова шия. Една причудлива шега, едно от
неизброимите хрумвания на природата. Понякога еласмозавърът

спирал над вълните, а само главата му се поклащала високо горе, на уродливо дългата шия. Когато зърнела плячката си — някоя едра риба или амонит — главата се спускала светкавично надолу, докопвала я с извитите си кукести зъби, после я нагълтвала цяла — ще помислиш: някаква гигантска патица, която рови по дъното на потока. Така си живеел той ден след ден, година след година... Неочаквано морското дъно почнало да се надига, над водата се подала пространна суша, която отклонила към север топлите морски течения и превърнала залива в езеро. Понеже няма изход към свободното море, еласмозавърът волю-неволю трябвало да остане тук, пленник на новото езеро. А в туй време климатът се променил рязко — застудяло, разфучали се зимните виелици, в плитчините се наслоила някаква непозната скала, твърда и студена. Ледът се разпълзявал навред и сковавал в яките си прегръдки залива. Измръзнал, загубил цялата си жизненост като всички студенокръвни животни, еласмозавърът се отпуснал вцепенен в най-голямата дълбочина. А ледът не спирал да нараства. Снегът валял, валял и засипвал леда. Засипал и него... Така той пролежал в ледения си гроб около шестдесет милиона години... Шестдесет милиона!

В този миг ученият усети колко много е уморен. Краката му се подкосиха, в слепите му очи заудря кръвта. Притъмня му. Той протегна ръце и се подпря на ледената стена.

Притеклите се начаса Степанович и Френч го хванаха под мишниците и го изнесоха горе.

— Нищо ми няма! — пошепна той, като се опомни. — Само съм уморен. Искам да спя, да спя!

И влезе сам в апартамента си, издълбан както всички жилища на мината в твърдия пясъчник.

В дъното на стаята до свирещото радио седеше с отпусната върху облегалото на креслото глава синът му Милчо. Той беше тринадесетгодишен юноша, крехък и слабичък, с тесни рамене и бледо лице, осеяно с редки лунички — пълна противоположност на широкоплещестия си баща. Само къдравите черни коси, у момчето съвсем тъмни и блестящи, а у бащата посребрени над слепите очи, издаваха някаква едва доловима прилика.

— Милчо, намерих, намерих! — извика бащата. — Еласмозавър, един от най-интересните и най-жизнеспособните плезиозаври,

доживял до края на мезозойската ера.

В първия миг момчето като че ли не го чу и продължи да стои все тъй безучастно, с унесен, невиждащ поглед, но внезапно трепна. Към бащата се насочиха две смутени очи, големи, умни, с чисти опалови ябълки и кафяви ириси — очи на дете, но с друг израз, не детски, а по-сериозен, без блясъка и живостта на младостта, две тъжни очи върху едно детско лице.

— Нали затуй сме тук — отвърна то, без да стане, но изведнъж се оживи. — Значи веднага ще си ходим?

— Е, не веднага — защото има още малко работа, но подир седмица, две, три...

— Омръзна ми вече! — въздъхна малкият и пак млъкна.

Както се събличаше да си ляга, Станоев подметна:

— Знам, че ти е скучно, виждам го, но защо поне не четеш?

— Не ми се чете...

— Че може ли тъй? — учуди се искрено бащата. — Ех, дете, дете! Нямах представа колко знания иска животът...

— Може! — прекъсна го синът му с отегчен глас, без да отвори очи. — Но на мене не ми се чете...

Професор Станоев се обърна. Старата грижа отново легна върху лицето му. Докога най-сетне, докога ще продължи това тревожно настроение у детето му?... От толкова месеци насам...

И ето пак, неочаквано сред радостта от победата, се яви същият досаден въпрос, който не му даваше спокойствие през деня, който нощем тровеше съня му. Ще оздравее ли някога Милчо?

Лекарят беше посочил две причини: дългата мъчителна болест и прекалената загриженост от страна на всички, която не позволяваше на организма да се стегне, за да се справи сам с болестта. Той каза точно така: „Променете обстановката. Отведете го другаде. Нека играе на слънце, да се разхожда, да тича. Закалете тялото и духа му. Днешните деца от апартаментите се нуждаят от това, дори когато са здрави.“

Да играе на слънце, да тича! А какво му предложи до днес бащата? Шест месеца затвор в този мрачен град под земята и само две-три разходки със ски горе, на повърхността.

Улисан в своите ядове и неуспехи, той беше забравил детето. Но сега щеше да се погрижи за него веднага, щом се събуди.

— Аз ще спя, капнал съм — промърмори той неразбрано, като се зави с юргана и затвори очи.

II

Но сънят не идваше. В преумореното съзнание се нижеха като на филм събитията от последните месеци.

Ето го най-сетне отпечатан трудът му с твърде скромното заглавие „Възможности за палеонтоложки изследвания в Антарктика“, който развълнува целия учен свят. Както можеше да се очаква, някои го приеха като рядко постижение на научната мисъл, други пък го отхвърлиха изцяло и го нарекоха фантазърство. В една статия дори бе употребен изразът „Научно-фантастична литература“.

Колко много горчивини преглътна тогава Станоев! Но не се отчая.

„Нека! — мислеше си младият учен. — Нека говорят! Така се посреща новото. Когато проправяш неизвестна пътечка, трябва да очакваш, че ще има остри камънаци, сипеи, урви, дъжд и пек; че тръни ще дерат месата ти; че жажда ще пука устните ти. Който иска удобства, да не се отклонява от шосето — то е гладко, равно, сигурно!“

И бавно, търпеливо трупаше нови доказателства, подреждаше ги, запълваше празнините в първата си работа.

Тогава неочаквано дойде болестта на Милчо. Цели осем месеца! Осем месеца труд в кабинета, ровене из библиотеките, дискусии, а вечер вместо почивка тичане по лекари и аптеки, грижи, безпокойства, безсънни нощи до леглото на болното дете.

И един ден, когато лекарите най-сетне заявиха, че Милчо е здрав и може да тръгне на училище, дойде писмото от Международното общество на палеонтолозите.

Направо, без излишни обяснения секретариатът на обществото го уверяваше, че намира проучванията му сериозни, заслужаващи внимание и го командироваше за шест месеца в Антарктика, за да провери на място своите предположения. Проучванията щяха да се извършат в района на Международното минно дружество в Антарктида, което поемаше всички разноски.

Станоев не бе очаквал това щастие. Той, скромният български учен, да получи такова доверие! А радостта му стана още по-пълна,

когато лекарите препоръчаха да вземе със себе си и Милчо. Смятаха, че пътуването ще го ободри, ще освежи изтощената от продължително боледуване нервна система.

И след триседмични трескави приготовления параходът им се отлепи от бургаския кей.

Босфорът, Цариград, Мраморно море, Егея, Средиземно море, Суец, Червено море, Индийския океан, Сиднейското пристанище, където се прехвърлиха от луксозния пътнически параход, същински плаващ град, на един полярен кораб и накрай — Антарктида!

Беше декември, средата на лятото. Но какво лято! Откак бяха навлезли в Южното море, мъглата не се вдигна нито веднъж — гъста, непрогледна, като каша.

Милчо стоеше до стената на каютата, опрял чело в илюминатора, и се мъчеше да различи нещо навън, замислен както винаги.

— Отегчи се, нали? — запита Станоев.

Без да се обърне, момчето отговори кратко:

— Вода и само вода, накъдето и да се обърнеш!

— Прав си — съгласи се бащата. — Напоследък стана съвсем дотегливо. И тази мъгла! Но преди това — колко много пристанища...

Милчо завъртя глава.

— Всички пристанища си приличат. Пък да си призная, вече ги обърках. Едни са по-големи, други по-малки. Иначе всичко е еднакво: и каменните кейове, и подемните кранове, и митниците — всичко! Та и хората са еднакви: моряци, митничари, докери, всички облечени с еднакви дрехи, само кожата им е различна — на едни бяла, на други жълта, на трети черна.

Додето Станоев свари да отговори, смутен от тези мисли, някой почука на вратата. Прислужникът, един осемнадесетгодишен негър от Австралия, ги викаше да видят две птици, кацнали на кораба.

Станоев се обърна към сина си:

— Искаш ли? Откога не сме срещнали живо същество.

— Добре! — отвърна Милчо, но дори не се помръдна.

— Хайде, моето момче! — подкани го повторно бащата, като метна на гърба му дебелия шуба.

С лека въздишка Милчо взе да се облича. Нахлупи ниско над очите си кожената шапка, надяна ръкавиците и излезе.

Върху брезента на най-близката спасителна лодка бяха кацнали две птици, които отдалеч приличаха на чайки. Но ученият ги позна.

— Полярни рибарки! Най-големите, недостижими птичи пътешественици.

Съвсем ненадейно мъглата пооредя, изтъня и остана назад като снежна пряспа върху светналото море.

Двете птици се оживиха, после с лек плясък на крилата отлетяха към юг.

Станоев ги проследи с поглед, докато се изгубиха в далечината.

— Милчо, ти навярно не си слушал за тези птици — промълви той възхитен. — А техният живот е тъй интересен, да го кажа направо — романтичен. Когато свърши късото лято на Севера, те се упътват на юг, пресичат екватора и се заселват тук, край Южния полюс, където стоят до края на тукашното лято, а след това — пак към север! Всяка година по два пъти от полюс до полюс, подир незалязващото слънце! Жив символ на вечния копнеж към светлината!

Птиците си отидоха и повече не се видяха, но колко пъти след това, когато неуспехът душеше измъчения учен, когато го обхващаше желанието да зареже всичко и да се махне, да се върне в тихия си кабинет в университета или у дома си, мисълта за тези две птици изведнъж го ободряваше, вдъхваше му нова сила. Нима в своя стремеж към светлината те срещаха по-малко трудности!

Корабът продължаваше лудия си бяг напред, а жълтото мъгливо слънце се търкаляше над хоризонта, без да залязва, допираше се до морската повърхност на юг и пак се възземаше нагоре.

Хората лягаха да спят по светло и се събуждаха по светло, справяйки се само с посоката на слънцето и с часовниковата стрелка.

След два дни, тъкмо преди пристигането им, времето пак се влоши. От юг изпълзяха мрачни ниски облаци и прихлупиха морето, което бързо изгуби блясъка си, почерня. Термометърът заслиза надолу: осемнадесет градуса, двадесет градуса, двадесет и два градуса... И додето професорът и синът му сварят да се приберат в каютата си, снежната буря връхлетя като лавина. По металната палуба зачатка едра суграшица — шумя, трупа, та наслои цяла педя лед. Морето зарева — грозно, настръхнало. Вълните нарастваха бързо, надвесили запенени гребени, и се разбиваха в бордовете, като заливаха парахода с цели

водопади. Парапетите, въжетата, стълбите, мачтите — целият кораб се облепи с ледени висулки.

Но за щастие вече навлизаха в залива. Това се усещаше по намалялото клатушкане, ала брегът още не се виждаше. Гъст ситен сняг, който бе сменил суграшицата, се сипеше водоравно на цели облаци, лепнеше по въжетата, замазваше прозорците, навяваше дебели преспи пред вратите, сякаш бе решил да затрупа всичко.

Машините забавиха хода си и внезапно през мъглата на снежната виелица изплува брегът като отсечена ледена скала. Последваха обичайните команди, сетне един матрос подхвърли връвта, някаква омотана в кожи сянка от пристанището я хвана, изтегли с нея стоманеното въже и закачи бримката му за железния дънер на кея.

В следната минута в каютата на двамата българи влезе един човек, облечен с кожи и с целулоиден ветробран, под който едва се виждаше лицето му.

— Джони Френч! — представи се той.

Станоев пое протегнатата ръка, а новодошлият добави:

— Ако сте готови, последвайте ме! Допускам, че сте поизмръзнали при пътуването, но долу, при нас, ще се сгреете чудесно.

Станоев нахлупи своята шапка с ветробрана, стъкми и Милчо, после тримата излязоха навън.

Антарктида ги посрещна с воя на бурята, настръхнала и зла. Снегът се полепи по ветробраните и ги принуди да спрат, за да ги изчистят.

„Иска да ме уплаши — помисли си ученият. — Да ме изгони. Но не, мила, ти не ме познаваш!“

На самия кей, до мостчето за слизване, по чиито заледени стъпала пътниците едва пристъпваха, ги очакваше мощен верижен влекач със закрыта кабина.

Шофьорът поздрави приветливо, а когато моряците натовариха вещите им в ремаркето-шейна, той даде газ и стисна ръчките за управляване.

Милчо се обърна неволно назад в момента, когато облепеният с лед параход изчезваше зад снежната завеса, след това се отпусна на седалката, занемял пред дивото величие на тази сурова страна.

Влекачът се носеше бързо напред по безкрайната бяла пустиня, накъдрена от безредни ниски дюни, разбиваше на снежен прах

новонавеяните преспи, преваляше старите втвърдени блокове от зърнест фирн, а след него бясната вихрушка измиташе мигновено следите му с невидимата си метла.

Рев и вой!

— Антарктида! Антарктида! Антарктида! — шепнеше си мислено Станоев при всяко изтракване на гъсеничната верига.

Колко дни и безсънни нощи е мечтал за нея, колко е бленувал за тази приказна страна! И ето — сега тя е пред него, строга, необятна, загадъчна, скрила ревниво тайните си под дебелия ледена броня.

Равномерно, на всеки десет секунди през белия порой на снега изплуваше по един черен стълб-пътеуказател, пробягваше назад и в момента когато изчезваше, отпред се явяваше нов стълб — и тъй стълб след стълб, минути, часове...

Бурята не стихваше, а сякаш се усиливаше, поемаше цели грамади сняг и ги блъскаше насреща им.

Внезапно веригите забоксуваха, но шофьорът натисна педала за газ и влекачът се откопчи с вой от лепкавата прегръдка на пръхкавата пряспа, за да продължи пътя си.

Милчо бе утихнал, неволно притиснат до баща си, с вперени напред широко отворени очи. Като го гледаше до себе си тъй свит и безпомощен, Станоев за пръв път се запита смутен, разколебан, дори с известно угризение: дали не му създаде повече впечатления, отколкото бяха нужни, дали не пресили дозата на лекарството.

— Пристигнахме! — предупреди водачът.

В същия миг напреде им изплува висока червена скала, връхлетя върху тях, някаква врата се вдигна и колата влезе в едно обширно помещение-гараж, запълнено с множество подобни коли, със самолети и хеликоптери, сред които се суетяха улисани в работата си хора.

Скочил пъргаво пред гостите, Джони Френч отвори вратата на влекача.

— Чувствавайте се като у дома си! Ето нашия вход, издълбан в скалата, която стърчи над леда. Досещате се защо, нали? Защото не е възможно да се построи никаква шахта, никакъв проход, никакво съоръжение в ледниците, които ни заобикалят, тъй като в своето движение надолу към морето те ще смажат всичко.

След тези думи той ги покани в асансьора. Кабинката хлътна надолу, а когато спря, тримата излязоха в един дълъг коридор, светъл и

чист като болница.

След десетина крачки Френч бутна първата врата.

— Това е вашият апартамент. Тесен е безспорно, но тук няма други възможности. Икономия на пространството. В тази скала е изградено цяло пететажно селище. За сметка на това пък вентилацията е отлична, уверявам ви.

Докато те разглеждаха доволни новото си жилище от спалня, кабинет и баня, не много широки наистина, но удобно наредени, които в сравнение с тесните каюти на парахода им се сториха като дворец, той добави:

— Починете си добре, а в пет часа заповядайте в зала номер едно! Там ще се запознаете с останалите колеги.

И си отиде.

Щом се изкъпаха, бащата и синът се изтегнаха в леглата си, ала възбудата от всичко, което бяха преживели, не им позволи да затворят очи. И точно в пет часа Станоев застана с развълнувано сърце пред масивната врата с белия номер едно.

Как ли щяха да го посрещнат? Щяха ли да го разберат, да му помогнат?

Той почука и като чу отвътре краткото „да“, натисна бравата. Насреща, зад тежкото писалище, се изправи висок, малко приведен мургав мъж и протегна сърдечно ръка. Станоев се досети, че това е директорът на мината — инженер Радж.

Представянето беше кратко и непринудено. Изредиха се един след друг двамата поддиректори: американският геолог Джони Френч и машинният инженер Альоша Степанович, едър рус великан, който щеше да смачка ръката му в широката си длан, един чернокож химик от Гана и още няколко мъже с енергични, обрулени от бурите лица.

В течение на два часа професор Станоев изложи пред слушателите си спокойно, в приятелски разговор всички доводи в подкрепа на своето схващане. Изложи ги с такава жар и убедителност, че щом свърши, всички присъстващи изразиха шумно одобрението си.

Такъв беше първият ден в Антарктида — възбуждащ, обещаващ успехи, но после...

Станоев скоро разучи цялото подземно миньорско селище, посети атомната електроцентраля, която се намираше на петдесетина

километра на юг, и железодобивния комбинат — всички заровени дълбоко в затрупаните с ледове скални масиви.

Чувствувахе се вече как оживяваше мъртвият леден материк. Над снежната му повърхност продължаваха да брулят най-силните бури на земята, но долу, в каменните му недра, се зараждаше новият живот. Миньорите достигаха с галериите си богатите находища на уран, желязо, въглища и петрол, работниците от подземните заводи претопяваха рудата в едри метални блокове, които биваха разпращани за преработка из цял свят, а пък атомната електроцентраля снабдяваше с енергия всички мини на дружеството.

Всичко беше тъй чудно, необикновено, вдъхващо гордост!

И все пак младият учен мислеше само за своята задача. За него минните галерии, шахти, травербани не бяха само проходи за извличане на рудата, а нещо много повече — пътища, по които той, палеонтологът, щеше да достигне своята цел, като върви подир миньорите наготово.

И наистина как иначе би могъл да прерови тези ледени маси, дебели на места до два километра? Кой би дал огромни средства за такова нещо — някакъв учен да провери своята хипотеза?

За няколко дни той обходи всички галерии, обходи ги сам, пеш, въоръжен с геоложкото си чукче и неотлъчния бележник. И всяка вечер, а то значи в осемнадесет часа, се връщаше с изписани още десетина страници на бележника.

След дълги проучвания той набеляза района, в който трябваше да се извършат самите разкопки. В северозападния край на антрацитната мина, под един непрекъснат петнадесетметров слой глини, се простираше огромно, неизследвано ледено огнище. Още с първите проби Станоев откри под микроскопа множество фораминифери, които недвусмислено доказваха, че този лед е образуван към края на кредната епоха, преди шестдесет-седемдесет милиона години.

А пък геоложките проучвания потвърждаваха, че това ледено находище всъщност представлява един замръзнал морски залив, затворен с издигнала се впоследствие суша.

Без да губи време, Станоев се залови за работа. Минните комбайни задълбаха надолу. Една, две, три — всяка седмица все нова и нова галерия пронизваше ледения масив.

Палеонтологът беше непрекъснато долу, при работниците: упътваше, съветваше, ободряваше.

Но...

Ден след ден отминаваха — седмици, месец, два, — без да донесат нещо ново. Накъдето и да задълбаеха, машините изваждаха само лед и нищо друго, никакъв примес, никаква риба, никаква скарида или мида, а камо ли влечуго, за каквото си мечтаеше Станоев. Лед и само лед, синкав, непрозрачен, все едно начупено дебело стъкло.

Само веднъж, като достигнаха тинята на дъното, копачите измъкнаха две вкаменени черупки на амонити — нещо, което се случва и другаде по земята — и нищо повече.

Съмнението полека-лека почна да се прокрадва в съзнанието на младия учен. Дали пък не е сгрешил нещо?

Всяка вечер, щом излезеше от студената мина, Станоев хапваше набързо и след като Милчо си лягаше да спи, се прибираше в кабинета си, където стоеше до полунощ, унесен в повторни изчисления, безкрайни справки в книгите и проверки, проверки...

И всяка нощ, когато станеше от работната си маса със зачервени, преуморени очи, той шепнеше разколебан:

— Няма грешка! Всичко е предвидено, всичко — до последната подробност. Тогава защо...

А на другия ден пак слизаше в шахтата и пак опитваше, опитваше — метър надолу, още един метър и още, а сега наляво, към дъното! И тъй до вечерта, когато започваха отново безкрайните изчисления.

Станоев заляня. И веднъж, като се видя в огледалото, трепна.

— Борисе, ти ли си това? — запита се сам. — С тези изпити бузи, с тези вдълбани очи. Не ми харесваш, братко!

Но работата не го остави да се занимава повече със себе си. Времето летеше. Шестте месеца на командировката изтичаха — шест месеца в напразни, безцелни усилия. И все нищо, съвсем нищо!

Напоследък в бюлетина на Международното палеонтоложко общество взеха да се появяват разни намеци, многозначителни недомлъвки. В началото винаги е тъй — с недомлъвки, ала когато неуспехът стане явен, всички ще захванат да ругаят открито.

Командировката свърши.

Станоев почака да изпълзи от ледената галерия и последният комбайн, отпусна се на един куп минни подпори и скри лице в дланите си.

— Край, край! — пошепна той, загледан в черната дупка пред себе си. — А всъщност колко е красиво тук! Струва ти се, че си попаднал в подземията на някакъв кристален замък от приказките. И всеки миг — ха-ха — отсреща може да изпълзи ужасният змей, господарят на замъка, огромен, страшен, покрит с рогови люспи като керемиди, и ще блъвне огън от озъбената си уста.

Той поклати глава.

— Уви! Наоколо е пустош, лед и нищо друго. А някога, много-много отдавна, тук е гъмжал живот...

Палеонтологът се надигна тежко и тръгна назад с приведена глава, посърнал, унил, състарен.

Когато влезе в стаята, Милчо дори не се обърна, застанал на любимото си място пред загасеното радио.

Тежка мъка стегна гърдите на бащата. Значи тъй, заради тези безцелни лутания той пренебрегна детето си. А уж го взе да му създаде повече радост, повече развлечения.

— Милчо, вече ще си ходим — въздъхна той.

— Нищо ли? — запита момчето, като лежеше на стола с притворени очи.

— Нищо! — отвърна Станоев.

Простря се върху леглото, притвори очи и заговори сам на себе си, подложил сплетени пръсти под тила си:

— Нека помислим малко на глас! Още един път! Къде, къде може да се крие моята грешка?

Точно насреща, закачен на издълбаната в плътния пясъчник стена, тракаше еднообразно часовникът и отмерваше секунда след секунда, минута след минута — шест часа и пет минути, шест часа и шест минути, шест часа и седем минути...

— Времето лети неуморно, докато лежа тук смутен и объркан. Къде греша? Хайде да почнем пак отначало, да си представим всичко, просто и нагледно. Да се пренесем в онези времена край лагуната, когато още е било топло и в нея е кипял живот — водорасли, риби, мекотели и гущери, гущери — хиляди, неизброими множества най-невероятни гущери... След това ненадейно по някаква причина (а

каква именно още никой не може да твърди със сигурност) климатът се променил. Застудяло рязко. Дали земята е навлязла в космичен облак, дали някакво морско течение се е отклонило, дали земната ос се е изместила, или въгледвуокисът в атмосферата е намалял — за нашата работа сега то е без значение. Важен е само фактът, че е имало такова застудяване.

Ученият хвърли поглед към креслото, където Милчо се бе облегал назад с притворени очи. Нека спи! Сънят укрепва нервите.

В този миг момчето вдигна клепачи.

— Защо спря?

Тогава Станоев довърши мисълта си:

— Да си припомним как постъпват съвременните земноводни и влечугите, които обитават водата, при приближаването на зимата. Едни от тях напускат навреме потоците и блатата, за да се заровят в шумата или в пръстта и там да прекарат в зимен сън, в състояние на анабиоз — полуживот-полусмърт, до пролетта. А другите — те пък слизат към дъното, защото през зимата, когато реките замръзват, там водата е най-топла. Четири градуса над нулата, това е температурата, при която водата е най-тежка, а по-студените пластове вода и ледът плуват отгоре...

Той пак си припомни двете птици върху спасителната лодка. Полярните рибарки! Нима по техния път има по-малко трудности — бури, мъгли, хищници! И въпреки всичко те летят, летят напред към светлината, към вечното слънце.

— А не съм сгрешил — продължи да си говори ученият. — Сега дори съм по-сигурен от преди... Тук нейде съвсем наблизо... Само че не мога да го намеря... А защо? Защо? Ще полудея.

Изведнъж Милчо го прекъсна:

— Да не би пък някой друг...

Станоев се изправи бързо.

— Наистина! Дали не е друг? Дали чуждите изчисления са верни? Дали проучените от мене места представляват най-големите дълбочини — дълбочините, в които са се струпали животните, когато...

И без да довърши мисълта си, той скочи към работната маса, разгъна геоложките карти и прав, забравил да седне, се задълбочи в тях.

Чак на заранта, когато в коридора проехтя звънецът за закуска, професор Станоев се отдели от чертежите.

Безсъмнено имаше грешка. Геологът Джони Френч беше пропуснал да извърши два-три сондажа между галерии III-735 и III-744.

Развълнуван, обнадежден палеонтологът оправи надве-натри косата си, притича до кабинета на директора и без да почука, влетя вътре.

Инженер Радж вдигна глава и свали очилата си в очакване на обясненията му.

— Цяла нощ съм изчислявал — заговори бързо Станоев. — Проверих отначало всички геоложки данни. Пропуснали сме нещо. Нека опитаме с още една сонда, само една — между галерии III-735 и III-744. Надявам се, че там се намира най-дълбокото място на леденото огнище. Ще ми се да вярвам, че при застудяването именно там са се струпали всички животни, както става и днес в замръзващите реки, където рибите се наблъскват в огромни множества из вировете.

— Вие диририте влечуги — подметна Радж.

— А не ви ли е известно, че някои водни влечуги и земноводни, например водните жаби и сладководните костенурки, зимуват под водата, заровени в дънната тиня? Тъй е станало и тогава. Когато е настъпил студът, всички морски животни са се спуснали към дъното. А водата продължавала да замръзва отгоре надолу. Ледът надебелявал, а в същото време измръзналите животни се примъквали все по-дълбоко, докато се струпали в тази яма. Според мене тя трябва да бъде пълна със заледени трупове... Сякаш ги виждам там, един връз друг.

Станоев млъкна в очакване на отговора, който за него щеше да означава всичко.

Колко ли бе траяло това неприятно, потискащо мълчание.

Най-сетне директорът вдигна мургавата си белокоса глава и заговори тежко, отмерено като присъда:

— Драги професоре, и отрицателният резултат е пак резултат. Вие ще се задоволите с него, трябва да се задоволите! А той е ясен, недвусмислен — в ледовете на Антарктика не са запазени животински останки от древните епохи. Заледяването е дошло бавно, както обикновено е ставало на земята, без катаклизми, в течение на милиони

години, през което време са измрели отдавна или са се оттеглили в по-топлите морета всички едри животни... При това аз нямам право...

Ала не свари да довърши, защото без да каже ни дума, Станоев се поклони студено и изхвърча навън. Пред вратата едва не се сблъска с геолога Джони Френч.

— Какво има? — запита го американецът, като видя изписаната по лицето му мъка.

— Отказа ми. Искях да пуснем още една сонда, само една.

— Защо? Ние извършихме достатъчно сондажи.

— Не, не са достатъчни! — възрази живо палеонтологът.

Но тутакси замълча. Какво ще му обяснява. Та нали грешката беше негова, на Джони Френч?

И махна с ръка, готов да си тръгне.

Геологът го спря.

— И на мене ли се сърдите? Чакайте, обяснете ми защо са нужни повече сондажи! Нали аз съм отговорникът?

Станоев го погледна решително.

— Ето защо — има грешка! Пропуснали сме да изследваме площта под галерии III-735 и III-744.

— Невъзможно! — възкликна Френч.

— Тогава елате да проверим заедно!

Геологът разбра грешката си веднага щом погледна чертежите. Лицето му се намръщи.

„Засегнах го — помисли си Станоев. — Създадох си нов неприятел. Но... това вече няма значение.“

Неочаквано Джони Френч вдигна глава.

— Щом е така, грешката трябва да се поправи! Елате!

— Но директорът... — поколеба се ученият.

— Ще видим!

Измерването потвърди предположението на Станоев. Тъкмо на това място се оказа най-голямата дълбочина на залива, някакъв скалист подмол, подводна яма, изпълнена с лед, дебел двадесет метра.

Обнадежден, палеонтологът отново забрави умората, оживи се, очите му заблестяха. Обаче и този път директорът Радж отказа. Какво значеше впрочем, че не е изследвана една дупка? Нима трябваше да се преровят ледовете на целия континент?

Как не опита Станоев да го убеди — напразно! И накрай, завладян от някакво тягостно чувство, той напусна кабинета на директора и се прибра в стаята си.

Този ден за пръв път Милчо се пооживи, излезе за малко от безразличието си, от онова потиснато настроение, което плашеше и отчайваше баща му.

Станоев обличаше работния си комбинезон, когато синът му запита:

— Какво стана?

— Отказаха! — изпъшка ученият. — Изоставиха ме. Но аз няма да се предам, да знаеш! Сам ще копая!

Неочаквано и Милчо взе да се стяга за излизане.

— Ами ти накъде? — запита озадачен бащата.

— С тебе — отвърна кратко малкият.

— Не може!

— Трябва да дойда! — натърти Милчо. — Да видиш, че не всички са те изоставили.

Както нагласяваше миньорската си шапка, Станоев се спря неподвижен, удивен, с вдигнати ръце. После постепенно чертите на лицето му се отпуснаха.

— Добре! Да идем заедно!

Само след пет минути двамата бързаха, по-право тичаха из подземната галерия III-735. Понеже работата вече беше привършила, електричеството бе спряно и дългата мрачна дупка се осветяваше само от фенерчетата им.

При първия кръстопът Станоев спря и пое дълбоко дъх.

— Тук трябва да бъде! — отсече той, а гласът му прокълтя глухо в схлупения проход. — На това място под нас се простира лед с дебелина поне двадесет метра. Трябва да стигнем до дъното!

Пусна в движение компресора и стисна дръжките на пистолета.

— Да ми попречат в последния момент! — повтори той с болка в гласа си. — Да ми попречат, когато съм тъй близо до целта!

Отначало работата вървеше по-бързо. Фучащото острие ломеше леда като кремък, буца след буца, но колкото шахтата ставаше по-дълбока, толкова повече умората надвиваше непривикналия на такъв труд учен. Ръцете му взеха да потрепват, да изпускат тресящите се дръжки. А беше навлязъл в скалата само два метра косо надолу.

Станоев подпря инструмента в стената и се дръпна назад.

— Ще си почина малко.

После се отпусна върху струпаните железобетонни стълбове — задъхан, изтощен.

По едно време, както се бе свил с лице върху ръцете, той дочу отново воя на компресора. Обърна се и замръзна от изненада.

Милчо, неговият Милчо копаяше, по-право опитваше да копае, натиснал със слабите си гърди подскачащия пистолет.

Станоев посегна да го махне от забоя, но малкият упорствуваше:

— Остави ме! Ще ти помогна!

Бащата отстъпи трогнат, после застана грижливо зад гърба му, изчака пет-шест минути, готов да го подкрепи тутакси, ако стане нужда, и тогава предложи:

— Хайде да си отдъхнем малко!

Дълба така до вечерта, а на другия ден рано-рано двамата бяха пак на забоя. Сега работата съвсем не спореше. По дланите на професора бяха излезли едри мехури, които се пукаха при всяко хващане на инструмента и боляха ужасно.

Но той не отстъпваше, а натискаше още по-ожесточено ревящата машина с пръсти, с корем, с гърди. Ледените отломки отскачаха една след друга със звън, а Милчо ги отнасяше встрани с премръзнали ръце. Проходът се вдълбаваше надолу бавно, но непрестанно.

Когато погледна часовника си, ученият видя, че бе копал цели два часа.

— Е, полага ни се малка почивка — обърна се той към сина си.
— Дай закуската!

— А в туй време пък ще опитам аз! — прогърмя зад тях един басов глас.

Двамата се обърнаха сепнати. Напреде им стоеше усмихнат инженер Степанович — едър, снажен, цяла северна мечка.

— В почивка съм — обясни той, забелязал учудването им. — Бях тръгнал да понаобиколя насам, да прегледам инвентара и случайно ви хванах на местопрестъплението. Та ще ви помогна, какво да ви правя! Хем ще се пораздвижа малко, да не се отпусна съвсем. Имам някакво неясно чувство — мисля си, много си мисля — е, добре, ние ви отблъснахме, какво по-леко от това, ами ако въпреки всичко сте прав?

И без да дочака съгласието им, заби острието на къртача в леда. Работата тръгна по-бързо. Шахтата взе да се удълбочава.

Станоев насочи цялото си внимание към изкъртваните късове. Няма ли най-сетне да се подаде нещо, каквото и да е: я риба, я охлюв или поне най-малка мидичка?

Не и не!

Ледените отломки бяха все тъй чисти, прозрачни като стъкло. И мъката, и съмнението, и унинието, които боязливо бяха отстъпили място на избликналата надежда, пак изпълзяха от тъмните си ъгълчета и загризаха душата му.

Когато изтекоха още два часа, Степанович остави инструмента до стената.

— Е? — запита той късо, избърсвайки с ръка потта от челото си.

— Нищо! — поклати глава Станоев.

Усмихнат както винаги, руснакът се извини:

— Ще ида да закуся, огладнял съм като вълк. А в туй време да видим какво може да се направи... Гледай ги ти, юначаги, копаят сами!

Без да отговори, прегърбен от умора, палеонтологът пак хвана машината. Сърцето му се блъскаше в гърдите пресилено, зачестило, а ръцете и краката му трепереха от изтощение — и пак нищо, все нищо...

Изведнъж Милчо изкрещя тъй, че надвика воя на машината.

— Охлюв! Леле, че голям охлюв!

Професорът изгърва въздушния пистолет сред ледените късове, сграбчи находката от ръцете на сина си и я вдигна към очите си.

Дъхът му замря.

От полупрозрачния ръбест отломък се подаваше една чудновата спирална черупка. Едва опомнил се от първото смайване, ученият грабна момчето в прегръдките си и се развика, луд от радост:

— Знаех си аз, знаех, знаех!

После опита с треперещи ръце да освободи от леда голямата древна раковина. Парченце след парченце се ронеше в краката му, докато най-сетне се подаде и тялото на животното, свежо, запазено, сякаш току-що извадено от водата.

Милчо ахна. Та това съвсем не беше охлюв! Сгърчени, навити като пружини, висяха няколко дълги пипала с безброй вентузи.

— Октопод! — дръпна се той назад. — Октопод, скрит в черупката на охлюв.

— Не, моето момче. Това е амонит! Чуваш ли, амонит, изчезнал в края на мезозойската ера! Виж го хубаво, той е съвременник на динозаврите, гигантските гущери!

И като хвана детето си за ръка, Станоев го повлече към асансьора.

— Ела, ела да им го покажем!

Той не запомни как измина обратния път по галерията, как влезе в асансьора и как се озова пред кабинета на директора. Съвзе се едва пред тежкото бюро, зад което го гледаха учудените очи на инженер Радж.

— Нали искахте факти! — изрече на един дъх палеонтологът, запъхтян от бързането. — Ето ги! Амонит, запазен напълно, долу в III-735, в ледената яма! Това вече не са само фораминифери, за чийто произход може да се спори. Амонитите са ръководещи изкопаеми. Убеден съм, че го знаете добре. Те определят точно епохата, през която е образуван даден пласт. А този вид се среща само в горнокредните отложения. Е, има ли още място за съмнения?

Наистина това беше силно доказателство. Убеден от двамата си помощници, Степанович и Френч, директорът нареди разкопките да продължат.

И ето днес дойде победата.

Победата!

Неусетно клепачите на преуморения учен се затвориха. Здравият организъм надделя. Станоев заспа дълбоко и спа непробудно цели две денонощия.

III

Изравянето на необикновената находка и разширяването на галериите за извличането ѝ отне на работниците още един месец.

През това време над заледеното тяло беше иззидана зала, висока осем метра. Там, на място, бе сглобен грамаден хладилник и вътре под ръководството на откривателя бе нагласено чудовището, което при всяко удряне в криковете и стените звънтеше като стъкло. За да го предпазят от повреда при случайно тръскане, между тялото му и стените бяха натъпкани бали с пластмасова вълна.

Пред зиналата врата на хладилника се бяха събрали за последен преглед ръководителите на мината. Там личаха директорът Радж, главните инженери Степанович и Френч, помощниците им, монтьорите и професор Станоев, до когото се бе прилепил синът му.

Течаха сетните минути на прощаването, винаги някак неловки, когато всички се суетят, когато не знаят какво да вършат и какво още да си кажат.

Милчо стоеше мълчалив, загледан в отворената врата на хладилната камера, по-обширна от класната им стая, където лежеше невиджаният звяр — ще помислиш: някакво езическо светилище с уродлив идол, изваян от чер мрамор — грамада, вдъхваща ужас дори и в смъртта си.

Тялото му, дълго седем метра, наподобяваше гигантски тюлен с триметрови плавници. Напред това грубо, недодялано туловище изтъняваше неестествено в четиринадесетметрова шия, която се бе навила върху широкия гръб като змия. Горе, високо над земята, над грубо надиплената извивка на плавника личеше отдавна зараснала рана — три успоредни бразди, дълбоки цяла педя и дълги около метър. Какви ли са били тези зъби, които са ги оставили!

Докато работниците още се суетяха наоколо с ключове и крикове, докато нагласяваха хладилника върху дванадесетте колела на четирите релси, Милчо неволно си припомни целия разказ на баща си. И пак пред него се появи като на филм ужасната картина от онази далечна

епоха. Той видя отново развълнуваното кредно море, над което се гонят гъсти черни облаци, прорязвани от огнени мълнии, а над вълните, вкопчани в яростна схватка, се премятат две исполински туловища, сплитат се мощни шии, скърцат челюсти. Водата ври под плясъците на размятаните плавници, обагрена с кръвта, която струи от многобройните рани... Внезапно едното чудовище се отдръпва и потъва. Дали е признало поражението си, или е убито, разръфано от острите зъби на своя враг? Никой никога няма да отговори! А победителят изправя високо над вълните лебедова шия и се устремява към брега да лекува получените рани. Над плешката, до извивката на плавника, зяят три грозни нареза, от които блика алена кръв. Достигнал с мъка брега, раненият гигантски гущер изпълзва на пясъка, изтощен от борбата, ала и там не намира покой. Примамени от прясната кръв, край него се струпват глутници от хищни сухоземни гущери. Той ги отмята на всички страни, но те налитат пак и пак... Тогава еласмозавърът се връща назад в своята стихия — водата, за да лежи нейде из прибрежните плитчини — далеч от дълбокоморските си врагове мезозаврите, огромните змиегущери, далеч и от сухоземните хищници — да лежи дни и нощи, докато раната заздравее...

— Милчо!

Момчето се сепна. Видението бързо изчезна и пред очите му пак застана хладилникът със замразения труп.

— Какво ти е? — запита баща му със загрижен поглед.

— Все не мога да свикна с него — призна момчето. — От първия път, когато го видях... Той е такъв един...

— Той е чисто и просто един едър екземпляр от рода си. Досега не е откриван друг тъй голям. Може би е живял хиляда години.

— Как! — трепна Милчо и смутеният израз на лицето му се замени с удивление. — Хиляда години!

— Да! — потвърди баща му. — Влечугите нарастват до смъртта си, както рибите и другите по-низши животни. Бавно наистина, общо взето, много по-бавно от бозайниците, но затова пък непрестанно.

— Значи пред него ние сме бебенца! Ех, това се казва живот!

— Не! Това не се казва живот! — възрази убедително Станоев. — А само съществуване. Животът е нещо по-различно, по-смыслено, съчетание от радости и скърби, от труд и почивка, от успехи и разочарования — живот преди всичко значи борба за постигане на

идеали. А той? Той е имал само една грижа — да гълта, да гълта, дорде натъпче търбуха си с риба, раци, с амонити, с каквото намери, и после да се отпусне върху вълните, за да се припича на слънце при редките разкъсвания на облаците, да спи дни наред, докато се смели храната му.

Случайно надзърнал в часовника си, инженер Радж разбра, че закъсняват, и пристъпи напред.

— Приятели, колеги и работници — захвана той с тържествен тон. — Днес предстои да се разделим с нашия скъп гост професор Борис Станоев. Международното общество на палеонтолозите подари тази ценна находка на Българския университет като награда за изключителните заслуги на българина Станоев. В София ще се извърши дисекцията на трупа, там ще се изучи анатомическото му устройство и накрая, то се знае, там ще бъде препариран. Днес държа да заявя на нашия приятел, че галерии III-735 и III-744 ще бъдат затворени до неговото повторно завръщане при нас. Ние вече знаем какво съкровище лежи в краката ни. Излишно е да го уверяваме, че няма да пожалим сили и средства, за да запазим непокътнато това съкровище. Привършвам с тези думи: Драги Станоев, помнете, че каквото и да стане, тук, под ледовете на Антарктика, вие имате истински приятели, проверени приятели!

Трогнат от тази сърдечност, Станоев промълви:

— Благодаря ви!

Но всички разбраха, че тези прости думи са казани от сърце, и в следния миг те се струпяха край него, за да му стиснат ръката и да му пожелаят добро пътуване и още по-големи успехи.

Когато главният механик щракна бравата на хладилника, Милчо неволно почувствува истинско облекчение. И щом електрическият локомотив повлече необичайния си товар по двойния релсов път, той се сбoguва набързо с изпращачите.

След триста метра влакът спря под отвора на една широка шахта, заздравена с подпори, железни скели и пояси. Работниците притичаха, завързаха грижливо огромната хладилна постройка със стоманените въжета на един мощен подежник и се отдръпнаха настрана. Моторът забуча, а хладилникът се заклати с тежко скърцане нагоре, сякаш всеки момент можеше да се откъсне.

Тогава Станоев и Милчо, придружени само от Степанович и Френч, заеха местата си в асансьора, който ги издигна до повърхността. Те влязоха в залата-гараж в момента, когато монтьорите нагласяваха с кранове огромния сандък върху широката платформа-шейна, запрегната с два влекача.

Пътниците се настаниха в единия влекач, изходната врата се отвори и тежките машини изпъзляха шумно навън в полярната нощ, помъкнали необикновения си товар.

Макар че беше страшно изморен от приготовленията за пътуването, Милчо скоро се оживи от чудната картина, която се откри пред погледа му.

Вятърът пищеше из ледената степ и измиташе от всяка могилка, от всяка издатинка, от всеки хълм снежния прах, отвяваше го от едно място, за да го натрупа на друго в най-причудливи преспи. Изглеждаше, че целият свят вреше, а над кипналата му повърхност извираха облачета ледена пара, която се носеше насреща и полепваше по прозорците на кабинката.

Внезапно на юг, високо над далечните вериги на заледените планини, от които надничаха само оголените от вихрите зъбери, припламна бегла лилава светлина, блесна втори път, трети път — все на равни промеждутъци, сякаш там, зад тъмния назъбен хоризонт, се въртеше невидим фар и при всяко негово светване цялата околност се променяше, превърната в сребърно море под жезъла на всемогъщ магьосник.

Но фарът угасна. Светът притъмня, а върху черното небе изплуваха звездите, едри, мигащи от студ. И тъкмо очите на хората попривикнаха към мрака, из който се стрелкаха край трактора черните пътеуказатели, над полюса избухна нова светлина. Стори им се, че са попаднали в някакъв небесен цирк, където невидим фокусник разгъва дълга многоцветна лента. Но не — това вече не беше лента, а кървавочервена завеса с елмазени ресни, които се люлееха, разклащани от лек ветреца, трептяха и меняха багрите си всеки миг.

Станоев докосна рамото на детето:

— Харесва ли ти?

Без да сема взор от чудната феерия, Милчо отвърна нещо, но шумът от веригите заглуши думите му.

— Какво? Какво? — запита бащата.

— Чудесно! — провикна се Милчо.

Но в същия миг, когато пак погледна нагоре, невидимият фокусник с един замах на ръката си бе отметнал цялата светеща завеса. Наново припадна мрак и звездите заблестяха още по-ярко. Лицето на момчето потъмня разочаровано.

Минута, две, три — нищо! Примирен с мисълта, че прекрасното явление няма вече да се повтори, Милчо се облегна на кожената седалка и устреми поглед напред, към високите бели хълмове, зад които трябваше да се покаже морето. Но щом влекачът ги достигнеше, насреща се изпречваше нова равнина, оградена с друга верига ледени блокове — натрошени, разкривени, затрупани със сняг.

Станоев въздъхна леко:

— Човек се привързва към всяко място, каквото и да бъде то! Нещо сякаш се откъсва от тебе, когато го напускаш. Виждам, това е една сурова ледена пустиня и все пак за мене тя е много мила, благословена земя, неизчерпаема съкровищница. Какво ли още крие тя, какви ли неподозирани от науката растения и животни!

Снегът отново засия в студения си огън, наръсен с брилянти.

Милчо надзърна през прозореца. На небосвода, високо горе, струеше стихийен водопад от светлини. Той бликаше от един невидим тъмен извор, цял сноп разноцветни струи се плискаха безшумно надолу към земята, където неочаквано угасваха, удавени в черната мъгла на нощта.

Прехласнати в това небесно вълшебство, пътниците не усетиха как изтече времето. Затова едва когато влекачът спря, те съзряха полярното пристанище, осветено от електрическите лампи, в чиито светли кръгове притичваха хора, омотани в кожи.

Когато Станоев бутна вратичката и излезе навън с момчето, бурята ги пресрещна с гневни тласъци, сякаш искаше да ги смете в морето. Премръзнал от пътуването, Милчо почна да скача на едно място, за да стопли краката си.

— Насам! Насам! — проехтя над главите им някакъв мощен глас, надвил воя на бурята.

Всички се озърнаха учудени и съгледаха тъмния силует на един кораб с осветени прозорци, от който се носеше боботенето на моторите. От капитанския мостик се бе навел човек и викаше през рупора:

— Оглушахте ли? Елате насам!

Но като видя, че се суетят все още в тъмнината, той се спусна надолу, та ги посрещна на кея.

— Хайде! Откога ви чакаме! Превърнахме се на шушулки. Вижте!

И с широк замах посочи облепения корпус на парахода, по чиито парапети и възжета искряха дълги ледени сталактити.

Альоша Степанович го представи:

— Командирът на кораба, който ще ви отведе в България — капитан Филип.

След запознаването капитанът ги покани в кабината си:

— Елате горе, на топло! Защото вън се е озъбил един студ — четиридесет по Целзий!

Милчо бързо огледа малката стаичка. Маса, безредно затрупана с карти и инструменти, библиотечка и легло, над което беше окачен портретът на слаб чернокос юноша с големи замислени очи.

Щом притвори вратата, капитанът свали шапката с ветробрана и извести с гърлестия си глас:

— Ние сме готови! Натоварим ли — тръгваме!

И недочакал отговор, приближи до прозореца.

— Привършват — осведоми ги той, без да се обърне.

Гостите му се изправиха зад него в момента когато два мощни крана, вдигнали във въздуха хладилния шкаф, го натъкмяваха върху палубата.

— Това ли е гадинката, която развълнува света? — запита капитанът. — Дълбоко замразена, тъй ли?

— Точно тъй — отвърна развеселен професорът, та и Милчо се позасмя.

— Гледай, гледай! — не спираше словоохотливият моряк. — Изкъртихте го значи направо от леда и нищо му няма. Здрав, читав, с кожа, с месо — и то след милион години...

— След шестдесет милиона — поправи го Станоев.

— Като че ли не е умрял, а спи — намеси се и момчето.

Капитанът цъкна с език:

— Каква консервна фабрика е нашата мила Антарктида от край до край! Тя би замразила и нас, ако ѝ паднем, при всичките ни

въглища, кожуси и ураний... Та що остава за едно гущерче — горкичкото!

Моряците вече дозавинтваха основата на железния сандък за палубата и включваха електрическата му инсталация към динамото на кораба, когато капитан Филип се обърна към гостите си:

— Ще се разделяме! Степанович и Френч, сбогувайте се, защото след пет минути вдигаме котва!

Прощаването стана бързо, но сърдечно и щом двамата инженери слязоха от моста, корабната сирена заглуши рева на бурята, а корабът с леко потрепване начупи тънката ледена кора, която се бе наслоила в закътания пристан.

Обаче постепенно, с навлизането в задръстеното от ледове море, черните вълни нарастваха все повече и повече и се разбиваха о вълнолома с оглушителен трясък, подгонени от яростния вятър.

А горе, над полюса, пак бе започнала дивната игра на полярното сияние — вихрена феерия на светлините, всеки миг различна, пищна, разточителна, неповторима. Ето — на небето блясва широка синя светкавица, същинска змия, ала преди окото да я улови, тя се сгърчва и угасва, а на същото място, току над хоризонта, се откроява черната сянка на огромен настръхнал облак, зад който маршируват безкрайни колони войници с ослепително бляскави мечове и брони. Но виж — насреща им се устремяват в бесен кариер други легиони, стоманените остриета се кръстосват в яростна схватка, от удрянето на стоманата в стомана излитат огнени искри, които се посипват надолу, загасват, а там, сякаш попаднали в скрит барутен погреб, изведнъж избухват в страшен безшумен взрив, който обагря в кърваво зарево целия небосклон.

— Незабравимо! — пошепна възхитен Станоев. — Само затова заслужава да се дойде в тази неприветлива страна.

Небесният пожар се отразяваше в лъсналата морска повърхност, затихваше и пак припламваше като бенгалски огън, разсипвайки се на милиарди искрици, които загасваха сред вълните.

IV

Корабът плаваше бързо на север по осеяното с ледени късове море, сред които се носеха от теченията огромни айсберги, откъснати от вливащите се материкови глетчери. Те се подаваха над водата, наподобили фантастични кристални кули, а понякога и цели скалисти острови, които блясваха с хиляди огънчета, щом прожекторите ги лизнеха с дългите си езици.

Веднъж, когато часовникът показваше обяд, небето на север посивя, обляно в лека седефена дрезгавина, която забули ясните звезди. Не мина много време и там, в далечината над хоризонта, в чиято рядка мъгла се сливаха небето и водата, изплува слънцето. Отражението му заигра в безброй отблясъци по стихналото море — същинска огнена пътека. То се задържа минута-две над морето, но скоро пламъкът му затихна, избледня и се стопи в мрака на отново победилата полярна нощ.

Колкото отиваха по на север, толкова нощите намаляваха, а дните се удължаваха.

Един ден бащата и синът, облечени в дебели кожени дрехи, се бяха облакътими на перилата, по които още блестяха ледени висулки, и гледаха лудия бяг на водата край борда.

Бързият полярен параход се носеше напред в непрогледната мъгла, която минаваше край него в дрипави бели повлекла, като ту просветваше, ту изново го прихлупваше във влажната си прегръдка. Навремени тя ставаше тъй гъста, че забулваше дори водата, която се блъскаше сърдито в бордовете, черна и зловеща. И тогава пътниците изпитваха чувството, опияняващо и в същото време потискащо, че не плават, а летят, летят в някакъв бял хаос, в някакво грозно нищо, без начало и без край.

От капитанския мостик, скрит в мъглата, като че ли отрязан с нож, се чуваха откъслечни команди. Сигналните звънци често проехтяваха, машините забавяха хода си и по рязкото наклоняване ту към десния, ту към левия борд пътниците разбираха, че корабът променя курса си.

— Заобикаляме айсбергите — обясни Станоев, доловил въпросителния поглед на сина си.

— Тъй ли? Че как ги виждат?

— С радара. Неговите вълни се носят пред нас — все едно живи разузнавачи, и ако срещнат по пътя си някакво препятствие — параход, скала или ледена планина, се отразяват назад като ехо, да ни предупредят.

Изведнъж без никакъв преход корабът изскочи от мъглата. Ниското полярно слънце засия на север — безформен лимон, увиснал на замръзналото синьо небе. Черната водна бездна сякаш по магия измени цвета си и заискри в нежни изумрудени багри, по които светваха и угасваха отблясъците на слънцето.

Станоев протегна напред ръка.

— Гледай, гледай — айсберг!

Точно насреща им, на разстояние миля — миля и половина, не повече, приближаваше един ослепително бял остров с отвесни синкави стени.

Улисани в необикновената гледка, двамата не усетиха как до тях застана безшумно един човек с дебел кожух и високи гумени ботуши.

— Погледни през него! — обади се той, като нагласи бинокъла си пред очите на детето.

Станоев се извърна учуден.

— Капитан Филип, вие говорите нашия език — българин ли сте?

— О, не! — засмя се новодошлият. — По рождение съм французин, но съдбата ме събра с българи и волю-неволю научих езика ви. Не ви се обадох досега, понеже бях много зает — нали видяхте: бури, айсберги — трудничък е този път все още... Но сега се поосвободих и дойдох да си побъбрим.

После се наведе към момчето:

— Завърти тези гривни да нагодиш бинокъла към очите си! Ха сега кажи какво виждаш!

Милчо го изгледа нерешително. Той беше забелязал отдавна, че капитанът дири начин да се сприятели с него. Откак го видя на парахода, винаги когато го срещнеше на палубата или в салона, все му се усмихваше приятелски.

Приятелство! — момчето нацупи неволно устни. — Приятелство с такъв капитан, мъничък, слабичък, с очила. И на туй отгоре

несериозен — все се смее... Ех, де да беше някой истински морски вълк, като онези в романите — едри и силни капитани, с юмруци-чукове!... А този? Та всичките му подчинени са два пъти по-големи от него!

При все това, за да не го обиди, момчето изпълни съвета му. Та той все пак беше възрастен човек, капитан.

Милчо ахна от изненада:

— Я, хора!

— Ха, ха, ха! — прихна да се смее капитанът и изпусна лулата си.

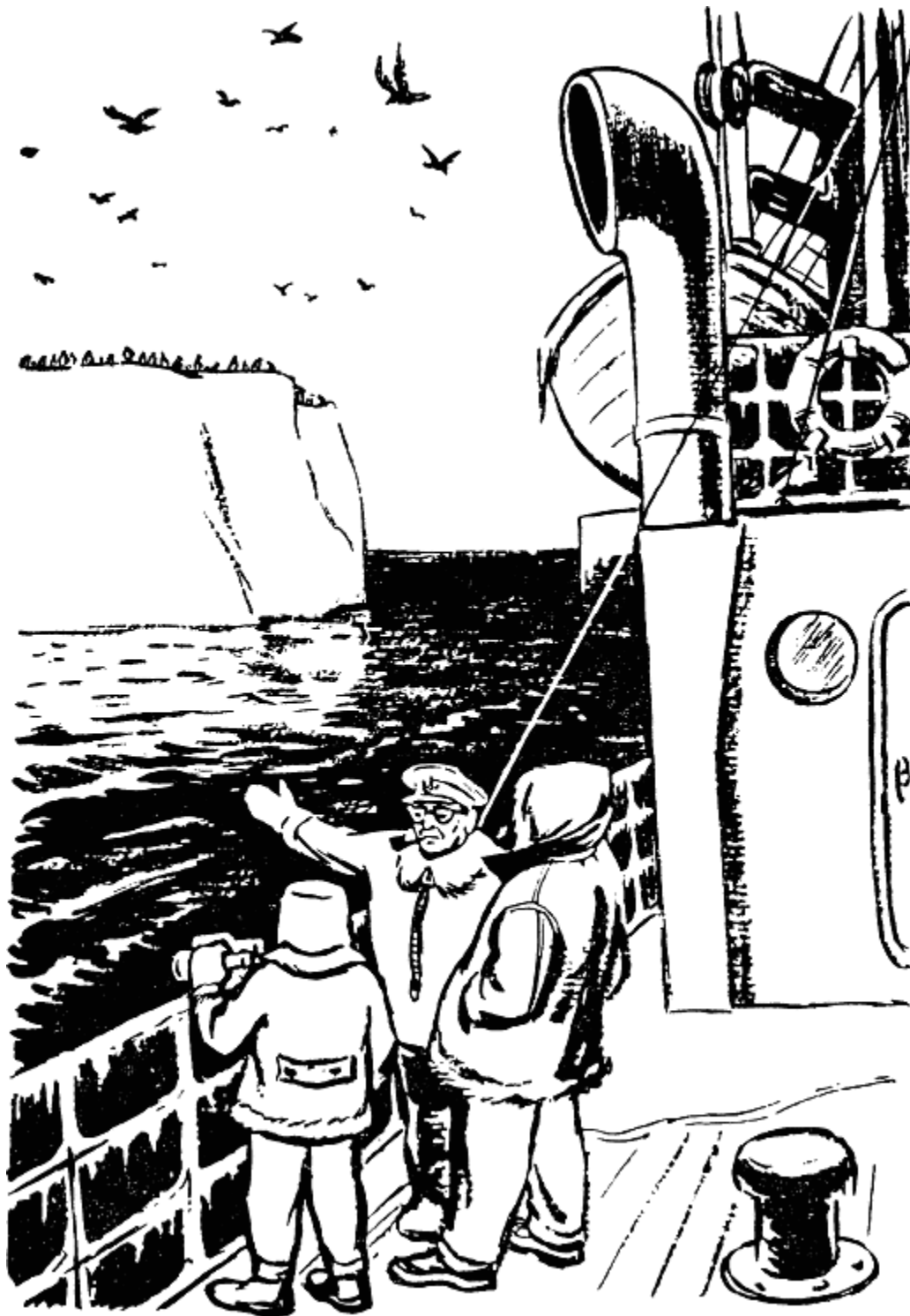
Малкият вдигна към него недоволно лице, но срещнал сините му очи, които се усмихваха добродушно под изпъкналите очила, неволно се засмя.

— Но аз...

— Я се взри по-добре, позагледай се! Не ги ли познаваш? Та това са пингвините, чудните полярни птици, които не умеят да летят, но затова пък плуват! И как плуват! Да им завидиш. Нирят под водата и ловят риба.

Милчо най-сетне успя да нагласи окулярите и в зрителното поле на далекогледа се избистри образът на ледената планина.

Каква прелест! Слънцето обливаше огромния леден масив с леко розово зарево, което трептеше в огнени искри по блесналите кристални стени, нагризани от стоплената вода. А отгоре, върху равната му повърхност от зърнест фирн, се бяха стълпили може би сто, може би двеста пингвини с бели коремии и увиснали отстриани като ръце черни крила.

Капитанът добави:

— Кораб, леден кораб със строен на борда екипаж. Да ги поздравим!

А след това подвикна на помощника си, който тъкмо бе излязъл на мостика:

— Свири за поздрав!

Помощник-капитанът, един едър червенобузест германец с увиснали руси мустаци, когото всички наричаха Големия Ханс, козирува и чевръсто влезе в кабината.

Само след миг ревът на параходната сирена процепи тишината на морето.

— Озъртат се уплашено — съобщи Милчо, като подаде бинокъла на баща си. — Виж ги и ти, татко!

Погледнал случайно встрани, Станоев забеляза как някаква тъмна сянка забули усмихнатото лице на капитана, който ненадейно вдигна два пръста към фуражката си и си тръгна.

— Извинете, връщам се на мостика.

— А бинокълът?

— После ще го върнете — отговори капитанът в момента, когато стъпваше на отвесната стълбичка.

Станоев се озадачи — какво стана, обидиха ли го нещо?

Ала прекрасната гледка отвлече наново вниманието му.

Плаващата ледена планина заедно с необикновенния си екипаж бе останала далеч назад, а насреща им се задаваха нови и нови айсберги, пръснати в безредни архипелази от ослепително бели островчета.

Следобед Милчо и баща му излязоха пак на палубата.

От трюма се носеше глухият ритъм на машините, от който палубата трепереше леко, а горе в стъклената кабинка, пламнала в отраженията на ниското слънце, дежурният офицер предаваше по телефона последните си нареждания.

Параходът заобикаляше по-големите ледени блокове, а малките разсичаше направо с кила си и летеше напред, оставяйки зад кърмата дълга запенена диря.

Станоев откъсна поглед от хоризонта, където изникваха все нови и нови айсберги, после се обърна към лъскавия корпус на огромния хладилник, който лежеше върху задната платформа.

„Вътре е! — потръпна от доволство той. — Еласмозавърът!“

В този миг над главите им прогърмя дълбокият бас на капитана.

— Китове!

И додето се обърнат, на три скока капитан Филип се озова до тях.

— Ей там, право на юг! Или не, по-добре елате горе! Оттам се вижда по-ясно.

Тримата изтичаха бързо на мостика пред стъклената кабинка, в която безучастният кормчия, загледан право напред, превъртваше кормилното колело.

Капитанът посочи с ръка към далечината, където водата сякаш се разбиваше в някакви подводни скали.

— Наближават. Скоро ще ги разгледаме по-добре.

И действително не след дълго време те видяха дори без далекоглед двадесет-тридесет огромни туловища, които ту се подаваха над водата, ту потъваха в нея, разпенили морето с мощните си опашки.

— Просто да не повярваш, че тези дебелаци са толкова пъргави, нали? — засмя се старият моряк.

После, сякаш забравил бащата, той се зае да обяснява само на Милчо:

— Ето ги най-големите животни на земята. Този, първият, който се носи пред всички, е дълъг повече от тридесет метра и тежи не по-малко от сто тона. А знаеш ли теглото на „езичето“ му?

Момчето впери в него любопитен поглед.

— Ето колко — три тона, което се равнява на шест вола — натърти капитанът, доволен от произведеното впечатление. — Ами сърцето му?

И си отговори сам:

— Шестстотин-седемстотин кила, повече от един вол. При тази големина, как мислиш, колко ли тежи мозъкът му?

Без да усети, Милчо се увлече в този своеобразен изпит и отвърна неуверено:

— Сигурно един-два тона... Я колко е голяма главата му!

Капитанът изчака малко със загадъчна усмивка на уста, сетне сне лулата от зъбите си.

— Само два килограма.

И прихна да се смее, като видя учуденото му изражение.

— Голям, но възглупавичък е този приятел. Затова човекът, който е хиляда и петстотин пъти по-малък, от най-далечни времена надвива тези грамади от мускули и мас — избива ги с прости харпуни — нали си виждал по картинките едни назъбени копия, вързани с въжета?

Китовете минаха на миля — миля и нещо вдясно от кораба, направиха малък завой и се изгубиха към север, а запъхтяното им дишане още дълго се чуваше ясно като съскане на пара, изпускана от претоварен локомотив.

— Сега заповядайте в моята каюта да се погреем! Измръзнахме малко, но вярвам, че сте доволни. Китовете не се срещат много често както кравите, да речем.

Поканата беше тъй любезна, че не можеше да се откаже. След като влязоха в каютата, капитан Филип им посочи две кресла. Почерпи момчето със сладки и портокалов сок, а на професора и на себе си наля ром.

Станоев, който рядко пиеше, едва преглътна парещата течност и запали цигара.

— Та тъй значи? — подхвана неочаквано домакинът. — Вие сте научен работник, а не атлет. И то не какъв да е учен, ами палеонтолог. Ха, ха, ха!

И се отдръпна настрана, за да огледа повторно едрото тяло и широките рамене на Станоев.

— Палеонтолог, простете на мене, невежата — нещо като иманяр, нали, или по-право колекционер на кокали.

Милчо пак го стрелна с недоволен поглед. Като е капитан, да не си въобразява, че има право да се надсмива всекиму? Но щом видя беззлюбните му сини очи и широката усмивка на баща си, успокоен се зае да изучава каютата.

Чий ли е този портрет над леглото?

А в туй време капитанът продължи със своята кротка усмивка:

— Според мене един човек на науката, още повече професор, трябва да изглежда другояче — с голо теме, с очила, намръщен, важен, а вие?

Разведрен от тези непринудени обноси, Станоев отвърна със същия тон:

— Драги капитане, но разберете, моята работа не е само да стоя в прашния музей сред кокалите, както се изразихте преди малко, сред кокалите на отдавна измрели животни, да ги описвам, да ги подреждам, да ги номерирам... Палеонтологът преди всичко трябва да ги търси сам в природата, а за това той трябва да бъде турист — да ходи, да ходи, да ходи, да копае сам, да рови...

Капитан Филип махна с ръка.

— Тъкмо ме подсетихте. Чудя се нещо. Виждам, вие извадихте гущерчето — е добре, а после? Каква полза от това?

— Да, каква полза? — повтори въпроса му Станоев. — Ето каква! Никой преди нас не е изучил устройството на някогашните животни, на нашите далечни прадеди. Но какво говоря аз? Никой не е видял поне как изглеждат. Никой! Ние само се досещахме за тях, като ги сравнявахме с днешните им потомци. Но дали са били именно такива? Нека си припомним само онези странни обитатели на земята — динозаврите, чудовищните гущери! Милиони години те са съществували почти без промяна до загадъчната им гибел в края на мезозоя, сякаш еволюцията им е била спряла, а в нашата ера, само за няколко десетки хиляди години, животните са се изменили напълно — да си припомним мамута, косматия носорог, пещерната мечка. Защо те изчезнаха тъй скоро от лицето на земята? Дали причина за това е само промяната на външните условия? Въпрос след въпрос изникват всеки ден. А те не са въпроси на празно любопитство. Не са безполезни, както понякога си мислят хората. Човекът се е коронясал за цар на природата. И с право. Но кажете — може ли да я владее той, без да я познава? Може ли да създава изобилие от блага, да се бори с болестите, да създава нови породи животни и нови сортове растения, да изгражда и себе си като човек, ако не е...

Заслушан в думите на учения, капитан Филип хапеше умислен мундщука на лулата си, забравил да я запали. Шеговитият израз на лицето му се бе сменил с друг, съчувствен, разбиращ.

— Та това е нещо голямо — не можа да се стърпи той накрая. — Нещо епохално!

Професорът замълча минута-две, угаси цигарата си в пепелника и потвърди:

— Епохални открития, казахте вие. Е, да! Имало е и ще ги има. Открития, които са смайвали света, които са обръщали надолу с главата старите схващания, които са правели живота на човека все по-лек и по-хубав. Та нали това е смисълът на науката — да ни въоръжи със знания, с много знания, които да ни помогнат при създаването на по-хубавия живот. Ех, и на мене ми се иска да бъда Дарвин, Павлов, Пастьор. Та на кого ли не се иска това — да знае, че със своя труд е

спасил хиляди човешки същества, че е намалил страданията на други! Но...

Увлечен в разказа си, той се изправи до прозореца и загледан навън, без да вижда нищо, добави:

— За жалост гениите не се раждат тъй често. За нас е достатъчно да изчоплим само едно-единствено зрънце истина, за да бъдем доволни. Защото ние сме хиляди, множество. Хиляди, безброй зрънца, това вече е друго. И тогава, утре или в други ден, пак ще се роди някой Дарвин, Пастър или Павлов, който ще спои тези безброй зрънца в нова величествена сграда на знанието.

Капитанът пак кимна с глава, а Милчо както винаги мълчеше, зареял поглед към лазурното късче небе, което просветваше през прозореца.

— Ето това правя и аз — довърши Станоев. — Мъча се да изчопля зрънцето, което ми се полага. Но едно трябва да се знае...

И обърнат повече към сина си, додаде натъртено:

— Не се ли отдадеш на своето дело с всичката си жар, дори и това зрънце няма да извадиш, а ще изживееш живота си мърцина — излишен и безполезен. Жар, моето момче, жар във всяка работа!

Ученият оброни глава. О, той имаше премного жар! Но как да пренесе от нея поне едно въгленче в душата на сина си! Да го съживи, да го ободри — какво не би дал за това!

Изведнъж капитанът посочи с ръка към далечината.

— Ето един от многото острови по този край, действащ вулкан. Виждате ли лулата му?

Сред морето се извиваше огромен конус, затрупан със сняг. От пукнатините на оголения скалист връх изригваха жълти кълба дим, но вместо да излетят към небето, те се свличаха надолу по стръмните склонове като разкъсани мъгли, които ту се сплъстяваха и забулваха целия остров, ту се разсейваха при всеки повей на вятъра. По скованите от ледове скали се стичаха пролетни ручейчета и се разбиваха от скала на скала в пенливи водопади.

— Септември! — каза капитан Филип. — Пролетта иде!

Милчо го погледна в недоумение, но съобрази навреме, че тук е Южното полукълбо, и обърна очи към бавно отдалечаващия се остров.

Върху изметените от снега канари, по припеците към север, личаха разкъсани масленозелени петна.

— Я, и полянки! — посочи той с ръка.

Но старият моряк поклати глава.

— Не, тук не се срещат нашите слънчеви поляни, осеяни с пъстри цветя. Единствените растения, които могат да устоят на тукашното кратко лято, са лишеите и мъховете. Лято, казах, и то какво лято, понякога по-сурово от нашите най-люти зими.

— Значи това е мъх! — учуди се Милчо. — Ами какви са тези животни, които плуват край острова?

— Тюлени — отговори тутакси баща му, а капитанът притури:

— Още не са свикнали с хората, затуй бягат да се спасяват на брега. Тъй правят те — когато врагът е в морето, бързат към сушата. Погнат ли ги от сушата, тичат към водата.

И наистина стотина тюлени бързо се измъкваха на ледения бряг, пропълзяваха тромаво по него и чак под скалите, вече поуспокоени, се обръщаха да се убедят, че никой не ги преследва.

Внезапно капитанът се сепна:

— Тю, бре, пак се разбъбрахме! Пък аз имам да върша много неща. Тъй е то на кораб, приятели — времето стига и за приказки, и за мълчане — каквото ти хареса! Затуй ние, моряците, ставаме или мълчаливци, или бърбивци... Пасажерите също...

И забърза към мостика.

Неусетно островът с тюлените се изгуби назад, забулен от дима на вулкана, а бащата и синът, всеки отдаден на своите мисли, дълго още гледаха морето, където все по-рядко и по-рядко се мяркаха белите айсберги сред тъмнозелената блеснала повърхност.

V

В една ясна вечер, когато небето наподобяваше разкошна кадифеносиня завеса, наръсена с елмазния прах на звездите, а вятърът беше притихнал съвсем, професор Станоев и капитанът се бяха облегли на капитанския мостик, унесени в приятелски разговор. В туй време Милчо стоеше в кабинката и наблюдаваше кормчията.

Параходът се носеше в тропическата нощ, разцепил затихналата повърхност на две огнени вълни, които се разперваха встрани и назад като крилата на приказна жар-птица. Разлюлени от минаването му, милиарди светещи микроорганизми пламваха върху разпенените гребени в бледи синкави сияния.

Беше топло и задушно.

Свалил фуражката си, дребният сух капитан бършеше с кърпа потта от оплешивялото си теме. Зад силните очила свитите му късогледни очи изглеждаха още по-малки.

— Добро момче е Милчо — рече той загрижен. — Кротко, внимателно, умничко, но...

И поклати леко глава.

— Но прекалено сериозно, мълчаливо...

Станоев не можа да сдържи въздишката си и потвърди с глух глас:

— Да, прав сте. А преди не беше такава. Промени го болестта. Докато я открием, докато вземем мерки, то се залега, лега половин година и накрая уж оздравя, а то... Нервната система пострада, изтощена от дългата мъчителна болест. Това не било дотам опасно, щяло да се поправи от само себе си. Тъй ни убеждаваха лекарите, но... Какво не сме опитали оттогава! Нищо не помогна! Най-сетне реших да го взема със себе си. Всичко предвидихме, само не и това принудително бездействие навред, където ме води работата ми. И ето вече се обърках съвсем.

— Ех, дете ви е! — съгласи се капитанът. — Как да не се тревожите! Гледаш го — младо, хубаво, умно... пък мълчи, седи, уж е до тебе, а то мисълта му се носи нейде към далечните съзвездия... С

една дума: лошо! И си спомням: преди много години на гемията ни попадна един юнга, такъв особен, омърлушен. Как не опитахме да го съживим: и с бой, и с ругатни — такава ни беше педагогиката тогава. Напразно. Накрая моят капитан (де такива капитани сега) измисли да му създадем работа. То да смята, че върши нещо отговорно и важно. Всеки иска да бъде важен, нали? А най-вече юношите...

Станоев хвърли през моста цигарата си, която описа дълга огнена диря, преди да угасне във вълните, и запита изненадан:

— Да не сте били учител?

— Учител на сушата — не, но учител на моряци съм и досега. А всъщност на море всеки се учи винаги. И учител съм, и ученик... Та реши моят капитан и назначихме тържествено юнгата за резервен наблюдател, а такава длъжност въобще няма. По ония времена не бяхме чували за радио, за радари и за всичките днешни апарати. Най-важното бяха очите ни, ушите ни, цялото ни тяло, някакъв моряшки усет, дарба, ако щете, каквато не всеки има. И тогава да видите нашия юнга! Съживи се малкият дявол, стои по цели ноци на мачтата и се кокори на всички страни. Веднъж при една гъста мъгла успя да забележи огромна ледена планина, която замалко щеше да ни блъсне... Сега и той е капитан. Срегнахме се преди две години в Сингапур.

Лицето на Станоев светна обнадeждено. Да създаде работа на сина си, важна и отговорна! Виж, това още не бе опитвал. Считаше го болнав, разсеян. Вършеше всичко вместо него от бащинска загриженост и от обич. Но мигар беше само той? Всички в къщи правеха така: и майката, и бабата, та и двете лели. А дали това беше разумно?

Той хвана ръката на събеседника си.

— Хайде да направим този опит, да му вдъхнем вяра в своите сили! Нека се почувствува полезен и необходим. Благодаря ви!

В този момент радиотелеграфистът надникна от кабинката си и подаде една дешифрирана радиограма. Щом капитанът я прочете, насмешливите му очи зад очилата потъмняха.

— Тайфун! — процеди той през зъби. — Щем, не щем, трябва да се отклоним от курса. Извинете! Отивам на поста си.

Останал сам, Станоев повика Милчо, после двамата слязоха на палубата до парапета и се загледаха във вълните. Нищо не издаваше приближаването на бурята. Само светещите микроорганизми

блещукаха по-ярко от друг път. Цялото море гореше, като че ли дълбоко в бездната избухваха огньовете на изригващ вулкан.

— Ще те помоля нещо — подхвана бащата неловко. — Ама не знам дали ще се съгласиш. Не ти се работи много, виждам.

Милчо се обърна мълчаливо и в мигновената искра, блеснала в очите му, бащата разбра, че бе постигнал целта си.

— Ето що — добави той. — Ние намерихме еласмозавъра, изкопахме го и си го носим у нас. Там ще го препарираме, ще го натъквим в музея и два пъти в седмицата хората ще го гледат зад витрината. Е, че за това ли пропиляхме толкова труд и пари? — ще рече някой. — Каква полза? Очите ти се усмигнаха, значи и ти си го помислил, нали?

Беглата усмивка, която бе осенила само за миг детското лице, угасна бързо, ала отговор не последва.

Станоев не се отчая, свикнал вече с постъпките на сина си, а го прегърна и почти шепнешком с развълнуван глас продължи да му обяснява упорито, настойчиво:

— Всяко откритие на науката, дори най-отвлеченото и най-теоретичното, служи за щастието на човека. Когато и да е, то все ще намери приложение в практиката, в ежедневиия живот. А пък аз...

И сниши още повече гласа си:

— А пък аз, но това да остане само помежду ни, защото не смея да го споделя с другото освен с тебе, аз очаквам още, мечтая за нещо повече... На нас, палеонтолозите, вече е известно, че тогавашните влечуги са живели дълго, много повече от днешните животни. Всъщност и някои техни потомци, каквито са костенурките и крокодилите, достигат почтена старост, двеста-триста години, но какво е тя в сравнение с някогашното дълголетие? Постоянно, години наред, ме измъчва един въпрос: защо е така? Няма явление без причина. Затова съм решил да проуча до най-малката подробност устройството на нашия гущер, да видя всичките му органи, клетките му, жлезите му и накрая да установя защо е живял толкова...

— Защото е голям, нали затуй? — прекъсна го неочаквано момчето, но ученият поклати глава.

— Нашите китове, ти сам ги видя, са по-големи от него и все пак не доживяват повече от петдесет-шестдесет години. Изглежда не е само големината. Навярно има още нещо, но какво е то? Дали е

дължината на правото черво, дали е по-бавна обмяната на веществата, последица от по-слабото развитие на някоя жлеза, или друго...

Той вдигна рамене.

— Аз все се колебая, но в едно съм убеден твърдо, непоколебимо. Този въпрос ще получи своя отговор рано или късно. Ето това е моята мечта — да дам своя принос, да помогна според силите си в борбата за по-дълъг живот. Можеш ли да си представиш какво значи за човека да живее сто и петдесет години вместо петдесет, какво значи двойно и тройно повече години опит, знания, мъдрост — без болести, без страдания, спокойно и уверено. Какви ли успехи, неподозирани и замайващи, би постигнало до днес човечеството, ако неговите великани на мисълта бяха поработили със своите знания и опит поне още петдесет-шестдесет години! Ех, мое момче, това вече е цел, за която заслужава да се живее, нали?

Неволно, увлечено от възторга на баща си, момчето отговори тихо:

— Да, заслужава!

И пак замълча. Но бащата не искаше да пропусне създаденото настроение на близост и разбиране, затова веднага заговори решително, делово:

— За да мога веднага, щом пристигнем, да се заловя с тази работа, трябва да приготвя доклада си тук, на път. А нямам доверие в другите... Ето това исках да те питам — съгласен ли си да се заемеш с нашето съкровище, да наблюдаваш термометрите, влажността, състоянието му, да ме отмениш замалко?

През цялото време, докато го слушаше, момчето стоеше изумено, зяпнало от изненада.

— Ама аз... — заекна то. — Аз не знам... дали ще мога...

— Не се съмнявам! Още утре ще ти обясня всичко. Значи съгласен? А сега да спим!

Двамата се прибраха в каютата и си легнаха. Станоев заспа начаса, ала Милчо дълго не можа да затвори очи, развълнуван от неочаквано оказаното доверие и загледан в илюминатора, където вълните се плискаха като бледи и студени огнени езици.

И може би тъкмо бе задрямал, когато го събуди силен тласък. Стаичката се люлееше лудо. Ето, ето — тя се навеждаше назад, главата му увисваше някъде долу, а краката му се издигаха нагоре, след това се

хвърляше напред, главата му се изправяше, а тялото му се свличаше към краката. И след това пак надолу, нагоре, на една страна, на друга...

Поиска да слезе на пода, но тозчас повърна. Баща му, който вече се бе облякъл, го положи пак в леглото и му даде лекарството против морската болест.

Милчо лежеше обезсилен на подскачащото легло, а в това време целият свят се въртеше край него, натискаше го по корема и го задушаваше.

— Татко — промълви той, — какво става?

— Не се плаши! — опита да го успокои Станоев. — Буря! Но ще мине скоро. Чакай да проверя горе!

Той излезе бързо и едва удържащ се на крака, успя да се изкатери по стълбата до капитана.

Намери го застанал до кормчията, захапал угасналата лула, със стегнати мускули на лицето, строг и мълчалив. Този ли беше наистина същият бърбинец, когото познаваше?

— Капитан Филип — докосна го леко по рамото палеонтологът. — Как сме?

— Застигна ни! — изръмжа неохотно капитанът. — А за беда се повредиха машините... Едното бутало... Сменихме го в Сидней. Уж съвсем ново, а то... Да видим как ще се оправим... без двигател...

Дъждът плющеше с всички сила и обливаше кувертата с порои вода, а корабът се мяташе безпомощно сред разбунтувания океан, като ту потъваше в някакви тъмни пропасти, ту се изкачваше по огромни водни хълмове, застояваше се за миг върху гърмящите им разпенени гребени и пак се сгромолясваше в ревящата бездна. Вятърът отнасяше пяната им като побесняла невидима метла, фучеше в опънатите въжета и в брезентите на спасителните лодки, виеше в комините и отдушниците. Оплетени в разкошна огнена паяжина, по небето лъкатушеха разноцветни светкавици, под чиито кратки проблясвания гигантските вълни изглеждаха още по-ужасяващи. Но гръмотевици не се чуваха. Та те и не можеха да се чуят сред оглушителния рев на бурята.

Станоев не се смяташе за страхлив, но тук, сред този разпенен ад, настръхна. Струваше му се, че в някой момент целият кораб увисваше във въздуха като подскачащ делфин, след което пак се хвърляше надолу и разбиваше в хиляди пръски настръхналите и

нависнали в гигантски стрехи оловносиви водни маси. Все повече и повече го обхващаше чувството, обидно и унижително, че е напълно безпомощен, все едно мравка, най-дребна буболечка, играчка на слепите, неразумни сили — той, носителят на разума. Та нали тъкмо това е страхът! Да би могъл и той да участва в борбата, да би опитал поне да се съпротивява, а то...

Изведнъж помощник-капитанът, който се бе вкопчил в радарния апарат, изкрещя в ужас:

— Рифове!

Капитанът в миг зае мястото му и впери поглед в тъмния екран, където изплуваха и потъваха при всяко навеждане на кораба няколко флуоресциращи назъбени сенки.

— Ха сега! — изръмжа той. — Летят насреща!

Обърна се рязко, блъсна рулевия настрана, ала преди да завърти кормилното колело, страшен трус ги смете на пода. Параходът се закова на място. Зададе се нова вълна, но той вече не можа да се изкатери на нея. Тя връхлетя отгоре му и го обля. Подире ѝ се зададе втора, трета...

Капитанът успя да се изправи ловко и изруга:

— Нептуне, обеснико! Набучи ни най-сетне на вилицата си!

Станоев гледаше с ужасени очи.

— Заседнахме! — изкрещя капитанът, като се мъчеше да надвика бурята. — На скала! Да видим сега как сме се наредили?

Със свръхчовешки усилия те се примъкнаха до трюма, блъскани и отвличани от преливащите води. На стълбата ги пресрещнаха механиците.

— Потъваме! Потъваме!

Капитанът разбра.

— Корпусът е пробит и се пълни!

— Ами сега? — запита ученият.

Никой не му отговори. Капитанът вече се бе спуснал в машинното отделение да провери сам.

Тогава сред цели реки от вода, която беснееше по палубата и пълнеше трюмовете, Станоев прибягна до каютата си. На входа стоеше Милчо, изгубил ума си от страх, по пижама и бос, нагазил до колене във водата.

Бащата го прегърна, после двамата изтичаха нагоре.

Вълните все още ревяха в мрака, блъскаха се в борда и преливаха през цялата палуба, като късаха въжета и къртеха желязо, но за щастие по-слаби от предишните. Тайфунът отминаваше към запад.

Успели да притичат с мъка до столовата, двамата се вмъкнаха вътре, примрели от страх. Навън бурята продължаваше да вилнее, но корабът напук все не потъваше.

Тази нощ Станоев разбра с какъв капитан пътуват, видя цялата му смелост и съобразителност, оцени всичките му качества на човек и моряк. Капитан Филип беше неуморим. Винаги в най-опасните места той разпределяше хладнокръвно хората си да разместват товара, да помпат, да запълват пробива. А това беше ужасно трудно, тъй като всички складове бяха пълни с железни блокчета, сред които трябваше непрекъснато да се разчистват проходи с ръце.

Страхотна нощ — сякаш нямаше край!

Най-сетне с угасването на последната мълния черната облачна завеса се изтегли към запад и звездите пак заблестяха, а грохотът на морето позатихна. Вълните още напиреха към борда, само че все по-слабо и по-слабо.

И ето на изток се зазори. Сиянието на изгрева бързо се разгоря, припламна, заискри, докато изведнъж слънцето отскочи над хоризонта като огнено кълбо, от чието отражение водата светна като жарава.

На половин миля пред тях се откри коралов атол, подобен на голям пръстен, обрасъл с живописни кичури палми.

Върху опустошената палуба се бе събрал целият екипаж. Една безредна тълпа окъсани, мокри и изтощени хора, с черни сенки под очите, заприличали на привидения, лежах на пода и се грееха на слънцето.

Застанал сред тях, капитанът заговори бавно и спокойно:

— Е, момчета, и днес се отървахме! Но да не потриваме ръце прибързано! Не всичко е в ред, какво ще ви зальгвам. Насадохме се на коралов риф. Трябва да потегнем тук-там, да позакърпим дупката, да опънем антената, да измъкнем на сухо провизиите. Стомахът на корабчето ни трябва да повърне нагълтаната вода. С две думи: на работа! Затуй ще се разделим на смени!

Сред групата се надигна главният механик, един едър мулат от островите на Океания, омазан с машинно масло и с превързана глава.

— Капитане — заговори той смутено, пристъпвайки от единия крак на другия. — Моряците шушукат, пък и аз, да си призная, мисля като тях. Това нещо натежава много... може да ни катурне...

И посочи с брада огромния хладилник, който бе заел цялата задна палуба.

Окуражени от думите му, няколко гласа се обадиха, отначало плахо, неуверено, а след това все по-смело и по-настойчиво:

— Да го блъснем във водата! Веднага! Какво се маем?

Капитанът ги слушаше мълчаливо, с някаква снизходителна усмивка. Тогава, неспособен да се владее повече, насреща им изскочи палеонтологът.

— Не! Само това не! — кресна той. — По-напред мене ще хвърлите долу!

А капитанът продължаваше да мълчи полуусмихнат, полузамислен. Най-сетне, когато глъчката утихна малко, той продума бавно и уверено:

— Ех, момчета, момчета! Как допуснахте, че дядо ви Филип не е премислил и това! Ако стане опасно, ще го сторим, няма да се колебаем нито миг, но сега за щастие това не е нужно. Дори напротив. Да приемем, че го бутнем — добре. Корпусът ще олекне, ще се дигне нагоре, нали, и ще се пооткърти от скалата. А дупката е толкова голяма, че надали ще сварим да я запълним — и тогава... Вижте, аз предлагам друго, да пренесем туй-онуй на предната платформа, та да ги поуравновесим... Хайде, момци, вярвайте ми — на работа!

Поуспокоени, моряците се пръснаха по местата си, а Станоев приближи до него и стисна ръката му.

— Благодаря ви!

После запита колебливо:

— Уж всичко предвидихте, всичко преценихте, а защо поне не загатнахте да слезем на острова със спасителните лодки? Не е ли полесно?

— Уви! — беше отговорът на капитана. — Засега тук е много по-безопасно. Защото преди да стигнем до брега, трябва да преминем ей онзи риф.

И посочи с пръст дългия гребен настръхнали зъбери, които едва се подаваха над водата и в които се разбиваха с грохот прииждащите вълни.

VI

На другия ден животът на кораба потече по-спокойно. Помпите изхвърляха с равномерни тласъци водата, която се бе процедила през крѝпката, радиото бе поправено и непрекъснато разпращаше сигнали за помощ. Всички бяха обнадеждени, дори някак радостно възбудени.

Единствен професорът се тревожеше. Моторите бяха спрели и вече не захранваха с електрически ток хладилника. Какво щеше да стане след някой ден, когато се размрази огромният труп? Катастрофа! Край на целия му труд! Ще дойде ли навреме помощта, ще успеят ли да поправят инсталацията, или да прехвърлят тежкия товар на друг кораб?

Той се надигна с въздишка. Ех, каквото ще да става! Нали се спасиха! Трябва да се поразсее, да разгони тези досадни мисли. Да поразвлече и детето си.

И обръщайки се към капитана, запита:

— Как мислите, да поплуваме ли? Я колко е бистра водата! Чак дъното прозира.

Старият моряк го изгледа искрено учуден:

— Да плуваме, тук? Ами акулите!

— Акули, че къде ги виждате?

— Ето къде!

Притича до кухнята, грабна една празна консервена кутия и я запрати през борда. В същия миг отдолу се стрелна дълга синкава сянка, праметна се по грѝб, налапа кутията и изчезна в дълбините. Тръпка на ужас полази по грѝбовете им, а Милчо неволно се дръпна назад.

— Дебнат ни! — подметна капитанът. — Тези морски вълци!

Няма що, трябваше да се откажат от това развлечение. Станоев се нагласи в лежащия стол и извика сина си:

— Милчо — започна той с ръка върху плещите му. — Нали не си забравил снощния ни разговор?

Момчето кимна с глава.

— Чудесно! — усмихна се бащата. — Поверявам ти го! Вече ти отговаряш за него. Наистина сега задачата е по-тежка, но ти трябва да се справиш с нея. Макар че липсва ток, ние няма да го изоставим, нали? Какво говоря аз — да го изоставим тъкмо днес, когато очакваме спасителите. Ех, сега само стените на хладилника го предпазват от топлината, тъй както се държи сладолед в термос, но това няма да трае дълго...

Без да вдигне очи, Милчо запита тихо:

— Точно какво трябва да върша?

— Ето какво, да не позволяваш никому да отваря вратата, за да не влезе вътре топъл въздух. Там не бива да проникне нито една калория повече! Нито една!

Хвана го с две ръце за раменете и го изгледа изпитателно.

— Нали ще ми помогнеш?

— Да! — отзова се смутено момчето, решило да изпълни възложената му задача добросъвестно.

Седна на пейката до хладилника и не мръдна от мястото си до вечерта, когато без никакъв преход, веднага след скриването на слънцето, мракът на тропическата вечер захлупи морето.

Баща му го наблюдаваше от капитанската кабина с нескрито доволство.

По едно време капитан Филип го докосна за лакътя и рече:

— Я вижте, същински войник на пост! Хайде да идем при него, да не му е скучно! Та той е все още дете.

Двамата приближиха до пейката. Милчо, щом ги видя, им стори място.

— Капитан Филип — запита момчето угрижено. — Идат ли?

Морякът опита неловко да се пошегува:

— Защо? Боиш ли се?

— Да! — призна откровено то. — А вие? Не ви ли е страх?

Капитанът не отговори веднага, а изчака малко и след това престорено важно отсече:

— Може ли да допуснеш такова нещо! Не знаеш ли, че морските капитани не са обикновени хора, те са безстрашни герои, нали?

И като прочете недоумението в очите на малкия, избухна в силен гърлест смях.

Станоев поклати глава. Пред очите му изплува образът на този дребен човечец от онази вечер, в разгара на бурята: разкрачен, хванал здраво кормилото, с уверено, спокойно лице, израснал сред изплашените хора. Единственият човек на кораба, който и при най-голямата опасност не изгуби присъствие на духа! Човекът, на чиято смелост и съобразителност може би дължаха живота си!

— Извинете — реши се да запита най-сетне Станоев. — И аз като момчето съм озадачен. Наистина толкова ли сте свикнали с бурите, че вече не ви действуват? Навик ли е това, или... Наблюдавах ви оная нощ и искрено казано, останах смаян: как не трепна поне едно мускулче на лицето ви!

— Тъй ли? — изненада се капитанът. — Че то е чудесно, ако е така! Значи умея да се преструвам добре. Ха, ха, ха! Дали ме е било страх! Че иска ли питане? Не съм ли и аз човек? Та кой друг, кажете, можеше да знае по-добре от мене каква опасност ни грозеше с повредена машина в най-свирепия тайфун? Но стисках зъби и си думях: „Дръж се, Филипе, че ако изтървеш кормилото, спукана ви е работата!“

Ръчните помпи работеха равномерно — трак-трак-трак-трак — и пращаха всмуканата от трюма вода в пулсиращи струи през борда навън, където се плискаха притихналите вече вълни. От трюма кънтяха звънките удари на моряците, които поставяха кърпки на пробойната.

Капитанът се заслуша в тези остри звуци, които сякаш пробиваха с гвоздеи тишината на тропическата нощ, но след минута-две, когато приятелите му сметнаха, че е забравил разговора, ненадейно вдигна глава.

— На вас е позволено да се плашите, да се излежавате от морската болест, да се глезите, само на мене — не! И да ме е страх, нямам друг избор. Длъжен съм да се стегна. Защото върху мене тежи страшна отговорност. От това, как ще се справя с всяка опасност, а на море опасности, колкото щещ, от това зависи животът на петдесет души. Петдесет живота! Човешкият живот — това е всичко! Нищо друго няма значение! Петдесет човешки същества, които имат близки: деца, жени, майки, бащи. И тези близки се осланят на мене, на мене са ги поверили... В разгара на бурята, когато вълните вече ме заливаха, аз сякаш виждах техните очи, разширени от ужас... Очите на вашите близки... Само аз на този кораб съм сам... съвсем сам...

Той отпусна глава, но съвсем за кратко. В следния миг стисна устни и се изправи. Дори опита да се позасмее. Напразно — за пръв път, откакто го познаваха, усмивката му угасна, преди да се е явила, изкривена в някаква жалка гримаса.

— А портретът над леглото ви? — запита внезапно Милчо, който отдавна диреше случай да зададе този въпрос. — Не е ли на някой ваш близък?

Той мигновено схвана, че бе направил грешка, че бе засегнал рана, която не биваше да докосва. Някаква грозна сянка забули очите на капитана, устните му се сгърчиха в твърда права гънка, а под хлътналите бузи изпъкнаха стиснатите мускули.

— Този портрет! — простена той накрая с глух, променен глас. — Този портрет!

Смутени, доловили по усет мъката, която обгаряше душата му, Станоев и Милчо млъкнаха. Станоев дори се надигна, решен да прекъсне тази тягостна тишина, но преди да отвори уста, капитанът промълви:

— Това е моето дете, моят син! Чернокос, мургав, замечтан. Приличаше на тебе, Милчо. Когато те гледам, струва ми се, че виждам него... Но вече го няма!

И пак над тях, над парахода, над цялото море увисна това мълчание, потискащо, грозно, издаващо безкрайната мъка на капитана, пред която избледняваха всички сегашни безпокойства.

Той тръсна глава и отново заговори буйно, неудържимо:

— А нявга и аз бях щастлив. Имах дом, жена, дете. Там, в едно крайбрежно селце на Бретан. Малка къщичка с веранда сред обширен двор, обрасъл с цветя: лалета, лалета, лалета, и ограден с висок каменен зид, по който пълзеше бръшлян. А вътре смях и радост, и щастие! Толкова много щастие!... Но дойде войната. Аз пътувах с един кораб, който пренасяше оръжие от Америка. За беда германските торпеди ни улучиха, мунициите се възпламениха. Трима души по чудо оцеляхме, но хитлеристката подводница ни плени. В подводницата срещнах за пръв път помощника ми Ханс — такъв си беше и на война: изпълнителен, кротък, добряк. Като пленник попаднах в един лагер сред група българи, студенти. Тъй научих езика ви. Вие не знаете какво значи пленнически лагер. Унижения, безпокойства, мъка! Какво ли правят моите близки — жената, детето ми? А видът ми вдъхваше

доверие на надзирателите — такъв дребничък, безобиден. Почнаха да ме пращат с малки групи на работа из полето. И един ден се откопчих. Три седмици се крих като гонен звяр из горите, ядох боровинки, жельди, гъби и какво ли не. И се оправях по звездите... Довлякох се във Франция. Наистина тя беше окупирана, но сред французи беше друго. Най-сетне, след толкова премеждия, една нощ слязох с разтуптяно сърце от влака на нашата гара. Ето на — след десет минути ще почукам на своята врата, перденцето на прозореца ще се отмахне и две любими главици ще надзърнат навън, зачудени и смутени кой ги буди посред нощ. Имаше ли по-блажен от мене на света? След пленничеството, след мъките... Аз наистина бях заслужил това щастие, нали?

Капитанът отпусна глава и в това движение още повече се смали, сгърби се, а устните му промълвиха почти беззвучно:

— Но вместо спретнатата къщичка с верандата намерих някаква зловеща купчина обгорели греди и срутени тухли... Една единствена бомба изпуснал самолетът, наш, съюзнически самолет, и тя... Ето това е моята история, приятели, обикновена история от войната...

Милчо и баща му се спогледаха, разбрали всичко: недомлъвките, особената привързаност към децата... А капитанът привърши с въздишка своята тъжна изповед:

— Откога никой не ми е казвал: „Татко!“

Милчо не можа да се сдържи повече. Потресен от този разказ, той стисна съчувствено ръката на стария моряк. Очите му бяха овлажнели.

Капитан Филип погали главата му и опита да се овладее:

— Но чакай де, чакай! Ех, що сторих! Забравих се. То става рядко, много рядко. Аз мога да търпя, но сега — тайфунът, крушението — знаете ли какво означава за един капитан, един стар капитан, да разбие кораба си! Хайде да идем в трапезарията на светло!... Да позабравя...

И като махна с ръка, той се надигна тежко.

VII

На другата заран, още по тъмно, малкият часовой зае поста си в сянката на железния сандък, докато баща му почиваше в каютата след нощното дежурство при помпите.

Наоколо, додето стигаше погледът, искреше морето, отразило в безчислени отблясъци огъня на слънцето. Палубата лъхаше жар. Същинска пещ! А долу, само на два метра под нея, се плискаха хладните вълни.

Но той не можеше да се окъпе, защото някъде из тъмните подмоли дебнеха гладните морски хищници.

Тялото му пак потръпна в ужас. Ах, защо им трябваше да напускат дома си и да ходят тъй далеч! Какво ли прави сега майка му, как ли играят другарите му — там, в родния град, в спокойния град, където няма нито бури, нито продънени кораби, нито акули!

И всичко заради този звяр!

Изведнъж откъм хладилника долетя лека въздишка. Милчо трепна. Дали не му се е сторило тъй? Я да чуе по-добре! Нищо! Навярно се е излъгал. Защото... кой може да диша там?...

Ами ако някой моряк се е нагласил вътре на хладина? Пък Милчо пази отвън, като си няма друга работа!

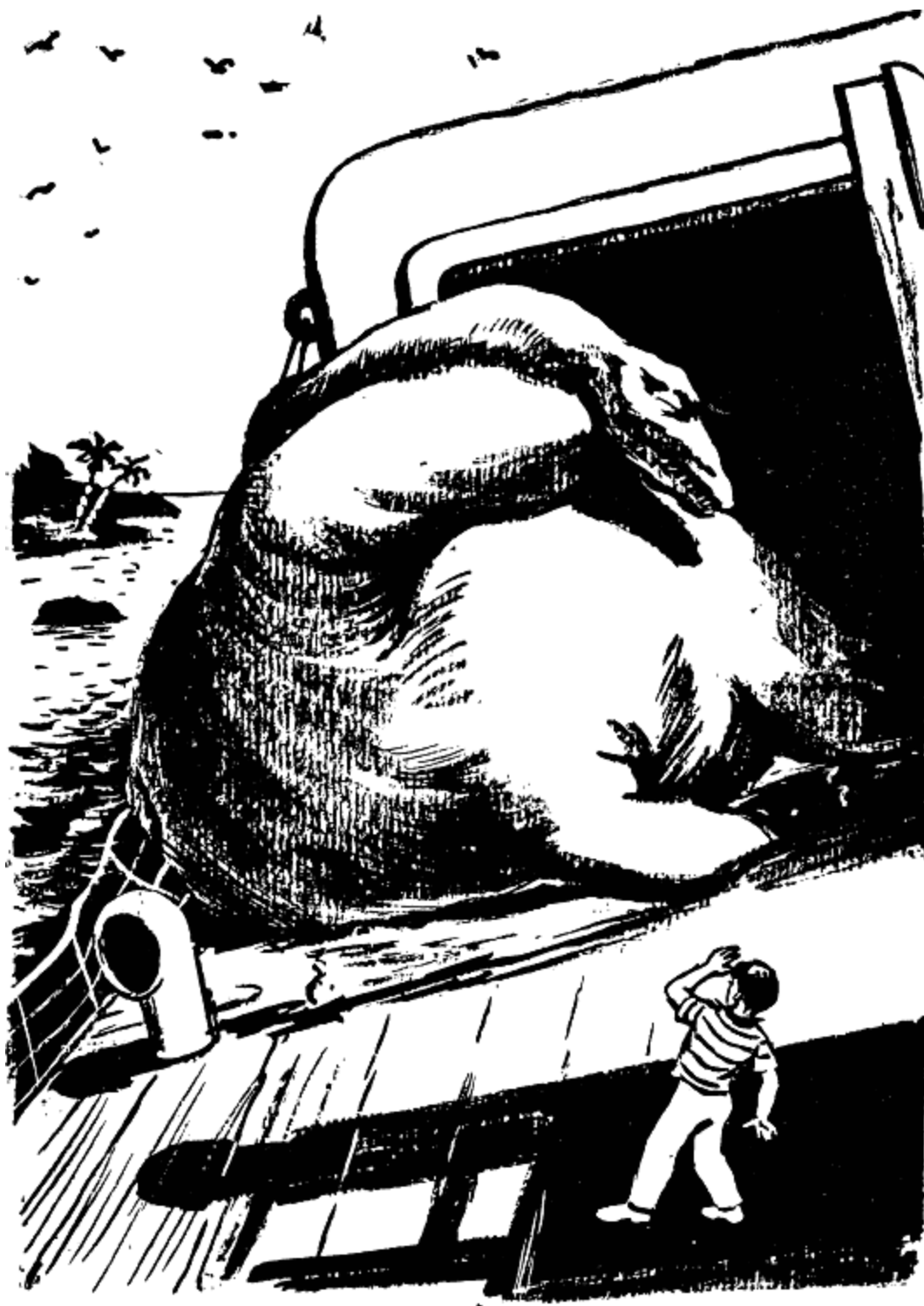
Той приближи до вратата и с притаен дъх долепи ухото си о нея.

Ослушваше се минута, две, три — нищо! Значи така му се е сторило! И тъкмо понечи да се дръпне облекчен, някой като че ли пак изпъшка.

Охо! Ясно е — вътре има човек, който се крие, когато другите се съсипват от работа.

Но кой ли е?

Без да се двоуми повече, Милчо завъртя бравата на ключалката. В същия миг вратата се отвори с трясък, гигантският труп се хлъзна по наведената платформа, измъкна се наполовина и се опря в перилата на борда, които се огънаха под тежестта му.

Малкият отскочи назад с разширени от уплаха очи. В хладилника нямаше никакъв човек. Тогава кой беше въздъхнал, кой?

И докато стоеше така, вцепенен от удивление и страх, целият екипаж се струпа край чудовището.

Станоев, поразен, достигнал до отчаяние, настоя да го приберат незабавно. Викаше, заканваше се, но напразно. Липсваха такива крикове. Заразени от неговата тревога, матросите домъкнаха възгетата, обли греди, лостове и се помъчиха да го нагласят на старото място. Ала за беда от силния напор вратата на хладилната камера се бе откачила, тъй че вече не можеше да се затвори.

Тогава, в най-голямата суетня, когато бе изгубил всяка надежда да спаси еласмозавъра, ученият съзря сина си, който стоеше вцепенен зад него, прехапал устни, с наведени рамене, а брадичката му потръпваше в едва сдържан плач.

Неспособен повече да се владее от яд и от мъка, той избухна:

— Какво направи ти! Какво направи!

Милчо се сви пребледнял, отстъпи бавно назад и се мушна в капитанската кабина, а баща му приседна на един сандък с провизии. Значи край! От спирането на тока досега трупът беше поомекнал, скрежът му се бе стопил отдавна. Ясно се виждаше как потъваха в кожата му лостовете и възгетата, а шията с озъбената глава се бе отпуснала встрани до тялото някак безпомощна и жалка.

Колко ли време още щеше да издържи в задухата на тропическия ден, докато почне да се разлага?

— Милчо! Милчо! — простена Станоев.

С обронена глава, стиснал зъби, обезверен, той не усети кога застана до него капитан Филип и се сепна, като чу дрезгавата му кашлица от лютия тютюн.

— Как ви се струва? — подхвана капитанът с нескрит укор. — Правилно ли постъпихте? Нахокахте го? Че от това по-лесно няма! А размислихте ли какво става сега в душичката му, а?

Усетил как стихва ядът му, професорът опита да се оправдае плахо, с виновен глас:

— Ех, ако знаехте какво значи това за мене!

— Мъча се да ви разбера — отвърна капитанът. — Но станалото — станало! А всъщност още не е загубено всичко. Дорде човек е жив, другото няма значение, може да се поправи. Пък нима и ние ще седим вечно тук! Наистина насадихме се зле, далеч от водните пътища, но довечера, в най-лошия случай утре сутринта, помощ ще дойде. Няма ли да изтрае дотогава?

— Да се надяваме! — въздъхна Станоев.

— Видяхте ли? Тогава защо го наругахте?

Палеонтологът изслуша търпеливо този заслужен упрек, надигна се и без да каже дума, тръгна към каютата. Захлупил лице във възглавницата, Милчо стенеше с потреперващи рамена.

Бащата сложи ръка върху косата му.

— Стани да си поговорим!

Момчето се изправи послушно, но когато го погледна, внезапно пак се разрида:

— Какво направих аз! Веднъж реших да ти помогна, а то... Но, татко, то не беше нарочно. Стори ми се, че някой диша. Затова отворих...

— Е? — запита Станоев.

— Нямаше никой... Да не би пък гущерът...

— Как можа да го допуснеш! — прекъсна го ученият и машинално повтори думите на капитана. — Ех, нищо! Станалото — станало! Пък и още не е загубено всичко. Може би ще издържи, докато дойде помощта.

Детето бързо откри разплаканите си очи, в които беше светнала надеждата.

— Наистина ли няма да му стане нищо?

— Няма, няма! — потвърди бащата, макар че самият той не беше убеден в думите си, и допълни: — Хайде да излезем вън!

Милчо изтри сълзите си и го последва с наведена глава. Капитанът помагаше на моряците с лост да натикат по-навътре тежкото, разплуто туловище. Щом ги видя, той се отдели от групата и ги посрещна радостен.

— Един кораб е уловил сигнала ни и бърза насам с пълна пара. Още тази нощ ще бъде тук.

Погледна скришом към детето и видял как засияха големите му тъмни очи, чудна сладост изпълни сърцето му. После посочи с глава еласмозавъра и нарочно, да отклони разговора, добави:

— Брей, че страхотия! За пръв път виждам такова чудо. Бива си го! Преди години бях китоловец. Срещал съм и по-големи животни, но... Китове, кашалоти — та що са те? Дивеч, безобидни жертви! Стоят и чакат да им метнеш харпуна. Но това! Сигурен съм, че и морският цар ще зареже трона си, ако го зърне. Гледай глава, гледай зъби! Просто да не повярваш, че е живяло такова чудовище.

Станоев погледна към полуотворената врата на хладилника, после вдигна очи към островчето с палмите и с дълбока въздишка, без да каже ни дума повече, се прибра в каютата си.

Всичко е свършено! И трябва да се почва отново! Добре, ще почне! Но нали преди това трябва да се измъкнат от този пробит кораб, заседнал сред океана. Ще се спасят ли? Ще успее ли да отведе детето си невредимо? Ще се съберат ли пак всички там, в родината, в уютния дом на тихата уличка, по която шумолят липи, а в сянката им играят деца?

Милчо понечи да го настигне, но в последния миг се отказа, схванал, че сега не бива да го смущава. При това и той искаше да остане сам.

Една мисъл, една противна, потискаща мисъл не му даваше покой. За пръв път му бяха възложили отговорна задача, а той се провали. Та какво е той тогава — заслужава ли някакво уважение?

Капитанът, който го бе наблюдавал мълчаливо отстрани, сложи ръка на слабото му рамо и запита:

— Изглежда, че само ти на този свят си претърпял неуспех, така ли?

Момчето трепна, неразбрало въпроса.

— Отговори! — повтори старият моряк и го загледа изпитателно през изпъкналите си очила. — Само ти ли си имал неуспехи?

Милчо пак не разбра.

— Защо си се омърлушил такъв?

— Ами че за гущера... — измънка малкият. — Може да се развали, а татко тъй много искаше да го изучи...

Капитанът го дръпна леко към съседната пейка, нагласи го да седне и продължи:

— Е, добре! Да допуснем най-лошото — че се развали! Тогава вие ще се върнете в мината и пак ще търсите... Пък кой знае, може да намерите още по-голям. Казах на баща ти, повтарям го и пред тебе — докато човек е жив, нищо не е загубено. Я се стегни, бъди мъж!

Милчо го изгледа обнадежден, опита да скрие сълзите си, ала не успя и пак се разрида:

— Не знам дали ще намерим, то не е тъй лесно, но аз се изложих пред татко.

Капитанът извади лулата си и бавно, търпеливо я натъпка с тютюн.

— Разбирам те. Затуй ти говоря. Иначе нямаше да съм при тебе. Веднъж си сбъркал, ех, няма що! Всеки греша. Другото е по-важно — да не повтаряш грешките си.

VIII

Последните лъчи на залязващото слънце, огромно, кървавочервено, бяха запалили повърхността на океана. Откъм кораловия остров, обрасъл с гъсти кичури палми, които се открояваха като черни изрезки върху пурпурния фон на залеза, се носеше глухият бумтеж на вълните при подводните скали.

Професор Станоев и капитанът седяха на пейката, унесени в разговори, а край тях се бе струпал целият екипаж в очакване на идващия кораб. Някои моряци пушеха усмихнати и обнадеждени, други вечеряха, насядали кой където свари. Понякога от гърдите им се откъртваха безгрижни, несдържани смехове. Никой не би допуснал, че са корабокрушенци — толкова ги бе освежила и ободрила радостната вест.

Може би за стотен път през този ден Милчо пак надзърна в хладилника да се увери, че огромният труп още не е почнал да се разлага и че все има някаква надежда да бъде запазен.

В полумрака едва се очертаваше като цяла могила масивното туловище с обърнатата назад змийска глава.

Изведнъж от дъното на шкафа пак прошумя онази лека въздишка.

Момчето се дръпна назад, настръхнало от уплаха, изтича при баща си и се притисна към него.

— Татко, диша!

— Кой диша? — обърна се към него палеонтологът, озадачен от това необикновено вълнение на сина си.

— Гущерът!

Капитанът избухна в смях:

— Охо! Ще продиша и той, когато вземе да диша замразеното месо в готварницата! Я седни до нас да си поприказваме и се полюбувай за последен път на това земно кътче, защото утре вече няма да бъдем тук.

— Не, не! Елате да видите! — дръпна се Милчо.

Двамата мъже го последваха и надникнаха в хладилника.

— Алилуя и вечна му памет! — изпя капитанът.

Погледнал ей тъй само да го успокои, Станоев отсече малко пренебрежително:

— Тъй ти се е сторило. Та той е замръзнал преди шестдесет милиона години. Нали ние с тебе го извлякохме изпод земята, превърнат в буца лед?

Но момчето все не отстъпваше. То пак приближи до пролуката на вратата, за да надзърне боязливо вътре.

Двата груби клепаща на еласмозавъра се бяха поотпуснали и в цепнатината между тях се виждаше част от големия зелен ирис. В момента, когато Милчо се взря в него, окото сякаш трепна. Момчето побягна назад с писък.

— Защо крещиш? — посрещна го баща му. — Какъв си мъж! Да се боиш от едно мъртво животно.

— Той е жив, жив! — изплака малкият. — Погледна ме.

— Хайде де! А защо капитанът и аз не виждаме нищо? Ето на!

Бащата взе един железен лост и през полуотворената врата чукна чудовището по носа.

То не трепна.

— Видя ли? — сопна се Станоев. — А сега не мисли повече за него!

Тогава и капитанът се намеси загрижен:

— Изглежда последните ни прекеждия са го разстроили малко.

— Навярно — потвърди бащата. — С неговите слаби нерви...

— Сега не е от нервите — упорствуваше Милчо — Видях го!

— Най-сетне разбери, че това не е възможно, мое дете! — заяви баща му с глас, който не търпеше възражения. — Той е само един голям къс замразено месо, което надали могат да ядат и чакалите.

В тропиците мракът пада бързо. Небето неусетно потъмня, звездите засияха, а океанските води се превърнаха в някаква неспокойна лъскава смола. След малко от другия край на океана се подаде луната, голяма, ярка, и върху водата затрептя златната ѝ пътека, пресечена от малкия остров и от запенената ивица на вълните над подводните скали.

— Ами ако оживее? — пошушна Милчо.

Тогава капитанът запита, привидно сърдит:

— Как мислите вие — днес няма ли да ядем?

Навечеряха се добре, дори се почерпиха по чаша вино, после се прибраха в каютите си, твърде късно, когато целият екипаж бе заспал спокойно за пръв път след засядането върху скалата.

Милчо лежеше по гръб, заслушан в равното дишане на баща си, без да затвори клепачи. Лежеше, въртеше се от една страна на друга, а в съзнанието му все не изчезваше злият израз на огромното гущерово око.

Дали само тъй му се е сторило?

Сега, докато той се изтяга безгрижно в леглото, чудовището навярно се разхожда горе по кувертата, проточило дългата си уродлива шия, а главата му — озъбена, грозна и свирепа — е достигнала вратцата на кабината и всеки миг може да я пробие като мукавичка.

Милчо пак потрепна. Повече не го свърташе на едно място. Трябваше да провери на всяка цена, да се успокои!

Наметна дрехата си, откряна предпазливо вратата и се измъкна безшумно навън.

Месечината, едно разлято резедаво петно, оградено с бледо сияние, прозираше зад тънкия облачен воал, който бе замрежил небето, и лееше своята неестествена призрачна светлина.

Хладилникът стоеше с притворена врата на мястото си между двата отдушника на трюма, зинали като странни духови инструменти.

Беше съвсем тихо. Вълните се плискаха леко в борда, а от далечината шумеше прибоят до назъбения риф. Морето блестеше, наподобило обширен сребърен площад, пресечен тук-там от тъмните ивици на морските течения.

Корабът спеше. Само в радиотелеграфната стая дежурният поддържаше връзката със спасителите.

И ето — внезапно корпусът на кораба трепна, сетне вратата на хладилника отскочи с трясък. Дългата шия със страшната озъбена муцуна се източи навън, а подире ѝ изпълзя огромното тяло.

Милчо замръзна на мястото си с ужасени очи, дъхът му спря.

Без да се обърне настрана, гигантското влечуго се хлъзна лениво край борда и се гмурна във водата с плясък, от който се разтърси целият кораб.

Разбудени от този шум, моряците се струпаха на палубата, още неразсънени и изплашени.

— Що става? Потъваме ли? — питаха се те един друг.

Когато излезе навън, професор Станоев забеляза веднага отворения хладилник.

— Къде е? — изкрещя той.

Без да отговорят, всички се гледаха в недоумение.

Тогава той зърна сина си, който стоеше вцепенен, подпрян на мачтата, с широко отворени очи.

— Отдавна ли си тук?

Милчо трепна и се притисна до него:

— Аз... аз... казвах ли... ама ти...

— Но какво има, разправи!

— Оживя... Влезе в морето... Сам... Блъсна вратата и скочи във водата. Добре, че не ме видя...

Станоев погали разрошените му коси и се опита да го успокои:

— Тъй ти се е сторило... В тъмнината...

— Добре де! А защо го няма?

— Корабът се е понавел, размразеният труп се е хлъзнал по локвата под него и толкоз...

Милчо притихна замалко да размисли, но след това пак се разтрепера и се замоли:

— Да слезем долу! Страх ме е тук... да не се върне...

— Това е най-добре — съгласи се бащата и го отведе в каютата, наля му от старото лекарство, което не му бе давал отдавна, и го нагласи в леглото.

След половин час се чу сирената на спасителите. Всички се струпяха на палубата, а някои, най-нетърпеливите, се покатериха на мачтите, размахали шапки и ризи, полудели от радост.

От север приближаваше с пълна пара един голям товарен кораб, обвит в черни кълба дим, които се влачеха подире му като грозни буреносни облаци. От предпазливост той спря далече от мястото на крушението, където имаше опасност от рифовете, и изпрати няколко лодки.

Милчо се прехвърли на парахода още с първия рейс. От борда му той видя как бяха пренесени по-ценните им товари и как накрая техният пробит кораб бе вързан с дебели стоманени въжета, откъртен от скалите и повлечен на буксир.

Щом привършиха спасителните работи, Станоев помоли да потърсят и трупа на еласмозавъра. Отначало капитанът на товарния кораб отказа, защото и без това бе загубил много време, но когато разбра каква ценност представлява този труп, съгласи се, макар и неохотно, и пусна специална лодка, която с куки и влачени котви цял час тралира плиткото дъно около скалата.

Уви! Не бе открита никаква следа.

— Акулите са го огризали — предположи някой.

— Или подводните течения са го отнесли настрана — допълни друг.

Станоев сякаш не ги чу. С отпусната глава, насочил невиждащ поглед към изчезващия в далечината коралов атол, той мърдаше устни и си шепнеше сам:

— Загубен... загубен... Напълно... И сега трябва да се почва отначало. Добре, ще почна, но ще успея ли? Ще успея ли? Ето утре ще слезем в първото пристанище, откъдето ще се върна на полюса — и пак...

Капитан Филип бършеше с кърпа очилата си.

— И ще се разделим, така ли? — въздъхна той. — Тъкмо когато свикнахме. А ми се струва, че винаги сме плавали заедно. Ех, чудна близост създава нещастията... Вие пак ще тръгнете на път, пък аз ще клекна на сушата да чакам кораба си. А кога ли ще го поправят — дявол знае!

На няколко крачки от тях корабокрушенците се бяха събрали накуп и пееха весели моряшки песни.

Ненадейно капитан Филип се огледа.

— Къде ли се изгуби това дете? — запита той. — Не го виждам.

Професорът посочи към носа на кораба.

— Ей го там! Капитане, капитане, защо ни трябваше да му възлагаме отговорни задачи! Непрекъснато мисли за това — измъчва се, че е виновен. Объркал съм се съвсем — мигар не ми стигат другите грижи? Тъкмо бях повярвал напоследък, че има някакво подобрение, пък то...

В този миг, случайно отправил поглед към блесналата синьозелена повърхност, по която искряха ослепителните огънчета на слънчевите отблясъци, той съзря две тъмни сенки, които плуваха редом с кораба, без да изостават нито метър назад.

— Милчо, Милчо — извика го той. — Ела да видиш акули!

Когато момчето застана до него, той добави:

— Синя акула, човекоядец! Има и други, още по-големи, до петнадесет метра, та и повече, но те не нападат хора. А тези навярно ще ни придружат чак до пристанището, същинска глутница вълци.

И наистина човек можеше да се смае от упоритостта, с която следваха кораба, сякаш привързани за борда му, като ту потъваха надолу в бистрите води, ту изплуваха нагоре и тогава гръбните им перки се подаваха над водата, разсичайки леките вълнички като остри ножове.

Но Милчо скоро им се насити, той ги бе наблюдавал и друг път.

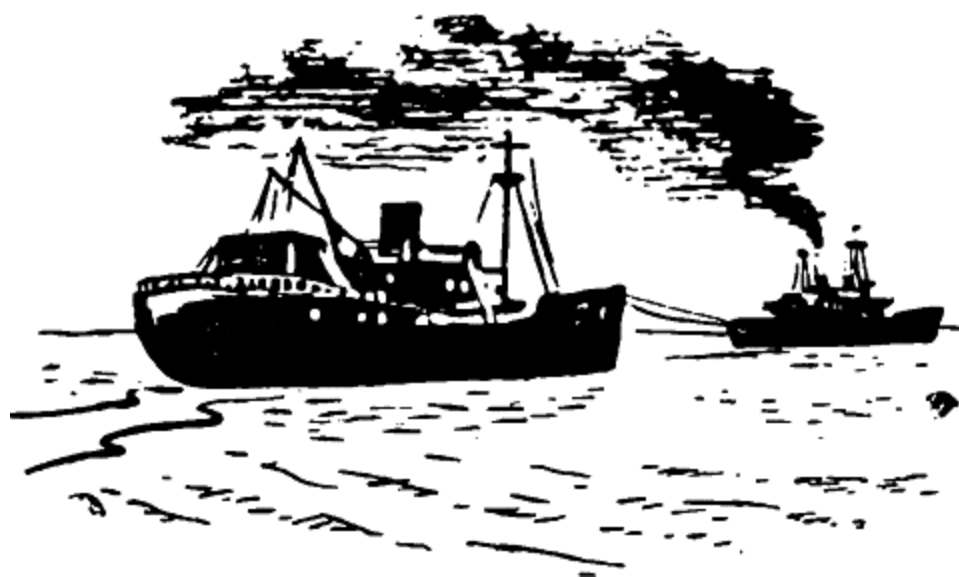
Погледът му отскочи по безбрежния океан, обходи хоризонта, зад който надничаше някаква приказна гора от огромни виолетови облаци, и пак се върна към хлъзгащата се край металния корпус вода. По-големи, по-малки късове пяна, скачени с тънки бели нишки — прелестна мрежа от пяна, която шумеше, кипеше и бавно се разплиташе след отминаването им.

Колко много вода! Вода и само вода! Ужасна бездна!

Когато за пръв път се качи на кораб, нему се стори, че ще се поболее от страх, а сега — чудно! Нима не се боеше вече? Той пак си представяше ясно неизмеримите водни маси, които се простираха надолу до дъното, хиляди метри вода; представяше си свирепите акули и несметните пълчища риби, които гъмжеха в тази бездна, и нищо, почти никакъв трепет! Дали причината за това беше големият сигурен параход, който дори не се люлееше от вълните, или бе свикнал...

Милчо пак се загледа разсеяно в запенената вода, която се блъскаше в борда. Гледаше и мислеше, мислеше. Ясно е, няма никакво

съмнение — той, само той е виновен! Но достатъчно ли е това признание? Какво друго трябва да стори, за да изкупи вината си?

ЧАСТ ВТОРА

I

Професорът излезе от хотела на пристанищното градче, където от цяла седмица чакаха кораб за полюса, спря сред напечената от слънцето веранда и потърси с очи сина си.

Откри го в дъното на парка, седнал на една бяла пейка в сянката на бананите и задълбочен в четене. Какво ли го е увлякло толкова?

Без да се обади, той приближи тихо и щом надникна в книгата му, неволно ахна от изненада. На корицата беше написано с тлъсти букви: „Кратък курс по палеонтология“.

— Я гледай!

Момчето трепна.

— Рекох да понауча и аз нещо — обясни то неловко. — За да ти помагам...

Сведе поглед надолу, а когато пак го вдигна след кратко мълчание, прибави:

— А не само да пакостя.

С лека, неуловима усмивка баща му седна до него и притвори очи, ослепен от блясъка на тропическото пладне.

Толкова много светлина!

Тук сякаш нямаше сенки. Струваше му се, че и сенките излъчват чудни синкави сияния. Лекият бриз разклащаше едрите накъсани листа на бананите, които също светеха в бледи зеленикави пламъчета, но вместо да разхлажда, лъхаше от морето някаква топла мъгла, която не се виждаше, ала се усещаше по соления вкус върху устните и по смесения мирис на озон, на риба и водорасли.

В пристанището, между двата фара на вълноломите, тъкмо влизаше голям презокеански параход, надул пронизително сирената си, а навън в открито море се хлъзгаха над тъмнозелените вълни безброй пъргави платноходки — ще помислиш: рояк бели пеперуди над бухнала ливада.

Из градината, в сянката на избуялата южна растителност, се разхождаха с шумна глъчка групи чернокожи младежи, облечени в пъстри дрехи. Две съвсем голи момченца на около две-три години, същински шоколадени фигурки, седнали в топлия пясък, показваха на всекиго бисерните си зъбки. А от терасата на хотела, където под нашарените в бяло и червено слънчобрани довършваха снощния си гуляй няколко матроси, се носеше тъжна хавайска мелодия.

— Хубаво е! — въздъхна Станоев. — Но дотяга, искрено ти казвам — не само на тебе. Не съм свикнал на такова бездействие. Ех, викам си, кога ли най-сетне ще тръгнем към мината?

Избърса с кърпа едрото си лице, зачервено от горещината, оправи косите си, които бяха паднали над очите му, и додаде:

— А да си призная, смаял съм се какво да правя и с тебе! Много се колебая. Не ми се ще да се разделяме, а в същото време се боя да те взема пак. Май че ще те изпратя дома, при майка ти.

Милчо скочи:

— Не! Няма да си ходя! Ще дойда с тебе!

Станоев го изгледа учуден от неочакваната му живост. Но щом долови този поглед, момчето се изчерви и промълви:

— Искам да ти помагам... Ще видиш!

Баща му не каза нищо, а вдигна очи към хоризонта, отдето се задаваше нов кораб, повлякъл след себе си дълга къдрава опашка от черен дим. Мисълта му пак както винаги отскочи към изгубения еласмозавър. Защо никой не го е видял? Той би трябвало да се подуе и да изплува над водата. Нима толкова скоро са го оглозгали рибите?

С дълбока въздишка Станоев се изправи.

— Хайде да се поразтъпчем!

Двамата тръгнаха безмълвно към брега под сянката на палмите, които извишаваха към лазурното небе тънките си грапави стъбла, украсени с разкошни кичури от дълги перести листа.

— Това са кокосови палми, нали? — запита внезапно Милчо, вдигнал очи нагоре.

Както се бе умълчал, унесен в своите грижи, Станоев спря ненадейно, без да отговори веднага, изчака малко, колкото да събере мислите си, и чак тогава обясни:

— Тук, по тези острови, загубени сред океана, не би съществувал човекът, ако нямаше две растения, две благословени растения: кокосовата палма и хлебното дърво.

— Видя ли, че познах? Познах ги по кокосовите орехи.

Бащата се усмихна доволен.

— Наистина позна. Тази палма дава на туземците всичко: и стъбла за колиби, за салове, и листа за покриви, и влакна за въжета, и черупки за тенджери и чинии, и плодове за храна и вино. Вчера капитанът разправяше, но не знам дали и ти чу, че пристанището било задръстено с големи сандъци копра. А това всъщност са ядките на кокосовите орехи, от които се добива кокосовото масло.

— Като олиото ли?

— Нещо подобно. От него произвеждат маргарин, който в някои страни замества кравето масло.

— А хлебното дърво? — любопитствува момчето.

Бащата се озърна наоколо, огледа разкошната бухнала зеленина, но не можа да открие това, което диреше.

— Няма наблизо. И естествено — това е парк. Когато видя, ще ти го посоча. То е още по-интересно.

Замълча може би минута, угрижен, устремил невиждащи очи далеч на север, и неочаквано пошепна:

— Нашите близки сега ни чакат, чакат, а ние с тебе замисляме нови пътешествия...

— И то само по моя вина — промълви тихо Милчо, загледан в прииждащите вълни, които бързо нарастваха към брега, нарастваха, изкорубваха се, докато изведнъж по гребените им кипваше с плясък бялата пяна. Те продължаваха така да шумят, пълпейки към жълтата

пясъчна ивица, и щом метнеха отгоре ѝ бялата си мрежа, отдръпваха се бързо назад, а по плажа оставаха безброй пъстри раковини, сред които тук-там трептяха сгърчени медузи, подобни на изсипано от купички желе.

През всеки сто метра стърчеше забита табелка с надпис: „Къпането забранено! Акули!“

Двамата седнаха на парещия пясък. Над морето прелитаха чайки, спускаха се надолу, кацваха върху вълните, застояваха се тъй до идващата нова вълна и пак се подемаха във въздуха.

Слънцето припичаше. Крайбрежните палми поклащаха лениво перестите си листа, откъдето се носеха грозните крясъци на вечно спорещите папагали.

— А у нас сега е есен — продума бащата. — Листата жълтеят, капят. Дъждът шумоли еднообразно и разкисва черната земя. След месец-два ще дойде бялата зима с пързалките, с шейните и елхите. А тук, тук е вечно лято, знойно, задушно, листата са винаги зелени, по всяко време има цветове и плодове. Но право да си кажа, трудно мога да реша къде е по-хубаво: дали тук, или у нас, където всеки сезон си има своята прелест...

И млъкна, забелязал капитана, който бързаше насам, задъхан от вълнение. Щом стигна до тях, приятелят им се отпусна тежко на пясъка и тикна в ръцете на професора цял куп вестници.

— Случайно ги прегледах в бръснарницата и... ви ги нося. Четете!

Разгърнал първия вестник, Станоев съзря следното съобщение, заградено с червен молив:

„Вчера, 20 октомври, в 10 часа сутринта две рибарски лодки, като се прибирали към брега, били повлечени обратно в морето от неизвестно животно, което навярно се е заплело в мрежата им. Изправени пред опасността да бъдат потопени, рибарите срязали въжетата и пожертвували мрежата. Случаят буди недоумение, тъй като в този район не се срещат кашалоти и китове, които според моряците са единствените морски животни с такава сила.“

Станоев вдигна вежди.

— Е?

— Вижте и другите! — настоя капитанът с многозначително намигане.

— Чети, чети! — обади се и Милчо.

Палеонтологът взе втория вестник.

„21 октомври. Днес по обяд група младежи излезли на разходка с моторница навътре в морето. Внезапно от водата се подала огромна морска змия, която обвила с тялото си лодката и я потопила. Младежите едва успели да се спасят, като плували с нахлузени коркови пояси и сега се намират на лечение в болницата. Според техните описания, в много случаи несвързани и противоречиви, а може би и преувеличени, змията била дебела около метър, а само главата ѝ надвишавала два метра.“

Без да чака покана, Станоев бързо разлисти третия вестник.

„22 октомври. Пакостите на загадъчния воден обитател зачестяват. Днес преди изгрев в рибарското пристанище на острова е произлязла страшна драма. Някакво огромно морско животно връхлетяло върху привързаните към кея гемии и лодки, размятало ги и потопило много от тях. Още няма сведения дали са дадени жертви, тъй като не е известно колко души са нощували на гемииите си. При все че е била вдигната навреме в тревога цялата крайбрежна охрана, която открила силен артилерийски огън, страшилището се скрило под водата невредимо. Очевидци твърдят, че са забелязали едно огромно туловище, вероятно кит или кашалот.“

Милчо стисна нервно ръката на баща си.

— Още, още — чети!

Станоев продължи с необикновено развълнуван глас:

„Ужасът на морето. На 23 октомври привечер корабът «Ураган» се прибирал в базата си. Неочаквано над палубата се завъртял един огромен хобот и смъкнал в морето вахтения матрос, след което изчезнал в миг, както се и появил. Драмата била наблюдавана само от кормчията, според когото това било пипалото на гигантски октопод.“

Така Станоев прегледа смутен, с нарастващо вълнение, още няколко подобни съобщения. „Ужасът на морето“ — тъй вестникарите бяха кръстили загадъчния звяр, чиято дързост не намаляваше: обърнати лодки, разкъсани мрежи, удавени хора, ежедневно по няколко произшествия.

Милчо се изправи с разтуптяно сърце.

— Нали ви казах, а вие...

Палеонтологът прехапа устни.

— Как да го допусна? Просто ще обезумея! Възможно ли е това — замръзнал, буца лед...

— А замръзналите жаби не оживяват ли напролет? — пресече го Милчо. — Четох как някой намерил жаба, която тракала като стъкло. Но когато я сложил във вода до печката, тя оживяла.

— Това е вярно — кимна с глава Станоев. — Научното име на това явление е анабиоз — полуживот. Доказано е. Дори има нещо повече, което ти надали си чувал, още по-интересни случаи. В Далечния север, при изкопаване на шахти за дирене на природни богатства, са изваждани от вечнозамръзналата почва тритони, едни малки земноводни животни, подобни на черния, нашарен с жълти петна дъждовник. Установено било, че тези тритони произхождат още от предледниково време и представи си... някои от тях оживели. Но живели само два-три месеца, защото не могли да се хранят. Изглежда някаква парализа на глътката поради бързото размразяване на мозъчните клетки. И все пак... Едно е няколко хиляди години — друго шестдесет милиона! Кажете какво да правим?

Капитанът посочи последния вестник.

— Ето какво! Четете!

Уводната статия, която изреждаше надълго и нашироко злините, причинени от „Ужаса на морето“, привършваше със следните думи:

„Шефът на марината трябва да вземе решителни мерки, за да обезпечи сигурността на транспорта. Негов дълг е да организира незабавно експедиция, която да издири неизвестния звяр. Не е важно какъв е той: октопод, кит или морска змия. Какъвто и да бъде, той е живо същество, а не легенда и трябва да бъде обезвреден час по-скоро. Всеки пропуснат ден може да означава гибелта на някой човек.“

Когато Станоев привърши да чете и млъкна с помътнял поглед и отпусната глава, капитанът избърза да поясни:

— Ще се организира хайка, а никой от участниците не е наясно какво ще търси и как ще го търси. Само ние с вас познаваме врага. Затова реших да им предложа услугите си — ще стана капитан на един от китоловните кораби, които ще участвуват в експедицията. Както ви казах, някога бях китоловец, и то не лош. Ще видим дали съм забравил да меря.

Ученият седеше замислен и гледаше към хоризонта, където почваше да се набира някаква мътна мъгла като черна утайка.

— Ако действително е нашият еласмозавър, колкото и невероятно да изглежда това, именно аз съм длъжен да помогна. Та нали той и досега щеше да си стои в Антарктика безвреден като буца лед, ако не бях аз!

Изведнъж, без да го пита никой, Милчо заяви твърдо:

— И аз идвам с вас!

— Дума да не става! — поклати решително глава баща му. — Това не е разходка. Стига рискове! Още утре ще те върна дома.

— Ще дойда! Защото аз съм най-виновен. Длъжен съм!

— Първият дълг на децата е да слушат родителите си! — отсече Станоев. — Достатъчно измъчихме майка ти с нашите патила. Поне ти иди да я успокоиш!

Ала синът му стоеше пред него със стиснати устни и повтаряше упорито:

— Трябва да дойда с тебе! И ще дойда!

Бащата го погледна крадешком с неочаквано светнало доволство в смръщените си очи. За пръв път го виждаше да изявява тъй настойчиво своята воля, и то не като детински каприз, а като добре осъзнат дълг, ясно, решително. Но потиснал скоро бащинската си гордост, той заяви:

— Няма да говорим повече. С първия параход заминаваш за България. И моля те, не възразявай!

II

Петте китоловни кораба, снабдени с най-модерни съоръжения, стояха в пристанището, готови за път.

Професор Станоев, току-що получил съгласие да се присъедини към малката флотилия, се сбогуваше със сина си, който щеше да остане тук, за да отпътува към Европа на следния ден.

Милчо направи последен опит да изпроси съгласието му.

— Излишно е! — отсече баща му, като се стараеше да изглежда строг в същото време, когато сърцето му се свиваше от мъка при раздялата. — Няма да отстъпя. Поздравя всички в къщи и довиждане!

Прегърна го силно, а след това притича по мостчето на кораба. Задалият се насреща му капитан Филип го хвана под ръка.

— Чувствувам се тъй развълнуван! — поде той веднага. — Развълнуван както някога, преди четвърт век, когато за пръв път ми възложиха да командувам такъв кораб. Какво ли ни чака — нови преживявания, изненади! Лов на еласмозавър — че кой друг човек може да се похвали с това! Лов на чудовище, което е било на шестдесет милиона години в деня, в който съм се раждал!

— И аз съм разтревожен — отвърна Станоев. — Но не от радост. Не знам как да ви обясня. От една страна, ме блазни надеждата да си върна изгубената находка за музея, а от друга... Мисля си — пък дали не можем да го хванем жив? Сърцето ми не дава да го убиваме... Представете си — такъв старец!

— А как да го уловим?

— Ех, ако знаех! — вдигна рамене палеонтологът и добави: — В същото време ми е мъчно за детето, мъчно ми е за дома, толкова много и тъй противоречиви чувства!

Сирената процепи въздуха с мощния си рев. Щом я чу, капитанът изтича на мостика, а Станоев застана до перилата и се загледа към пристанището, но не успя да открие детето си.

— Милчо, Милчо! — извика той с разчувствуван глас, който бързо се удави в пристанищния шум.

Докато Станоев се взираше в малката група изпращачи, които махаха с кърпички от брега, учуден къде може да се е дянало момчето му, машините забучаха, корпусът потрепера, моряците издърпаха мостчето и корабът се отлепи от кея.

Неусетно градът взе да се смаява и да се губи в далечината, докато накрай изчезна съвсем, сякаш потъна в океана.

Професор Станоев се отдели от борда с някаква горчилка в душата си, разстроен от раздялата, и се запъти към капитана. Намери го надвесен над една карта. Привидно той беше дълбоко улисан в своите обикновени изчисления, но всъщност се мъчеше да скрие усмивката, която надничаше от всяка бръчка на лицето му.

Старият моряк вдигна глава.

— Щастieto няма да ни изостави напълно! — посрещна го той веднага. — Току-що получихме сведения, че един кораб го е забелязал на двеста мили пред нас, ей тук!

Сухият му пръст посочи една точка на картата.

— Привечер ще го спипаме, ще си разчистим сметките тогава.

Погледна в компаса, даде няколко команди по телефона, после се върна до приятеля си.

— Хайде да излезем вън, на открито! Тук е задушно!

И като го хвана под ръка, го отведе на палубата.

— Но как да го умеря? — запита се сам капитанът. — Като не знам нищичко за него. Какви му са вкусовете, привычките? С една дума, нравът му? А ловецът трябва да познава навиците на дивеча. Аз например мога да отгатна безпогрешно какво ще бъде следващото движение на кита, затова още не съм пропуснал изстрел.

— Нравът на еласмозавъра! — пошепна професорът, а мисълта му все блуждаеше над напуснатото пристанище, където в този миг едно опечалено момче върви по парещия пясък и се взира към морето. — Какво ли знам за него! Ако се съди по големината на мозъка му, и той ведно с всичките си съвременници е бил глупав ненаситен звяр. Нервната му система е била слабо развита, несъвършена, което подсказва, че не е бил особено чувствителен към болките. А за нас това е особено обезпокоително качество. Нали познавате добре акулите? Надупчени с куршуми, те гълтат и гълтат, каквото им падне, като че ли са съвсем здрави. Та и той като тези низши животни е бил с голяма жизненост...

Капитанът опита да го поправи с горчива полуусмивка:

— Не е бил, а е! Защото той е жив и ни разиграва, както си ще.

— Да, право е — съгласи се Станоев, а в мисълта му нахлуваха една подир друга подробностите за живота на това невероятно същество, подробности, за които до вчера хората само се досещаха по малкото изкопани скелети и вкаменелости. — Той е жив и ние сме длъжни да знаем на какво е способен. Устройството на тялото му с тази удължена шия, къса опашка и недодялано туловище издава не особено бърз плувец. Значи има надежда да го догоним. Ние изпреварваме китовете, та него ли няма да стигнем? Само едно ме смущава — да не се скрие под водата, а там засега ние сме безсилни. Но да речем, че успеем да го издебнем... Известно ли ви е колко трудно може да се убие крокодил или костенурка? Удар в тялото при такива животни рядко се оказва смъртоносен. Трябва да улучим сърцето или мозъка, а колко е неговият мозък...

Ученият сякаш забрави де се намира. Мисълта му неволно го пренесе през милионите години назад, към ония забулени в мъглата на неизвестността времена, и той продължи да говори, устремил блеснал поглед далеч-далеч, отвъд настоящето:

— Нашият еласмозавър! Аз и сега си го представям такъв, какъвто е бил — лаком, ненаситен хищник, страхотен морски дракон, изправил глава над вълните и размахал като весла на антична галера мощните си плавници, горд и силен. Щом го съзрат, подплашените рибни стада се пръсват в безреда, а той мята дългия си гъвкав врат, докопча в закривените си зъби ужасената жертва и я нагълтва цяла в бездънния си стомах. В туй време нейде горе, по небето, се вие в плавни кръгове летящият гущер-птеранодон, подобен на гигантски прилеп. Вие се недоволен, ала не смее да му оспори плячката.

Очите на учения светеха с чуден пламък, сякаш наистина виждаха туй, което описваха думите му.

— Царството на гущерите! Далечната тайнствена ера на гигантите, ерата на жестоките, първобитни колоси с железни мускули и малки мозъци. Спомнете си — каква грамада, а мозъкът му тежи колкото мозъка на едно котенце. Мезозойската ера! Загадъчна и невероятна! Все едно сън, грозен, кошмарен сън! Край пространните блата, обрасли с хвощове и папрати, по-високи от нашите тополи, пасат тридесет-четиридесетметрови атлантозаври, по-дълги от кита. В

тинята и из тресавищата, над които се носят зловонните изпарения на гниещите растения, се излежават лениви диплодоки и скубят водните треви, както са под водата, а над повърхността се подават само ноздрите им, за да дишат. Наоколо се лутат уродливи стегозаври, бронирани с рогови плочи, същински живи танкове. Това са гущерите с два мозъка: единият, по-малкият, в главата, а другият в таза, малко по-голям, горе-долу колкото кокоше яйце. Но и с тези два мозъка стегозавърът трудно се оправя сред многочислените си врагове. За да се пази по-добре, той се е въоръжил и с рога, но къде мислите — на главата ли? Не познахте. Рогата му са на опашката... Не на място носи своите рога и друг гигант — игуанодонът. Той пък прилича на кенгуро, високо колкото триетажно здание, с дебела опашка и здрави задни крака, на които подскача прав като жив триножник. Предните му крайници, приличащи на ръце, пъхат в устата му цели купи шума от високите дървета. И тъкмо там, на тези особени ръце, той носи вместо палци по един остър рог, ще речеш човек, въоръжен с две ками. Ами безобразните трицератопси — трирогите гущери, и още... още... Всички те пъплят, сумтят, пасат или се припичат на слънцето... Внезапно отвъд пясъчния хълм се дочува далечен рев и някакъв тежък галоп. Тревопасните титани се разтревожават. Диплодокът се снишава към дъното на блатото, там той е недосегаем, стегозавърът побягва, размахал сабите на опашката си, а трицератопсът навежда заплашително трирогата си бодлива глава. И виж — зад хълма се изкачва с огромни скокове тиранозавърът, царят на гущерите, най-големият хищник, който е живял нявга на земята. Жестоката му озъбена морда, въоръжена с челюсти-триони, стърчи на осем метра височина. Тиранозавърът догонва жертвата си, не е важно коя, стига да е достатъчно едра, та да засити огромния му търбух, и впива зъби в хълбока й... Страшни глупави великани! Сила, брони и челюсти, но без разум! Сляпа, безразсъдна мощ!

— Добре, че не сме живели тогава! — подметна капитанът шеговито.

Станоев сякаш не чу тази забележка, а продължи, все тъй загледан в сивата мъгла на хоризонта:

— Ние често говорим за еволюция. Но знаем ли какво точно означава тя? Еволюция — това не е само просто умножаване на клетките в едно тяло, не е само по-силни мускули или по-корави

щитове. През стотиците милиони години живот на нашата планета животните са се уголемявали по ръст, след това са се смалявали, пак са наедрявали, едни органи нараствали, други изчезвали, но винаги, подчертано, без отклонение една система се е развивала непрекъснато — нервната система... Еволюция, това е преди всичко развитие на нервната система, а ведно с нея развитие на мозъка, носителя на разума...

Увлечен от разказа на учения, капитан Филип запита:

— А защо са загинали — тъй силни, едри?

— Има много догадки — отвърна палеонтологът с въодушевление. — Някои учени обясняват гибелта им с изчезването на растенията, които са служили за храна на тревопасните влечуги. Не е изключено хищниците да са се навъдили толкова много, че след като изстребили тревопасните, да са се изполяли едни-други. Вероятно е също така, че те като животни с непостоянна температура не са издържали при застудяването на земята, а може би... Но каквато и да е била тази причина, за тях не е имало друг изход. Те трябвало да се махнат, защото подире им напирали по-съвършените, по-разумните и по-приспособените същества.

— Браво, драги професоре! — плесна с ръце капитанът.

Станоев не можа да разбере дали старият моряк е толкова възхитен от думите му, или се шегува. Изчерви се и смутолеви неловко:

— Май че взех да декламирам. Имам тази слабост, увличам се. Ех, що да сторя? Обичам науката си, вживявам се в нея. Може би смятате, че не подхожда на един сериозен учен, човек на точното знание, да приказва тъй възторжено. Но съгласете се с мене — има ли друг език, с който да се говори за еволюцията освен с езика на поезията! Та тя самата е най-висша поезия, химн на вечния ход напред към съвършенството!

В такива разговори премина остатъкът на деня.

Слънцето се наклони към хоризонта и когато най-сетне се гмурна в него, изведнъж, рязко, без никакъв преход, настъпи нощта, наръсена с безброй звезди, а от дълбините на океана бликна черно мастило. Наоколо заплуваха светещи медузи. Те пробягваха назад край борда — същински сини лампички, които се полюляваха върху смолисточерните вълни.

Подпрял се отпуснат на парапета, сред плътния мрак, който обгръщаше кораба отвред, Станоев почувствува внезапно, че някой го докосна леко. Обърна се и ахна от изненада. Насреща му стоеше Милчо, смутен и гузен, а до него се усмихваше заговорнически капитан Филип.

— Какво търсиш тук?

Стреснат от този прием, малкият отстъпи назад и вдигна очи към капитана за помощ.

Старият моряк разбра тази няма молба.

— Нали трябва да стане мъж — намеси се той. — Истински мъж. Не беше ли това вашето желание? И когато в стремежа си да изкупи своята вина той се прояви като един малък мъж, когато постъпи тъй, както бихме постъпили ние с вас...

Бащата гледаше и мълчеше, а мускулите на лицето му все още потрепераха от едва сдържан яд. Но преценил всичко, той бързо се овладя — момчето е вече на кораба, връщане няма. И мъмрене, и наказания са безсмислени. А всъщност защо да го наказва? В упоритите момчета своеволията трябва да се изкореняват рано, строго, но Милчо е съвсем друг... Та нали тъкмо това бе мечтал — да го види поне малко самостоятелен! Тогава?

Неусетно намръщеното му лице се отпусна. Той го хвана за раменете и като го обърна към себе си, заговори тихо, поглеждайки с крайчеца на окоето си капитана — да провери дали одобрява сегашната му постъпка:

— Този път ти прощавам. Запомни — прощавам ти, обаче това не означава, че си невинен. Правя тъй, защото те разбирам. Само едно ще те моля, това да не се повтаря повече! Ела при мене, обясни ми всичко честно, откровено и ние двамата ще решим как да постъпим най-правилно. Смятам, че говоря с разумен човек, като равен с равен, като на приятел. И ми се ще отсега нататък ние с тебе да говорим все така. Съгласен ли си?

Дали е съгласен?

С полуотворена уста Милчо отстъпи крачка назад. В съзнанието му остана да свети една радостна мисъл: баща му го разбира, не му се сърди, смята го разумен и винаги ще говори с него така, като на приятел.

Той пошепна:

— Да, татко.

И млъкна.

Замълча и баща му, а капитанът стоеше до тях, усмихнат и разчувствуван.

Светецките медузи не спираха своя бяг назад — синкави, зеленикави, розови, по-дребни и по-едри, като светлините на чуден град дълбоко под крилата на нощен самолет.

Внезапно Станоев се сети:

— А как влезе в кораба?

— Аз... аз... — заекна Милчо, изненадан от неочаквания въпрос и се озърна за помощ. Тогава капитан Филип пак го подкрепи:

— Аз неволно станах негов съучастник, та затуй искам да бъда разпитан вместо него. Бива ли? Ето какво се случи. Преди да отплаваме от пристанището, тъкмо когато бе изсвирила сирената и аз се бях заловил да попълня корабния дневник, гледам — под масата се подават две обувки, две съвсем познати обувки. „Я излизай!“ — викам. И той се измъкна отвътре, па го удари на молба. Хем го слушам, хем си мисля. Накрай, ща, не ща, се предадох. Рекох си тъй: „Ами че и ти, дядо Филипе, не си ли се крил като него на кораб? Само че тогава ти напусна баща си, да ставаш моряк, пък той дири своя баща. Следователно неговата постъпка е по-порядъчна...“ Имах ли право да го укорявам? И докато се разправяхме, ето че вие се зададохте. Ами сега? Милчо се шмугна под масата, пък аз се изхитрих да ви отведа на палубата. Задушно било — ха, ха, ха! Задушно беше, ама на Милчо под масата. Това е всичко. Е, кажете сега — какво друго можех да сторя?

Но додето палеонтологът свари да отговори, успокоен от този разказ, напреде им застана един моряк и тракна токовете.

— Радарът го е уловил!

Начаса тримата изтичаха към апаратната с разтуптени от вълнение сърца. Влязоха шумно в тъмната стая и се струпаха пред флуоресциращия екран.

Капитанът посочи бледото петно, което трептеше в средата на черната пластинка.

— Ето го проклетника! — изруга той. — Ще го сбараме скоро. Сега го наблюдаваме откъм опашката, затуй не виждаме дългия му врат.

— Да не избяга пак? — разтревожи се Милчо.

— Ще прощава! Щом ни е паднал в мерника, няма да го изпуснем. Остават ни още две мили и тогава...

Той не довърши, а плесна с пръсти, с което искаше да означа края на преследваното животно.

После тримата излязоха на палубата, изкачиха се по стръмната стълбичка до капитанския мостик и впериха погледи напред в мрака.

Корабът се носеше с пълна сила, разцепил черните вълни, които се биеха с шум в бордовете му.

— Наближаваме! — предупреди старият моряк.

Всички притихнаха, обзети от някакво чудно безпокойство, което бе потиснало душите им. Значи след десет-петнадесет минути ще се срещнат с него и...

Милчо неволно се дръпна назад, почувствувал по гърба си досадна тръпка. Стори му се, че в следния миг чудовището ще изплува от тъмната бездна, за да се покатери на палубата — огромно, жестоко, ненаситно, втренчило в него студените си зли очи.

Станоев въздъхна:

— Тъй значи — аз го изрових от гроба за живот, а сега тъкмо аз трябва да сложа край на този живот...

В този миг прожекторите на кораба блиснаха върху черната водна повърхност мощните си снопове, които заискриха по вълните, хлъзнаха се вляво, кръстосаха се, после отскочиха напред, додето се стопиха в далечината.

— Ето го! — изкреця задъхан от вълнение капитанът.

— Къде? Къде?

— Ей там, вляво от носовото оръдие! Ама наистина ли не го виждате? От време на време той подскача нагоре, сетне пак се отпуска...

И се почеса по тила озадачен.

— Пък дали са такива навиците на нашия приятел?

— Откъде да знам? — промълви неуверено професорът. — Досега съм изучавал и аз като всички само костите му. Нали за пръв път виждаме жив еласмозавър!

Внезапно капитанът ги остави и изтича до командното място. Витлото намали ход, машините притихнаха.

Осветено от прожекторите, животното лежеше неподвижно над водата, без да усеща преследвачите си. Само вълните го издигаха леко нагоре-надолу.

Възбуден като никога, капитанът изскочи на палубата, притича до оръдието и почна да го нагласява, а в туй време палеонтологът, синът му и свободните от наряд матроси го наобиколиха.

— Гледайте! — провикна се той с привидно безгрижен глас, в който не можеше да прикрие обзелата го тревога. — Гледайте как дядо ви Филип с един изстрел ще го закачи на въдицата! Кълна се в брадата на пророка! Никога не съм се мерил в такава цел — мирна, кротка, същинско агънце!

Щом приготви оръдието, той се изправи и в следния миг от дулото излетя с трясък снарядът-харпун, повлякъл подире си дългото въже.

Улученото животно подскочи нагоре и се гмурна в дълбините. Въжето продължи да се размотава, докато се свърши. Тогава корабът се понесе над вълните, влачен от ранения звяр, който плуваше под водата.

— Казах ли ви? — обърна се към групата капитанът, свали фуражката си и избърса голата си глава, плувнала в пот. — След такъв изстрел няма отървяване!

Без да отмести поглед от потрепващото опънато въже, Станоев отговори:

— Това може да е вярно за китове, ала не и за гущерите. Вие, както изглежда, все не можете да си представите истинската им жизненост.

Всички се смълчаха, сетили се изведнъж колко необикновен е техният лов.

Милчо изказа на глас опасенията, които в тоя момент смущаваха всички:

— Ами ако му скимне да се хвърли върху нас!

Никой не го подкрепи, но и никой не помисли да оспори думите му. Настана грозна, натегната тишина, смущавана само от тихите приплясквания на вълните.

Какво ще стане в следния миг?

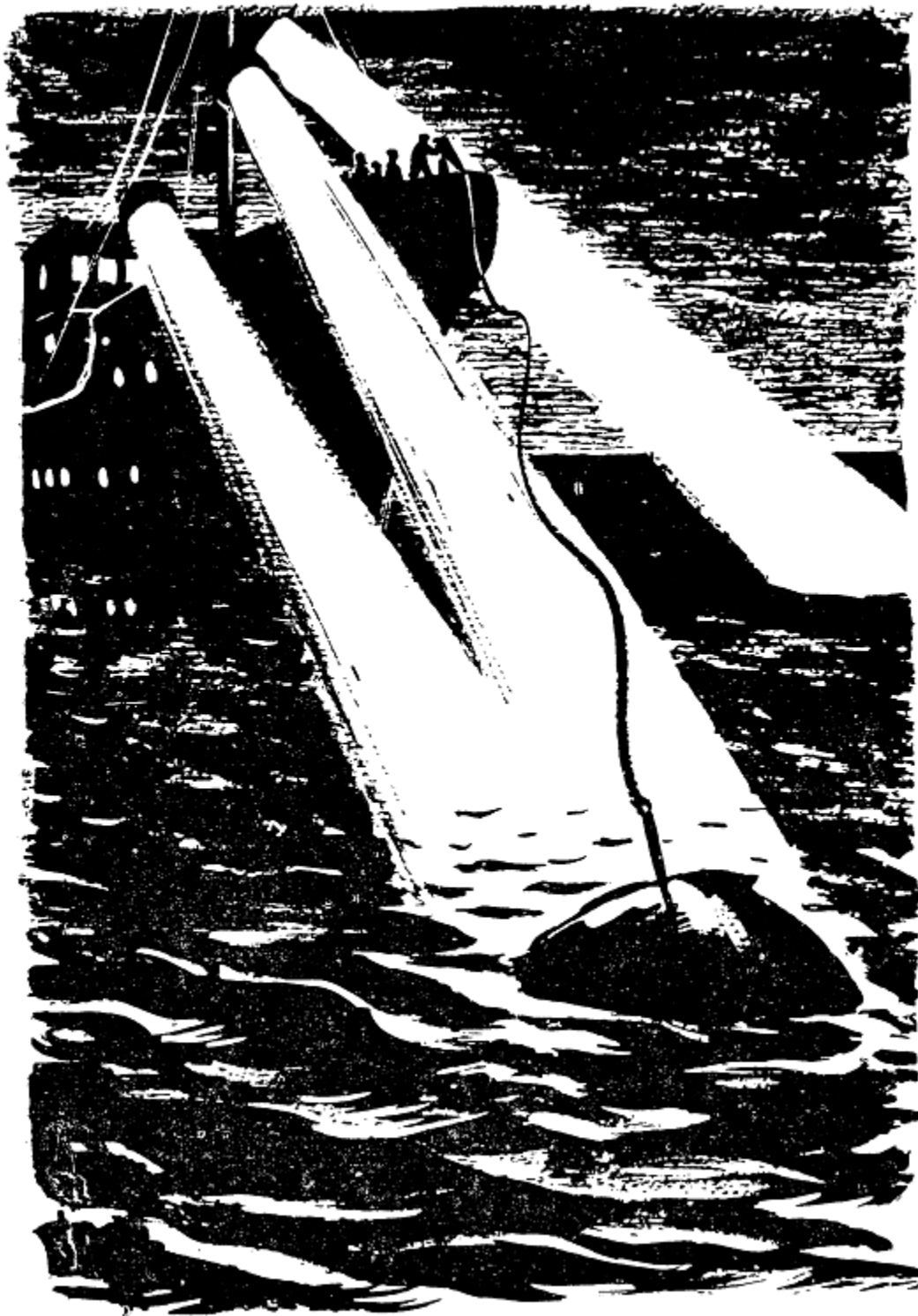
Минутите затекоха мудро, изпълнени с очакване и боязън. Ненадейно духна вятър и засвири зловещо във въжетата на мачтите. От изток пропълзя черна облачна завеса, която закри ярките звезди. А

вихърът се усилваше все повече и повече, докато най-сетне плисна проливен дъжд.

Хората се пръснаха по каютите, за да се върнат завчас облечени с мушамы и гумени ботуши. Дъждът се лееше с всичка сила, но никой не мислеше да се крие. Водните капки, проточени като възета от облаците до морето, плюцяха по металния под, по стълбите и покривите и се разбиваха на ситна пара, която извираше като дим от кораба.

Милчо погледна баща си, после капитана и запита:

— Докога ще чакаме?

Старият китоловец вдигна рамене.

— Обикновено китовете плуват под вода десет-петнадесет минути, но когато са ранени, стоят и по цял час. Един прострелян

кашалот дори издържал час и половина. И тъй, както виждате, може да дебнем дълго.

— Час ли? — обади се с горчива усмивка Станоев. — Известно ли ви е, че морските змии престояват под вода до осем часа, а някои морски костенурки и до десет часа. Десет часа! И то е напълно естествено. Китът е топлокръвно животно. В неговото тяло става силно горене, за което е нужен много кислород, а змията, костенурката и гущерът са студенокръвни животни, в които горенето е слабо. Затова те се задоволяват с по-малко въздух...

Той млъкна.

— Е? — запита нетърпеливо Милчо, като избърса от лицето си стичащите се от качулката водни капки.

— Какво — е?

— Колко ще го чакаме?

— Не знам, никой не знае... Дробовете му са големи...

А дъждът продължаваше да се лее на потоци по парахода, по лъсналите мушамы на хората и по кипналото море.

Чак след четиридесет минути от радарното помещение се подаде дежурният с тържествуващ вик:

— Внимание! Внимание! Изплува!

Всички настръхнаха. Капитанът пак хвана оръдието, готов да запрати и втория харпун, ако стане нужда.

И виж — на стотина метра пред корабния нос лъсна широкият гръб на чудовището. Мярна се главата, после опашката му.

От гърлата на струпаните хора се откърти сподавен вик на изненада.

Това не беше еласмозавърът!

Върху вълните се люлееше трупът на един мъртъв кашалот с грозна рана до главата, откъдето се подаваше въжето на харпуна.

Капитанът плю през борда:

— Нептуне, Нептуне, стари разбойнико, как ни изигра и този път!

А Станоев, без да каже ни дума, се повлече към каютата си с отпусната глава, следван мълчаливо от сина си.

III

На разсъмване дъждът отмина тъй неочаквано, както и връхлетя.

Небето бързо просветваше. Цветът му се менеше всеки миг: черно, тъмносиньо, виолетово, докато накрай позеленя като патината на стара катедрала. Разбуди се и океанът — тих и величествен в своето спокойствие. Над хоризонта се наслои плътна теменужна мъгла, от която изведнъж блесна една кървава точка. И ето, слънцето изплува от мъглата като огнено око, втренчено в света, а по водата потече лъкатушещ ручей от светлина.

На кувертата^[1] професор Станоев и капитанът опитваха да си изяснят на какво се дължеше заблудата им.

За палеонтолога имаше само едно обяснение.

— Ние видяхме и втора рана в главата — каза той. — Тази рана, от която се подаваше счупеното костно острие. Допускам, че някаква едра риба-меч, доведена до лудост от досадните си паразити, е връхлетяла върху му. След яростна борба мечът се е счупил и останал да натиска върху мозъка му.

— Понявга се срещат такива юнаци — потвърди капитан Филип. — Кашалотът не е тъй миролюбив като другите китове. Помня, в младостта ми се носеше славата на един подобен храбрец, който нападал безогледно лодки и дори гемии. За него се пееха песни, шушнеха се легенди. Гърбът му бил нанизан с харпуни като таралеж, същинска страхотия. Отде да знаем, може би нашият приятел е от неговата династия.

— А гущерът, гущерът? — не се стърпя Милчо.

— Гущерът! — усмихна се тъжно баща му. — Изглежда отдавна е оглозган от рибите.

Момчето вдигна рамене.

— Уж го видях, пък то... Може да съм се излъгал...

— Сега всички излязохме излъгани — притури капитанът. — Но добре, че не се връщаме с празни ръце.

И посочи зад кърмата, където плуваше, теглен от дебелото въже, трупът на кашалота, чиято четвъртита муцуна приличаше на гранитна

скала сред морето, а наоколо приплясваха кривите опашки на цяла глутница акули, малки и големи.

— Ръфат гладниците! Но той е голям. Има и за тях, има и за нас. Най-важното ще остане: спермацетът от главата и амбрата от червата. Те ще платят разноските на експедицията ни.

— Спермацетът го знам, от него правят свещи, но какво значи „амбра“? — полюбопитствува Милчо.

— Нещо, което се употребява в парфюмерията — усмихна се лукаво капитанът. — За дамите. Ценят го скъпо. Та нали затуй напоследък кашалотът се среща все по-рядко и по-рядко. А и зъбите му са скъпи, все едно слонова кост. Не надничай, сега няма да ги видиш! Устата му е под водата.

— Ех, де да беше на негово място моят еласмозавър! — въздъхна палеонтологът.

Тримата замълчаха, погълнати от мислите си.

Колкото повече се издигаше слънцето, толкова повече просветваха морето и небето, избистряха се в цялата си лазурносиня красота, а огненият ручей под слънцето прииждаше като всепомитащо наводнение от светлина, прииждаше, прииждаше, докато накрай се разля в огромно брилянтено езеро.

Изведнъж, както се бе навел през парапета, загледан безучастно в бягащата назад вода, Милчо извика.

На десетина крачки пред него, не повече, съвсем плитко в прозрачната вода се мярна дългата нагъната шия на изгубения гущер. Момчето се взря по-добре. Нямаше съмнение — това беше той, еласмозавърът! Никой друг, нито акула, нито кит!

В очите на Милчо, разширени от уплахата, блесна и някакво доволство. Добре, че тъкмо той го забеляза, че тъкмо той, виновникът, ще го посочи на баща си! И ще го хванат! Непременно ще го хванат. Я какво оръдие стърчи на платформата! Чичо Филип ще го улучи, както улучи кашалота — с един изстрел.

— Татко, бързо, бързо! — повторно извика той. — Видях го!

Ученият скочи, разбрал по усет за кого говори детето.

— Кога? Къде?

Милчо го повлече за ръкава.

— Ей там, вляво от кърмата.

Станоев се извърна нататък, където сочеше синът му, но не успя да различи нищо, защото параходът вече бе отминал.

А в туй време капитан Филип с три скока се бе вмъкнал в командната кабинка и стиснал телефонната слушалка, предаваше кратките си заповеди.

Рулевиът превъртваше бързо-бързо кормилното колело, а послушният кораб, почти легнал на борд, зави назад и заплава обратно по своята още незатихнала, разпенена диря.

Тогава капитанът, все тъй неуморим, притича до оръдието и стисна ръкохватките му.

Корабът се носеше предпазливо напред, сякаш опипваше морето, а от страни, до перилата бяха застанали няколко моряци с дълги куки в ръце.

Минута-две-три!

Пълна тишина, нарушавана само от тихия ритъм на машините и пляска на вълните!

Милчо стоеше до баща си, стиснал до болка ръката му. Ето, ето — всеки миг ужасната жива грамада може да изскочи от бездната, да се метне на кораба и...

— Татко, страх ме е! — пошепна той с разтреперан глас. — Да се махнем!

Но Станоев сякаш не го чу, загледан напред като хипнотизиран.

Изведнъж дружен смях гръмна сред групата край оръдието. Моряците спуснаха куките и измъкнаха от водата едно дълго стъбло, окичено с големи зелени листа.

— По дяволите! — изруга професорът, забравил се от ярост.

Синът му гледаше смутен.

— Какво е това?

— Водорасло. Нарича се макроцистис пирифера.

Милчо пребледня.

— Него ли помислих за гущера?

— Него — отвърна ученият с пресъхнали устни и без да се обърне, тръгна към корабния нос, където моряците измъкваха водното растение.

Когато го измериха, то се оказа дълго около триста метра.

— Растение! — промълви засрамено момчето. — Обикновено растение! Пък аз, вместо да помогна, станах за смях.

Побягна и се скри в каютата.

След малко баща му се изправи до него.

— На никого не е до смях сега — рече той. — Вярвай ми! Та не видя ли, че всички се заблудихме?

— Защото аз ви подведох! — изхлипа Милчо.

— Отде можеше да познаваш това водорасло? Ами че и аз, естественикът, го виждам за пръв път. Но сега вече съм сигурен, че няма да го забравиш. Колкото и да звучи странно — това низшо растение е едно от най-дългите растения в света. Тополата, високата наша топола, достига петнадесет-двадесет метра, палмите приближават тридесетина метра, евкалиптът, този великан, се извишава до сто и петдесет метра, а това просто водорасло надминава всички. Стъблото му, ако можем да го наречем така, се закрепва за някой камък на дъното и когато достигне повърхността на океана, тръгва хоризонтално, покривайки се с дълги листовидни израстъци, които висят надолу като прешлени на някаква гигантска змия. А тези зелени мехури по стъблото, прилични на круши, го държат да не потъва. Илюзията за плътно тяло е толкова силна, че не само ти се измами. Мнозина считат, че именно то е виновно за всички моряшки легенди, които се предават от уста на уста, за огромните морски змии, които обръщали кораби и отвличали моряци от палубите. Вярвам, че и ти си слушал за тях.

Без да отговори, разстроен от станалото, Милчо бе вперил смръщен поглед в кръглото слънчево петно от илюминатора, което танцуваше по пода.

Внезапно машините пак забучаха. Разтърсен от силна тръпка, параходът пое напред, а запенените вълни се плиснаха в стъклото на малкото прозорче.

След час в далечината изникна бялото пристанище. Когато корабът се долепи до кея, моряците хвърлиха въжетата и ги привързаха към железните дънери.

— А сега? — промълви на себе си Станоев.

— Сега — отговори капитанът, като отпусна ръце в знак на примирение. — Сега всеки ще тръгне по своя път... Живот... Задачата е изпълнена... „Ужасът на морето“ ще се превърне в парфюми и помади...

— Ние отиваме на полюса да търсим друг гущер — подметна предпазливо момчето.

Баща му го погледна през рамо, ала не възрази.

Щом забеляза това, Милчо се развесели. Защото досега все се боеше да не получи отказ. Сви устни и засвири тихичко някаква игрива мелодия.

— Да хапнем за последен път заедно! — предложи старият моряк. — Бива ли?

Тримата влязоха в трапезарията.

Закуската им продължи доста. Те се разприказваха, припомнили си вълнуващи случки от съвместното плаване. Капитанът се мъчеше да създаде по-непринудено настроение, засипваше ги с весели моряшки измислици, закачаше се, ала гостите му чувствуваха колко изкуствена е неговата веселост, опитваха от любезност да се засмеят на шегите му, но смехът им заглъхваше тутакси, смразен от мисълта за предстоящата раздяла.

Накрая и капитан Филип се умълча.

— Значи аз пак оставам сам... Все сам...

Усетил как сълзите парят очите му, Милчо докосна ръката на стария моряк.

— Защо не дойдете с нас?

— Ех, закъде съм без кораба си?

Но видял разочарованието в детските очи, капитанът побърза да добави:

— Щом го поправят след месец-два, и аз ще отплавам към полюса. Тогава може наново да се срещнем, може пак да пътуваме заедно... с другия гущер, който ще изкопаете.

Милчо плесна ръце.

— Че защо ще чакаме да се срещнем случайно? Я по-добре да се уговорим отсега! Ще ни се обадите веднага, щом стигнете.

Станоев се надигна и оправи косата си.

— Точно тъй ще постъпим. А сега да вървим!

Капитанът и Милчо го последваха.

Навън яркото слънце сипеше огън и жар, сякаш бе запалило целия свят. Всичко гореше: и ослепителното тропическо небе, и белите постройки по крайбрежието, и безредно струпаните кораби в пристанището, и утихналото лазурно море. Над нажежената палуба,

над опънатите брезенти върху спасителните лодки и над белите варовикови плочи на вълнолома трептеше мараня. По проядените стени на каменния кей и прясно боядисаните корпуси на корабите, където се плакнеха ленивите вълнички, трептяха в чудна разлюляна мрежа от светлини отблясъците на водата. Навред гъмжеха медузи: розови, прозрачни, почти безплътни, които пулсираха неуморно — свиваха се, разпускаха се — и развяваха пипалата си като нежни копринени панделки.

А отвъд вълнолома, на плажа, се припичаха на слънцето много хора: бели, черни, бронзови, облечени в пъстри бански костюми, пръснати безредно по златния пясък или струпани на сянка под разперените слънчобрани, които стърчеха над тях като гигантски гъбимухоморки. А водата сякаш вреше от къпещите се, които притичваха по плитчините, пляскаха с босите си нозе, бореха се, играеха на топка или плуваха до спуснатата в морето желязна решетка против акули. Цялата околност ехтеше от безгрижните им смехове.

Капитанът извади лулата си, захапа я, после потърси кибрит из джобовете си, но не намери.

Тогава, сетил се нещо, свали часовника си, откачи стъклото му и го показва на младия си приятел.

— Един нагледен урок по физика. Когато няма запалка или кибрит, човек може да получи огън и с лупа. Лупа, това просто и толкова необходимо изобретение, без което нямаше да знаем нищо за небесните тела и за най-дребните микроби, без което старите хора като мене нямаше да четат, та дори нямаше да виждат, без което нямаше да съществува фотография и кино.

— Ех, толкова знам и аз — отвърна със смях Милчо. — Учили сме.

— Но за беда това не е лупа — доизказа се капитанът, сякаш не бе чул забележката му. — Часовниковото стъкло е с успоредни повърхности, а в лупата едната повърхност трябва да бъде поизпъкнала. Гледай сега как ще превърна като магьосник часовниковото стъкло в лупа!

Гребна със стъклото вода от една кофа, после внимателно нагласи лулата си във фокуса на тази своеобразна леща.

— В случая водата е лупата, защото има една плоска и една изпъкнала повърхност и тъй може да събира слънчевите лъчи.

По лицето на Милчо се изписа нескрито разочарование.

— Интересно е — каза той, колкото да не обиди капитана. — Но... повече прилича на упражнение по физика. Никога няма да ми потрябва. Нали си имаме кибрит и запалка?

Старият моряк захапа бързо лулата, която беше почнала да дими, и като смукна два-три пъти да я разпали хубаво, отвърна спокойно:

— Милчо, запомни от дядо си Филип това: няма излишно знание! Човек никога не знае от коя дреболия някой ден може да зависи животът му.

В туй време от хотела дотича запъхтян един служител и подаде на Станоев току-що получената радиограма.

Палеонтологът я пое и зачете веднага.

„Драги Станоев — пишеше в нея. — Съчувствуваме ви за несполуката. Знайте, че в Антарктида имате искрени приятели. Галерии III-735 и III-744 крият още тайни, които чакат вас.

Радж, Френч, Степанович.“

Той предаде синята бланка на капитан Филип, унесен в спомени за миналото и обзет от нови кроежи за това, което му предстоеше.

Колко навреме дойде тази радиограма, дойде да вдъхне повече смелост в разколебаната му душа. Антарктида, безбрежната мразовита пустиня, шибана от снежните виелици! И дълбоко в нейните недра — обширните галерии в древния глетчер!

Но не! Тя вече не е чужда, непозната пустиня! Та нали там са приятелите, които искат да му помогнат, които вече помогнаха, вдъхвайки му бодрост и вяра в успеха.

Ех, трябва да се почва отначало, а това съвсем не е леко, но сега с тези приятели по-скоро ще успее...

Изведнъж някакъв грозен писък го изтръгна от мечтите му. Той се поде от стотиците гърла на плажа, засили се и се превърна в страшен сърцераздирателен вой.

Когато погледнаха натам, Станоев и спътниците му се вцепениха от ужас. Гледката, която се откри пред тях, смрази кръвта им.

Из морето, зад желязната мрежа, се подаваше една исполинска шия като фабричен комин, разклатен от земетресение, с отвратителна змийска глава, която фучеше яростно над обезумялото множество.

Професорът се опомни пръв.

— Нашият еласмозавър! — изкрещя той. — На оръдието!

Но додето стигнат там, додето свалят брезентовата покривка и додето го заредят, чудовището се покатери през решетката, смаза я с тежестта си и протегна надолу озъбената си муцуна, извило шия като невиждан лебед-великан. А пред нея хората бягаха към брега в изплашена тълпа, падаха във водата, пълзяха и пицяха.

Най-отзад беше изостанала една майка, повлякла за ръка детето си, трепереща, с обезумели очи, преследвана от чудовищната глава, която се полюшваше на няколко метра отгоре им и ги разглеждаше с втренчените си зли очи, уверена, че тази тромава плячка не ще ѝ убегне.

Камбаните на кораба забиха тревога. Моряците заеха местата си. Сирените завиха. Бреговата охрана откри огън. Снарядите почнаха да се пръскат сред цели гейзери вода.

Изненадан, стреснат от непознатите трясъци, хищникът се обърна неочаквано и заплува обратно.

Само след няколко минути цялата китоловна флотилия навлезе с пълна пара в открито море.

Нейде далеч напред се носеше невижданото допотопно страшилище, извисило шия и размахало неуморните си плавници като легендарна викингска ладия.

Стрелбата на оръдията продължаваше ожесточено. Няколко самолета кръжеха над беглеца, обсипвайки го с град от снаряди, а той, побеснял от ярост, се подхвърляше над вълните с раззинати челюсти в напразни опити да докопа някоя от тези виещи машини, които му приличаха на някогашните противни летящи гуцери.

Изведнъж съвсем ненадейно еласмозавърът наведе глава и се гмурна под вълните.

Самолетите известиха по радиото, че са го изгубили. Летците допускаха, че е улучен смъртно.

Радарните апарати дълго след това претърсваха с лъчите си морските гълбини, но напразно. Хищният гуцер бе изчезнал без следа.

---

[1] Куверта — палуба на параход. — Бел.ел.кор. ↑

IV

Десети ден поред китоловната флотилия кръстосваше океана, без да открие каквато и да е следа от ужасния звяр. Хидропланите ѝ се виеха непрестанно във въздуха, кацаха във водата само да напълнят резервоарите си с бензин и пак излитаха.

Станоев лежеше в шезлонга си горе на капитанския мостик, загледан в разлюляната масленозелена повърхност на морето, по която ту тук, ту там цъфваха като чудни букети от бели хризантеми пенливите гребенчета на вълните. Над главата му се извишаваше право нагоре стройната мачта, чийто връх сякаш опираше в единственото облаче сред лазурното небе. Слънцето обливаше с ярка светлина целия свят, искреше в току-що избърсаните прозорци на командната кабинка и в металическите парапети на стълбите, нажежаваше палубата.

Застанал угрижен до него, капитанът оглеждаше с далекоглед безкрайната водна шир.

— Как мислите? — подметна той неуверено. — Не си ли губим напразно времето? Може би е улучен от някой снаряд. Иначе как да си обясним изчезването му? Досега той би се отличил с някоя нова поразия.

Палеонтологът се изправи бързо.

— Може и да сме го засегнали. Но всеки труп изплува.

— Ами ако е ранен и се крие на дъното? — предположи капитанът.

Станоев се обърна.

— Да стои десет дни под водата! Не, здравият разум не ми позволява да го приема. По ми се вярва да се е изселил другаде. Само че той е влечуго, а влечугите по начало не странствуват. Но кой знае — този може да е от по-особените влечуги. Не бива да забравяме, че останките на роднините му са намирани по всички кътища на земното кълбо...

Облакът се на парапета и подири с очи сина си. Седнал по навик на котвената верига, Милчо беше устремил поглед някъде далеч-далеч, отвъд хоризонта, където се появяваха малки облачета, прелитаха

бързо като чудни бели чайки високо в небесната синева и се гмурваха на изток в блесналия океан.

Ученият се замисли. Ах, това дете! Пак ли ще се отпусне? Тъкмо изглеждаше, че се поправя... Трябва да му измисли някакво развлечение, та да го поразсее.

Капитанът отново заговори и го откъсна от грижите му.

— А да знаете какви слухове се носят из народа!

— Слухове? Какви?

— Създали са цели легенди. Не вярват на вашите обяснения. Види се, не задоволяват въображението им. Ние сме гонели призрак, свръхестествено същество, змей, воден дух. Местните рибари не влизат в морето. Те, които не се двоумят да нападат акулите въоръжени само с един нож, сега не смеят да припарят до брега. По някои острови почнали да принасят в жертва на разгневените морски богове агнета и гълъби — мъчат се да ги омилостивят някак си.

— Нищо чудно! — вдигна рамене Станоев. — Тъй се раждат суеверията, в бедствия.

Махна с ръка и заслиза надолу по стръмната стълбичка.

— Отивам при Милчо да го поразсея!

Унесен в своите мисли, синът му го усети едва когато почувствува ръката му на рамото си. Усмихна се виновно и взе да се извинява:

— Нищо ми няма... Стоя си...

Бащата седна до него на дебелия верига.

Момчето го изгледа продължително с големите си тъжни очи, които сега сякаш бяха още по-тъжни от преди.

— Колко много злини! — пошепнаха бледите му устни.

Ученият забеляза как тъмните му очи изведнъж се зачервиха, овлажняха от бликналите сълзи, които потекоха в две тънки струйки по бузите му.

Милчо пак плачеше, само че това не беше някогашният несдържан, нервен плач. Сълзите се лееха обилно, но от стиснатите му устни не излизаше никакъв звук. Това бяха сълзи на добре осъзната вина, на разкаяние.

Бащата стисна ръката му, разроши галено с пръсти къдравата му коса и опита да го утеши:

— Смяташ ли, че аз не съзнавам своята вина? Но мълча... Мълчаливо дия начин да я изкупя. И ще я изкупя. Ще го открия, ако ще би и на морското дъно, жив или мъртъв. Дори само едно късче месо да е останало от него — ще го сложа на дисекционната маса — да видя какви са клетките му, кръвоносната му система, тъканите му, жлезите му...

Изведнъж лицето му потъмня.

— Но преди това трябва да се уверя, че е обезвреден напълно, че вече не заплашва живота на хората. Да се уверя, а как?

Той стана.

— Почакай ме! Ще дойда скоро.

Изкачи се с присъщата му енергична походка по стълбичката, изправи се пред капитана и заговори тихо, но решително:

— Аз премислих: няма да си ходим, докле не се убедим, че е мъртъв. А дотогава ще останем на поста си, тук, сред океана, готови да го посрещнем, ако се яви пак. Разберете ме, драги приятелю, аз не мога да се върна — та това е дезертъорство!

— Но вие сте учен — противопостави се неуверено капитанът. — Оставете на нас, моряците, гонитбата и лова!

— Преди да бъда учен, аз съм човек с чувство за дълг и като човек съм длъжен да поправа грешката си.

Старият моряк кимна с глава.

— Правилно — дългът... Ние наистина сме на пост. Ала щом ще чакаме, не може ли да се отбием поне до съседния остров? Той е в нашия район.

— Може — отвърна Станоев. — Но защо?

Капитанът посочи с глава към момчето, което се бе облегнало на парапета.

— Да се поразтърче на сухо, да научи нещо, да види живота на острова — там има много непознати растения и животни.

Докато Станоев свари да отговори, че е съгласен, съвсем близо до тях, на височина четири-пет метра над водата, прелетя ято чудни сребърни птички. Разперените им крилца ръсеха подире си ситни водни капчици, сякаш изтърсваха от себе си елмазен прах, в който припламна и мигом угасна многоцветна дъга.

— Гледай, гледай! — провикна се ученият. — Летящи риби.

И през две стъпала се спусна долу при сина си, който не бе забелязал нищо.

Внезапно над главите им префуча една риба, за беда излетяла високо от другите, удари се в бялата стена на трапезарията и плесна зашеметена на борда.

Станоев я грабна веднага.

— Каква красота! — възкликна той неволно, щом разпери дългите ѝ гръдни перки, тънки и блестящи, сякаш изковани от сребро. — Бяга, опитва да се спаси от водните хищници. Да я пуснем ли обратно?

И без да дочака отговор, подхвърли я през борда. Може би само секунда тя остана неподвижна, подмятана от бистрите вълни, докато внезапно, с един замах на опашката, се гмурна надолу.

И ето, ново ято проби искрящата повърхност, прелетя стотина метра и изчезна под водата, а подире му лъснаха на слънцето като злато гърбовете на няколко едри риби, погнали малките си жертви. В същия миг два огромни албатроса се спуснаха изневиделица, сякаш паднали от небето, за да грабнат и те своя дял от плячката.

Още две ята изпърхаха край борда, преследвани от враговете си, докато най-сетне всичко утихна. Албатросите се стрелнаха към висините, а над океана пак легна обикновеното безмълвие. Вълните продължаваха да се носят насреща — безредни дипли на някаква копринена завеса, скрила от човешките погледи развързката на страшната драма.

Тогава капитанът влезе в стъклената кабинка да даде нарежданията си. Кормчията завъртя колелото и корабът се наклони леко встрани, изви се, а след това се устреми право напред, разцепил морето след себе си на две безкрайно дълги, отдалечаващи се една от друга вълни.

Подир десетина минути от синкавата мъгла на далечината изплува търсеният остров — едно тъмно петно като драскотина върху амалгамата на блеснало огледало. Неусетно той почна да нараства, да нараства и накрая се очертаха ниските му брегове, обрасли с кичести палми, вълноломът с белия фар и дървените къщички...

Параходът мина край фара, зави леко и се прилепи към кея, едва докосвайки спуснатите автомобилни гуми-тампони. Последва

обичайното суетене при връзването на въжетата. Машините се разтърсиха за последен път и спряха.

Капитанът, Станоев и синът му решиха да обядват, а сетне да слязат на сушата.

Когато привършваха яденето си, влезе Големият Ханс и като се приведе ниско, пошепна нещо в ухото на дребничкия си началник. Старият капитан рипна разгневен.

— Ах, проклетниците! Ще ги хвърля на акулите! Само да ми паднат!

— Какво има? — разтревожи се палеонтологът.

— Механикът, оня мулат-планина, колкото голям, толкова и страхлив, заедно с помощника си и още двама непрокопсаници офейкали на сушата. Нали ви разправях за басните, които шушукат туземците. И тези страхливци се поддали на слуховете. Все те ми развалят екипажа... Кълна се, че...

И недовършил заканата, той викна на помощника си:

— Веднага да ги върнем. Как мислят те? Забравиха ли, че са подписали договор?

Но Големият Ханс обясни със смутен глас:

— Струва ми се... По-добре да не слизате. Нали знаете? Туземците смятат, че ние сме виновни. Разгневили сме морските божества... А бегълците все едно няма да намерим. Де ще ги дирим — из джунглите ли?

— Право — съгласи се капитанът. — Но да седим ли така в бездействие, без да опитаме нищо, сякаш сме заседнали в пясък?

— Да поискаме от съседния кораб помощник-механика им!

— Но да, разбира се! — отсече капитанът. — Свържете се веднага по радиото!

Щом морякът излезе, Станоев се обади:

— Изглежда, че разходката ни се осуети. Няма защо да рискуваме. Само че какво да правим, докато чакаме?

Изведнъж очите му светнаха. Милчо непременно ще бъде доволен, защото ще преживее нещо изключително, ще получи незабравими впечатления — удоволствие, каквото малко момчета са изпитали.

— Да слезем със скафандри до дъното — какво ще речете?

И преди да чуе отговора на капитана, той се обърна към сина си:

— Екскурзия по морското дъно, сред кораловите горички, сред морските звезди и хризантеми! Искаш ли?

— Как да не искам! — отвърна начаса малкият.

— Но по-напред трябва да се упражниш! — намеси се капитан Филип. — То не е обикновена разходка — грабнеш раницата и дим да те няма — към върховете! Трябва да посвикнеш със скафандъра на сухо, а след това тримата ще се цопнем във водата.

С това решение групата излезе вън.

Задухата на тропическото пладне ги облъхна като огън — тежка, нетърпима, надъхана с противна миризма на риба и гниещи водорасли. Въздухът беше съвсем неподвижен, без никакъв повей на вятъра, а листата на високите палми не трепваха — безжизнени и неестествени като декори, откромени върху блесналия небосклон. Разместените от времето каменни блокове на стария вълнолом бяха облепени с безброй морски жълъди. Тук-там в междините висяха на едри гроздове черни миди, подаваха застрашително щипките си криви раци, а във водата, чиято повърхност просветваше в моравозлатисти оттенъци от разляното машинно масло, сред стадата преминаващи рибки и медузи, подскачаха смешни прозрачни скариди.

Въпреки горещината Милчо облече две дебели фланели и вълнени чорапи, а върху тях с помощта на четирима моряка надяна гумените дрехи. Като го видя тъй изпотен и зачервен, капитанът се усмихна:

— На дъното е хладничко... Та затуй...

После му обясни всичко, което трябваше да знае при първото спускане: как да си служи с кислородния апарат, как да се движи във водата с най-малко усилия и най-важното — как да се ориентира сам по морското дъно.

Когато наместиха върху гърдите на малкия водолаз здравия метален нагръдник и завинтиха към него тежкия шлем, Станоев и капитанът отстъпиха настрана да проверят какво е запомнил.

Улисани в приготовленията за спускането, никой не усети как край борда се проточи една дълга шия с огромна змийска глава и се надвеси над кувертата като гранитна колона.

При едно случайно обръщане назад Станоев я съзря пръв.

— Не мърдайте! — изкрещя той ужасен.

И се закова на мястото си. Стреснати от прегракналия му вик, всички се вцепениха — кой където беше. Единствен Милчо не можа да чуе нищо през дебелия глобус.

Озадачен от необикновеното поведение на моряците, той приближи лице до прозорчето и чак тогава видя озъбената муцуна, която дебнеше над главите им.

Една-едничка мисъл проряза съзнанието му: „Гледай как стоят! Защо не бягат?“

И без да си даде сметка, че с това ще привлече вниманието на чудовището, доведен до лудост от страх пред святкащите с алчен блясък огромни драконови очи, с грозен писък Милчо се спусна да бяга, размахал безпомощно ръце, но оловените плочи на краката му тежаха много и той залитна.

Еласмозавърът го забеляза, изхвърли напред дългата си гъвкава шия с раззинати като багер челюсти, грабна го и се дръпна назад под водата.

Всичко стана за няколко секунди и ако не беше изчезването на момчето и едрите концентрични вълни, които още пробягваха по притихналата повърхност на залива, можеше да се помисли, че всичко е било само сън — някакъв трескав, кошмарен сън.

Станоев обезумя. Той се спусна към оръдието, което стоеше в бойна готовност през цялото пътуване, и изстреля напосоки един снаряд в морето.

После, разбрал пълното безсмислие на постъпката си, изтича при капитана и го разтърси за раменете:

— Кажете какво да правим! Момчето ми! Чувате ли?

Капитанът за пръв път видя приятеля си в такъв вид — пребледнял като восък, с разширени очи, изгубил всякакво самообладание, изгубил въобще способност да разсъждава.

— Радиото! Радиото! — заповяда той на помощника си. — Другите кораби да го пресрещнат!

После се втурна в радарната кабина, но Станоев го превари и влезе преди него. Когато чу отварянето на вратата, техникът, който седеше пред светещия екран, се извърна бързо.

— Следих го до това островче — доложи той, като посочи с пръст на картата. — Там го изпуснах. Изглежда, че го е заобиколил и сега бяга оттатък, в неговата сянка.

Злочестият баща разбра, че няма какво повече да търси тук. Само напусналите механици можеха да помогнат. Само те — ако въобще можеше да се помогне. И без да мисли, хукна към брега. Но капитанът препречи пътя му.

— Оставете ме! — изхриптя Станоев. — Ще ги открия! Ще им платя, каквото поискат, живота си ще им дам, само да дойдат. Трябва да ги намеря! Разберете!

Приятелят му стоеше срещу него с решително стиснати устни и смръщени очи.

— Сега вече никой няма да дойде. Стойте тук! Опасно е да се слиза на брега.

Без да го изслуша, нечуващ и невиждащ нищо от отчаяние, Станоев притича по мостчето към кея. И тогава съвсем ненадейно зад пристанищните постройките изскочи голяма тълпа хора, които почнаха да крещат диво и да го замерват с каквото им падне. Един ръбест камък го перна в гърдите. Задушен от болка, той спря за миг.

Капитанът използва този миг, прибягна до него и го издърпа назад.

— Това е безумие!

— Какво викат? — запита Станоев, едва успял да си поеме дъх.

— Пъдят ни, да не навличаме върху острова гнева на морето.

Палеонтологът отпусна безпомощно, може би за пръв път в живота, широките си плещи.

— Нима ще стоя в бездействие, когато...

— Сетих се — отвърна бързо приятелят му. — Ще искаме по радиото един хидроплан... Веднага!

Цял час очакваха пристигането му. И този час беше най-тежкият в живота на нещастния баща, който крачеше от носа до кърмата с нервни крачки като в клетка, спираше внезапно и се взираше нетърпеливо в небето. Косите му бяха прилепнали в гъсти кичури по изпотеното чело, от което избликваха все нови и нови капки пот и се стичаха на тънки ручейчета надолу по пребледнелите му страни.

А в каютата си, скрит от всички, сврял лице в дланите си, капитан Филип бе притихнал в някаква тъпа мъка над работната маса.

— Загубен! Загубен! — повтаряха безсмислено устните му. — Някога единият син, а сега другият...

Най-сетне отдалеч се дочу глухо бръмчене. То се усили, върху лазурното небе се появи една черна точка, която нарасна бързо и след малко машината кацна, оставяйки след лодките си две запенени бразди.

Станоев скочи в моторницата, стигна до хидроплана и се настани пред пилота. Тогава витлата зареваха, лодките се хлъзнаха пак по гладката морска повърхност, засилиха се сред цели облачета воден прах, докато неусетно хидропланът се вдигна във въздуха.

V

Вече втори ден палеонтологът кръжеше със самолета над океана, без да открие каквато и да е следа нито от сина си, нито от похитителя му. Изгубил всякаква надежда, той продължаваше да търси с някаква дива упоритост. Два дни — цели два дни и две ноци, безкрайно дълги, убийствени и — нищо! Разумът отдавна подсказваше, че всичко е свършено, че всичко е безполезно и въпреки това клетият баща не можеше да се откаже. Трябваше да научи всичко, всичко!

А той знаеше, уви, прекалено добре познаваше от вкаменелостите, които бе изучавал, цялото устройство на тази ненаситна уста. И всеки път, когато си представяше закривените кукести зъби, които не са изпускали нищо, някакъв леден ужас стисваше гърлото му, просмукваше се надолу, сграбчваше сърцето му и го задушаваше. Струваше му се, че повече не ще издържи, че ще прималее, ще припадне, ще обезумее, но в следния миг със сетни сили изтласкваше от съзнанието си тези мисли и пак насочваше бинокъла надолу към гладката повърхност на океана, който се люлееше под него при всяко поклащане на хидроплана като огромен метален диск, увиснал в лазура на небето.

Вода, само вода и въздух, додето стигаше погледът!

И сред този воден диск бавно, неуловимо пълпеше назад един скалист остров, подобен на голям сив бъбрек, ограден от зелена ивица палми. Край него океанът менеше цвета си. Плитчините се жълтееха, нашарени с безформени петна от разноцветни водорасли. Откъм издутината на бъбрека дъното постепенно ставаше по-дълбоко, водата добиваше чудни опалови отсенки, потъмняваше, ставаше изумруденозелена, тъмнозелена и неусетно този цвят се претопяваше в равномерната синина на океанските дълбочини. А от другата страна, от вдлъбнатостта на островния бряг, водата изведнъж ставаше дълбока, може би четиридесет-петдесет метра, със светлозеленикав оттенък, който се простираше около половин миля навътре, където с рязка граница хлътваше тъмната бездна.

Всички следи на гигантското влечуго се губеха около този остров. Никакъв апарат до днес не бе отбелязал присъствието му по-нататък.

Капнал от умора и съсипан от скръб, Станоев оброни глава. В очите му се появиха сълзи. Мило дете! Дали нещастният ти баща сега не лети над твоя гроб?

Внезапно пилотът докосна рамото му и посочи надолу с пръст. Ученият се взря натам с разгуптяно сърце.

От стръмната скала на острова се отдели една гигантска сянка, която заплува под водата. Плавниците ѝ гребяха равномерно водата — двата предни, двата задни, след това пак двата предни и двата задни, а вратът ѝ, същинска змия, се гънеше наляво-надясно и като странно кормило управляваше цялото тяло.

Еласмозавърът!

Палеонтологът неволно си припомни сполучливото сравнение, прочетено нейде: „Змия, промушена в тялото на костенурка“.

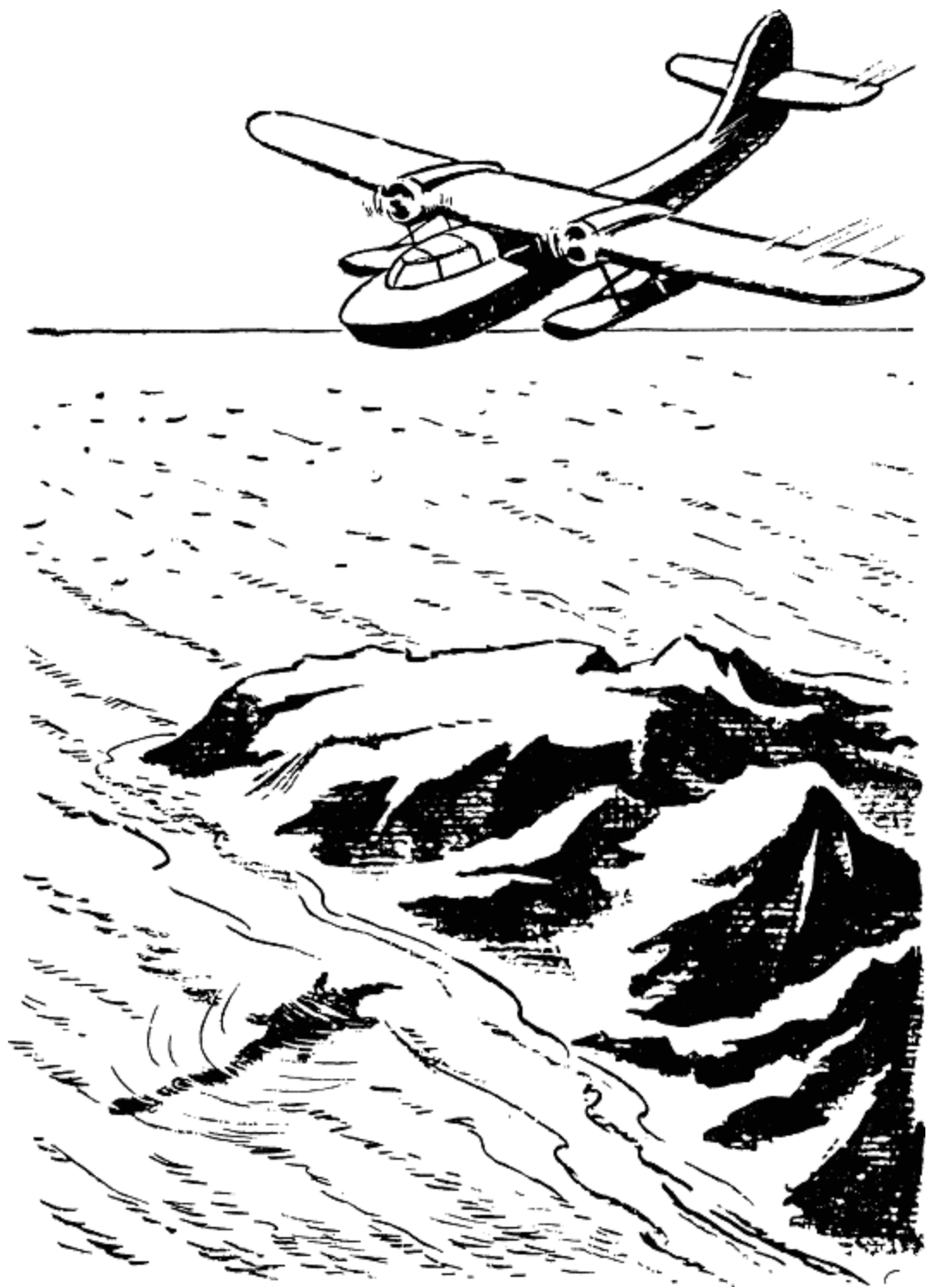
Значи тук е неговата бърлога, в някоя подводна яма! И там някъде...

Той си представи последния миг, когато зърна в кръглия отвор на водолазния глобус ужасеното лице на детето си, стисна зъби и извика в микрофона:

— След него! Пригответе се за стрелба!

Хоризонтът се издигна пред носа на хидроплана. Океанът почна да приближава бързо-бързо, да се разтяга, а вълните нарастваха, нарастваха. Изведнъж, доближила водната повърхност, машината се изправи и полетя на височина десетина метра.

През всичкото време Станоев и пилотът, опрял пръст в спусъка на оръдието, следяха плуващото под водата чудовище, докато съвсем ненадейно, достигнало ръба на подводната пропаст, то се гмурна в нея с проточена шия и изчезна в дълбините.

Самолетът направи още няколко кръга, но напразно. Гуцдерът не се яви повече.

Тогава ученият събщи по радиото, че е открил търсеното скривалище, а след това продължи да се вие над острова.

Не мина час и в далечината се зададе китоловната флотилия, която бързаше насам с пълна пара, разорала лъсналия гръб на океана в няколко дълги запенени бразди.

Хидропланът се наклони пак, морските простори се изправиха насреща му застрашително, корабите взеха да нарастват бързо и след няколко минути лодките се хлъзнаха по водата.

Станоев се изкачи тичешком по мостчето.

— Капитан Филип — провикна се той отдалеч, щом стъпи на борда. — Добри ли са новите механици? Ще можем ли да развием пълна скорост?

— Ще можем! — успокои го приятелят му.

Когато планът беше уговорен подробно с останалите капитани, параходът се спусна лудо напред с риск да изпочупи всичките си машини, вдигнал с носа си две високи вълни, които плющяха отстрани като крила.

Скоро към хоризонта изникна отвесната канара на островчето, която от другата страна се снишаваше постепенно в няколко неравни стъпала към морския бряг. Корабът приближи към това естествено пристанище и пусна котва. Както предполагаше Станоев, дълбочината тук не надвишаваше петдесет метра.

Той навлече трескаво, потръпващ от вълнение, гумената риза, двама моряци поставиха бронята на гърдите му, но преди да завинтят масивния шлем, капитан Филип се изправи пред тях суров и мрачен.

— Не позволявам! — прогърмя острият му бас.

Палеонтологът извърна към него лице, състарено от грижите на последните дни, с черни кръгове под очите, в които бе угаснал напълно обичайният огън.

— Оставете ме! — пошепна той унило. — Там е детето ми! Всяка секунда е скъпа. От нея може би зависи животът му.

И стисна устни, за да не позволи на сълзите да рукнат от очите му.

— Вие сте неопитен водолаз — възрази сухо капитанът. — Само ще загинете ей тъй мърцина, без полза!

— Нищо! — тръсна упорито глава Станоев.

Тогава капитан Филип отсече строго, сурово, неподозирано грубо:

— Тук аз съм капитанът! Аз нося отговорност за живота на всеки от вас. Повтарям — забранявам ви да се спуснете!

— Аз пък няма да ви послушам! Вие сте капитан, аз — баща!

И грабна шлема, за да го сложи сам на раменете си.

Капитанът направи само един мълчалив знак на матросите си. В следния миг професорът се видя в ръцете на четирима здравеняци, които го повлякоха и заключиха в каютата му.

Той се хвърли да изкърти с рамо вратата, но не успя.

— Капитане — провикна се Станоев отчаян. — Помислихте ли за детето ми? Всяка секунда е скъпа... Кой ще му помогне?

— Аз! — беше краткият отговор отвън.

VI

Капитан Филип, още повече отслабнал, с вдълбани по челото и край устата гъсти бръчки, се готвеше за спускането, а от каютата си Станоев не преставаше да блъска с рамо и с юмруци здравата врата.

Преди моряците да сложат водолазния шлем, до него приближи умислен помощникът му.

— Капитане — промълви той с глас, задавен от вълнение. — Няма смисъл... Детето изчезна преди два дни... Помислете, два дни в тази уста!

— Знам — отговори късо капитанът, като продължи да оправя оловните тежести на рамената си в знак, че не желае да слуша повече.

Ала едрият германец не забеляза това и добави загрижено:

— Отивате на сигурна смърт, на халос!

Дребният сух капитан вирна глава и сякаш в това движение изведнъж порасна горд и решителен.

— Я чуйте, момчета! — заговори той привидно спокойно. — На този свят няма нищо напразно. Ех, може да не сполуча, но трябва да опитам... Аз нося отговорност за всеки от вас, нося отговорност и за това момче. Да изчезне — и то от моя кораб! О, този звяр ме нарани двойно — отне детето, което бях обикнал като свое, и заедно с това ме опозори, подигра се с мене, стареца — да го отвлече под носа ми!

Пое дълбоко дъх и довърши:

— Не можех да пусна и бащата, не можех да пратя на сигурна гибел още един свой пасажер... Я да видим как бихте постъпили вие на мое място?

Моряците не отговориха, а се загледаха някъде встрани.

— Мълчите! — поклати той глава. — Ей затова го спрях! Професорът е голям учен, има близки — а пък аз съм съвсем сам.

Тогава сред стълпения екипаж се понесе глух ропот:

— А ние? Защо ни забравяте?

— Да, вие — наистина. Нали сте мои момчета? Но по-други момчета, големи, изпечени, мъжествени... На вас оставям своя пример — да знаете как постъпва истинският моряк...

Внезапно капитанът се сепна:

— Я стига сме се размеквали, като че ли съм на панихидата си! Мигар дядо ви Филип не се е измъквал от по-големи премеждия! Жилава е моряшката душа, юнаци, не излиза леко. А сега запомнете — щом дойдат останалите кораби, всички водолази да поемат подире ми, въоръжени до зъби! Пък дотогава ще държа с вас връзка по радиотелефона. И сбогом! Най-важното сега е чудовището! Зърнете ли го, не се майте, бийте здраво!

С тези думи той даде знак на моряците да надянат шлема му, окачи две бомби на колана си и заслиза тежко по водолазната стълбичка. Изведнъж смазаното от тежестта на скафандъра тяло олекна, заплува като балон.

Помощникът му спусна с макарата от борда самодвижещата се торпила-прожектор. Щом я пое, капитан Филип натисна с глава вентила за изпускане на въздуха и бавно се потопи във водата.

Застоя се тъй, увиснал над празната бездна, само няколко мига, после включи електромотора на торпилата, който зашумя леко и го повлече надолу.

Когато дълбокомерът му показва десет метра, той отпусна копчето. Десет-двадесет-тридесет секунди стоя водолазът неподвижен на тази дълбочина да привикне тялото си към повишеното налягане и пак полетя към дъното със своя подводен мотоциклет.

Мракът настъпваше бързо, сякаш извираше отвед — нереален синьозеленикав мрак, сгъстяваше се и го обгръщаше в своята тайнствена безкрайност. Само високо над главата му водната повърхност още блестеше като кристален купол, притиснал един невиджан свят.

Червеният цвят на торпилата неусетно помътня, стана мръснокафяв, зеленикав и когато най-сетне чудната игра на сините светлини го боядиса в тъмнозелено, ненадейно се откри морското дъно — една равна синкава повърхност, по която трептяха някакви сиви сенки, един безцветен и безличен свят, обгърнат в загадъчната сивозелена дрезгавина.

Понеже не можеше повече да понесе този потискащ полумрак, водолазът завъртя ключа. В същия миг мощен сноп светлина плисна от прозрачния връх на торпилата и заля околността.

Като под жезъл на всемогъщ вълшебник сивата картина тогаваш се промени, светна, съживи се, нагиздена с най-пищни багри.

Сякаш по чудо той бе попаднал в някаква приказна гора, сред гъст храсталак, обсипан със скреж, мъртъв, неподвижен храсталак, по чиито разкривени клонки цъфтяха прелестни цветове, същински звездички, една от друга по-красиви.

Корали! Дървета-животни!

На земята, до дънерите на тези бели дървета, трептяха други цветове — разкошните морски лилии, сред които развяваха пъстрите си хриле морски червеи. По близката скала бяха накацали десетина дребни палми. Но всъщност това не бяха никакви палми, а морски хризантеми, също така животни-хищници, разперили коварните си пипалца. Закрепени с тънки нишки за дъното, нагоре към искрящата повърхност се извисяваха най-причудливи водорасли: зелени, кафяви, червени, оранжеви — едни подобни на дълги преплетени серпентини от някакъв подводен бал, други на дъбови клонки, отчекнати от осланена дъбрава и забучени тук в песъчливото дъно, а трети на гигантски лишеи и хвощове от ония далечни ери, когато са се образували най-старите каменни въглища.

Подводна гора — странна гора, в която дърветата растяха в сянката на високите водни треви и в която не растенията, а животните цъфтяха!

По дъното, надиплено в най-нежни дюнички, пълзяха голи охлюви, нагиздени с прекрасно изпъстрени външни хриле. Някакво тънко червейче се виеше примамливо над тинята, а около него три-четири огладнели рибки посягаха да го налапат, като издуваха дългите си муцунки. Изведнъж дъното се раздвижи, една огромна уста смукна водата, нагълта непредпазливите рибки, след това коварният морски дявол пак се зарови в тинята, оставил да се вижда само развяващата се примамка.

А там, в полусянката, под кафявия полип, залепен за скалата като огромна праханова гъба, една морска звезда изсмукваше тялото на бисерна мида. Свит сред близкия коралов храст, голям охлюв с нашарена мозаична къщичка пробиваше търпеливо черупката на друга мида, а до него се бе сгушил настръхнал, подобен на жив игленик тъмно-виолетов таралеж.

Сред вкаменените вейки пърхаха рояци рибки: големи и малки, топчести, сплескани, пъстри като цветя. Че коя багра липсваше тук? И златно, и синьо, и червено, и жълто, и зелено, и мораво! Наред с едноцветните, едва забележими рибки прибягваха и шарени, наръсени с кафяви петна, същински пантери, и други, опасани с бели и черни линии като зебри — всички подобни на райски птички, омагьосани птички, които отваряха уста, без да чуруликат, неми птички в неподвижна мъртва гора.

Толкова красота!

Като че ли нийде другаде по земята природата не е била тъй разточително щедра с богатството на багрите си, както в тези мрачни дълбини. Природата — тази скъперница! Затова ги е скрила тъй дълбоко под водата, да не ги вижда всеки.

Пред очите му продължаваха да се сбират в безредни ята стотици, хиляди риби, сякаш извираха от кораловите шубраци, за да го огледат любопитно с плоските си очи. А главите им наподобяваха най-причудливи маски: глупаво добродушни, усмихнати, уморени, злобни, безкрайно печални. Струваше му се, че е попаднал сред някакъв странен карнавал, от който искаше да се измъкне, но маските го следяха неотлъчно, пречеха му да се движи, да вижда.

Капнал от умора, не мигнал два дни и две нощи, съсипан от скръб, той неволно почувствува непреодолимо желание да легне, да легне и да заспи. Да спи, да спи!

Нелепа мисъл замрежи измореното му съзнание, смазано от ужаса и възбудено от налягането на дълбоката вода. Колко е хубаво тук, сред цялото великолепие на цветовете, да се носи почти без тегло из този мълчалив свят, да пие с очи до пресита тази красота, тази симфония от краски и форми!

Но не! Той тръсна глава. Няма да заспи, защото Милчо е някъде наблизо, може би се нуждае от помощ.

Сепнат от тази мисъл и загубил в миг всяко желание да се наслаждава на прекрасната гледка, капитанът угаси прожектора и отново се понесе напред в синия полумрак. Право насреща му се открояваше някаква неясна черна сянка, от която изскочиха два великански краба, погледнаха го бързо и избягаха настрана към струпаните скални отломъци.

Той плуваше бавно напред, управлявайки ловко послушната торпила, заловил се здраво за ръкохватките ѝ. Здрачът се сгъстяваше на всеки метър, напред ставаше все по-тъмно и само някъде зад него все още се процеждаше слабо зеленикаво сияние.

Стана ясно, че е навлязъл в някакъв подводен проход-пещера. Значи тук се крие врагът му. Стаил се е в черния отвор и дебне.

Смутен от мисълта, че би могъл да се срещне внезапно с ужасния звяр тук, в неговото царство, или да се блъсне в някоя извивка на пещерата, капитан Филип пак включи прожектора.

Изведнъж проходът оживя, разкошен, чудесен, облепен с най-невероятни, невиджани цветя-животни, заприличал на сенчеста пътека сред някаква фантастична гора с по-разкошни багри от всяка земна гора, нашарена пред листопад.

И там нейде сред тази примамлива, зловещо-красива гора дебнеше врагът.

Сърцето му заби лудо, дъхът му зачести. Той натисна бутона на апарата и впръска в шлема си повече кислород.

Какво ще намери? И дали въобще ще намери нещо? А дори да достигне бърлогата, какво ще прави там?

Една упорита мисъл, която бе отблъсквал досега, най-сетне успя да се промъкне в съзнанието му: „Защо пък да не го убие? Достатъчно е да подхвърли в зиналата му уста едната бомба и... край! Но дали самият той ще свари да избяга от взрива, няма ли да загине заедно с гущера?“

Ала дори да стане така — няма друг изход! Чудовището трябва да бъде обезвредено! Трябва! Нима ще спре дотук, насред път, тъкмо сега! Не и не! Дядо Филип ще види всичко, ще разбере, а след това, ако се убеди, че детето е загубено, да става каквото ще...

В този миг отсреща, в тъмния отвор, където попиваше светлият сноп на прожектора, удавен в мастиленочерния мрак, блеснаха две огромни зеници, които бързо се насочиха насам.

Водолазът угаси фара на торпилата, отпусна я на дъното и притисна гръб в стената, хванал решително взривателя на бомбата.

Еласмозавърът изплува от пещерата, размахал гигантските си плавници; изплува като жива подводница с източена напред шия и раззинати челюсти, осеяни с остри завърнати назад зъби, сред които личеше счупеният зъб още при изкопаването му, там в антарктичната

мина. Огромните зелени очи, пресечени с отвесни зеници, бяха устремени към светлината, алчни, искрящи от глад и злоба.

Капитанът се поколеба за миг. Ей там, на метър от трите стари белега, между предните плавници, отдето почваше мощната шия, там трябваше да тупти това свирепо сърце. Ще го улучи ли?

Но додето той се двоумеше, скован от ужас пред неизвестния противник, чудовището отмина край него и изчезна зад лазурното облаче светлина.

Водолазът мигом включи предавателя.

— Внимание! Внимание! — извика той в микрофона. — Току-що мина край мене. Навлиза в открито море. Следете го! А пък аз ще претърся пещерата.

И се наведе да хване пак торпилата, сигурен, че пътят вече е свободен.

В този миг отгоре му се стовари някакво огромно тяло, което го затисна с тежестта си. Не сварил дори да извика, той загуби

равновесие и приклепна на едно коляно.

Какво беше това?

Напегна всичките си сили да се изправи, ала не успя. Нечии могъщи мускули бяха уплели ръцете и краката му, стягаха бедрата и корема му, скърцаха от напрежение по бронята на гърдите му.

През прозорчето на глобуса капитанът видя множество дебели пипала, дълги гъвкави пипала с два реда вендузи, зад които се мятеше едно тлъсто туловище с две зелени втречени очи.

Октопод!

Опитният моряк познаваше добре този подъл хищник, знаеше точното място на най-важните му органи и би могъл да се справи с него някак си, само ако успееше да се извие и да забие ножа си в мозъка му, там, между двете алчно святкащи очи.

Но безпощадните пипала се стягаха все по-силно и по-силно. Той усети, че се задушавя, отвори уста да извика за помощ, ала нямаше сила...

Пред очите му взе да притъмнява.

VII

Милчо отвори очи и се огледа.

Намираще се легнал по гръб в една обширна пещера, потънала в тъмнина. Само горе, високо-високо през някаква пукнатина на тавана се процеждаше сноп бледа светлина.

Грозен потискащ мрак и само един светъл лъч!

Къде е сега? Защо е тук?

Напрегна паметта си, но там беше съвсем пусто. Никакъв спомен, никаква мисъл не можеше да изплува от празнотата, която бе обгърнала съзнанието му.

Той продължаваше да лежи, затиснат от някаква непоносима тежест, загледан в светлия процеп сред пещерния свод.

А какво е това пред лицето му?

Момчето посегна с ръка и чукна илюминатора на водолазния шлем.

И в този миг сякаш се отприщи отдавна задържан бент. Спомените рукнаха в съзнанието му, сблъскаха се, подгониха се — същински порой.

Ето, малкият водолаз стои на палубата и облича дебелите фланели и вълнените чорапи, нахлузва гумения костюм, слагат му бронята, завинтват глобуса с прозорчето... После...

О, после! После!

С вик на ужас той наново изгуби съзнание.

Колко време бе стояло така, час ли, два ли, или десет, нещастното момче не знаеше. Но когато пак отвори очи, то изведнъж си припомни всичко. Бързо, като накъсана филмова лента, пред него се занизаха последните преживелици, едни от други по-ужасяващи...

През борда надниква гигантска озъбена глава... Надвесва се отгоре му. Разглежда го с алчен поглед. Момчето изпищява и се втурва да бяга, но краката му са залепнали за палубата като в кошмарен сън. И то полита. Тогава зиналата морда се спуска, захапва го, издига го във въздуха... През илюминатора се бялват дългите закривени зъби — а след това всичко потъва в мрак...

Дали и това не е сън, един грозен сън, който още трае, но който ще свърши, трябва да свърши най-сетне и Милчо пак ще се намери в тихата каюта на меката постеля, а баща му ще се надвеси от горното легло и ще запита: „Нещо страшно ли сънува, момчето ми?“

Ала сега това не беше сън!

Тъпата болка в главата, драскотините от шлема по челото, натъртеното тяло — всичко показваше ясно, недвусмислено, че не беше сън.

А как е попаднал тук?

Поизправил глава и надникнал с мъка около себе си, той съзря на две крачки от краката си едно тихо езерце, което лъщеше като неподвижно черно огледало.

Вода!

Ужасът изново стисна гърлото му. Щом има вода, от нея всеки миг може да изскочи звярът и пак...

Не! Не бива да остава тук! Трябва да се махне по-скоро, по-далеч от водата! Бързо, бързо!

Костюмът тежеше, та го смазваше, а Милчо не можеше да го свали от себе си. Обърна се по очи и запълзя към стената на пещерата.

По-далеч! По-далеч!

Но както се влачеше по влажния пясък, той внезапно забеляза, че водата на езерцето закипя и оттам изникна безобразната глава на чудовището.

Отмаляло от страх, с разтреперани ръце и нозе, момчето забърза настрани, колкото му позволяваха силите.

Уви! Светналите кръвожадни очи го съзряха скоро, озъбената глава се изхвърли напред и отново на лапа водолазния му шлем.

— Татко, помощ!

Викът му прокълня, оглуши го и заглъхна, удавен в дебелите стени на тежкия глобус.

Малкият водолаз обезумя, размаха ръце и заудря с юмруци гигантската противна муцуна.

Сега само една мисъл го бе овладяла — ще издържи ли шлемът срещу тези първобитни челюсти... и докога?

Най-подир, омаломощен от борбата, той се отпусна неподвижно. Гущерът стисна още два-три пъти със зъби, а след това, навярно разбрал, че няма сила да строши металното кълбо, остави го и като

положи глава на пясъка, впери в него свирепия си глупав поглед, сякаш се чудеше какво ли е това същество с такава яка черупка.

Милчо не смееше да трепне, вцепенен и като че хипнотизиран от святкащите зелени очи.

— Татко, къде си, татенце? — шепнеха пресъхналите му устни.

При всяко мръдване хищникът се надигаше застрашително, готов пак да го сграбчи.

Докога ли щеше да продължи тази жестока игра?

Момчето лежеше, без да мърда, дори без да диша, уверило се от опит, че чудовището не забелязва неподвижните предмети. Само резките движения привличаха вниманието му.

Неочаквано, тъкмо когато Милчо беше изгубил всяка надежда за спасение, звярът се обърна сърдито и се гмурна в езерото, като изплиска вода чак до тавана на пещерата.

Време за губене нямаше.

Нещастният юноша пак запълзя към каменната стена. Където и да е — само не до водата! Пълзя много, но никъде не можа да открие търсения изход. От всички страни препречваха пътя му изгладените каменни сводове, които се събираха над него във високо кубе, пресечено от светлата пукнатина.

Светлина — единствен изход, единствена надежда! Но как да я достигне?

Изведнъж той се сети: а как е попаднал тук? Отде минава врагът му, отде влиза и излиза?

Но само мисълта да се потопи отново във водата, където изчезна гущерът, скова мускулите му. Какво ли щеше да срещне там, в черната яма?

Милчо постоя разколебан минута-две. Да остане ли тук и да чака покорно завръщането на мъчителя си? Не! Само това не! Трябваше да опита, ако искаше да се спаси, ако искаше да живее! Той беше сам, съвсем сам, нейде сред океана, и никой друг не можеше да му помогне.

Мисълта му заработи бързо, трескаво. През отвора влиза въздух — значи над пещерата е суша... Ако мине през подводния тунел и тръгне назад, ще попадне на тази суша. Това беше ясен и прост план — оставаше само да се изпълни.

Стисна зъби и навлезе във водата.

Тялото му олекна, потъна до пояс и спря, заплува като мехур по езерото.

Трябва да изпусна въздуха! — сети се Милчо и натисна с глава клапата, както го бе научил капитан Филип.

Част от въздуха в глобуса и в гумения костюм излетя шумно навън, а водолазът пропадна надолу, блъсна се в една издатина на скалата, отскочи от нея, удари се в друга и неусетно спря, увиснал в непрогледния мрак.

„Половин минута за свикване с налягането!“ — тъй беше казал капитанът.

Милчо взе да брои с пресъхнали от страх устни:

— Едно, две, три...

Ами ако чудовището се върне?

По тила му пропълзя ледена тръпка.

— Четири, пет, шест, седем... десет... двадесет... тридесет...

Повече не можа да издържи, докосна вентила и пак хлътна надолу в тъмната бездна.

Най-сетне краката му опряха в дъното.

Някъде в далечината през черната като туш вода проникваше слаба дрезгавина.

Значи през този проход го е донесъл гущерът — донесъл го е тук, за да го изяде на спокойствие. И само дебелият шлем му е попречил.

Без да губи време, Милчо забърза към далечното бледо петно, като се препъваше в неравностите на дъното и в струпаните каменни блокове, тъй както се придвижва всеки водолаз — наполовина с ходене, наполовина с плуване, ниско приведен, като че ли се бори с най-яръстната буря, тласкайки се напред с пръстите на оловните обувки.

Ще му се удаде ли да се измъкне? Ще превари ли завръщането на гущера?

По-скоро! По-скоро!

Светлината ставаше все по-ясна. Край прозорчето на водолазния глобус взеха да се мяркат непознати риби. Но той нямаше време да ги погледне — бързаше, падаше, ставаше.

Внезапно момчето се закова на място. Пътят му бе заварден от десетина исполински крабове, които стигаха до пояса му. Изправили уродливи тела на дълги шипести крака и насочили към него огромните

си щипки, те мърдаха живите си очи, прилични на далекогледни, и го разучаваха лакомо, като движеха непрекъснато многобройните си челюсти, сякаш му се заканваха.

Неволно Милчо отстъпи назад. Раците тутакси се втурнаха насреща му, но щом той спря, опрял гръб в каменната стена, те също се заковаха край него, като не спираха да движат очите си и да му се заканват с уста.

Да се върне ли назад?

Не, в никакъв случай! Еласмозавърът беше по-страшен!

С вдигната глава той пристъпи напред. Кривите раци го стрелнаха недоволено с очи, после нагънаха начупените си крака, побягнаха встрани и се изпокриха зад скалите.

Малкият водолаз използва отстъплението им, за да притича край тях. Случайно ръката му се заплете в някаква каишка, праметната през рамото му, на която беше закачено гумено сунгерче. Без да се досеща за какво служи то, той го хвърли и продължи пътя си.

Тогава почувствува, че въздухът му не стига. Кислородът се изчерпваше. Ушите му забучаха като повреден, неспиращ звънец. А наоколо се стелеше все същият мрак и само хей там, в далечината светлееше нежно резедаво облаче — изходът на пещерата.

Милчо се мъчеше да върви по-полека, както го бе учил капитанът, за да не се изморява, ала когато зърна подире си цялата глутница дебнещи раци-великани, които размахваха назъбените си

клеци, той не можа да се овладее повече и с всички сили се затири напред.

Вляво до струпаните едри каменни късове подскачаше някакво огромно кълбо от намотани дебели въжета. Момчето се взря в него, любопитно и уплашено, но щом позна октопода, мигновено отстъпи към стената, без да допусне дори, че там, в това страшно кълбо, е омотан приятелят му, капитанът на кораба.

По-бързо! И по-далеч от тази гробовна тъмнина, от тази зловеща бърлога!

Резедавото облаче в далечината нарастваше с всяка крачка — все по-светло, все по-блестящо, докато най-сетне черният тунел свърши, а отгоре засия блесналата на слънцето водна повърхност.

Напреде му изникна завеса от високи кафяви водорасли, цяла гора от водорасли, глуха и безмълвна, в която не трепваше нито лист.

Отметнал с ръце най-близките вейки, Милчо навлезе вътре, ала в същия миг се дръпна надире, защото неочаквано водораслите оживяха, листата им се отлепиха от стъблата и се завъртяха наоколо, сякаш обрুলени от есенния вятър.

Той не можеше да повярва на очите си. Гледай, гледай! Ето листата се успокоиха, накацаха по клонките. Що за чудеса!

Но чакай! Та това не бяха никакви листа, а морски кончета, някакви странни морски кончета, разкривени като водорасли.

Момчето си отдъхна и пак тръгна.

Дълбокомерът сочеше двадесет метра, петнадесет метра, десет метра. Синкавият тайнствен здрач на морските дълбочини се разсея, сивите предмети неусетно добиха истинските си цветове, освежиха се, заискриха в хиляди краски. Насреща му през разгонения полумрак изплува малка градинка с нацъфтели корали, над които прелитаха прекрасно обагрени рибки.

„Същински пеперуди!“ — помисли си той.

И наистина на кое въображение би се удало да нарисува по-дивни шарки, по-пищна игра на цветове и форми! Рибите се носеха навред, по-пъстри от най-пъстрите пеперуди, същински изрезки от дъгата: едни нагиздени с дълги панделки, други с остри шипове, превърнати в шарени таралежи, а трети, размахали разноцветни воали като балеринки.

Но Милчо не спря да им се порадва, не спря да разгледа невероятния живот, който гъмжеше край него, а нагази в една пространна ливада, обрасла с морски анемони — бели, жълти, червени, които полюляваха пипалата си в леки вълнички, ще помислиш — разклатени от някакъв подводен ветрец.

Напред, напред!

Но краката му вече едва го мъкнеха, силите му отпадаха явно, а пред очите му играеха червени петна.

Изведнъж отпреде му се вдигна цял рояк бели рибки, които се завъртяха около него като снежна вихрушка.

Напред, напред!

С всяка крачка водният пласт изтъняваше и просветваше все повече и повече. Навярно брегът е близо. Дали наистина ще се избави?

Кръвта вече биеше в слепите очи със силата на тежък чук. Гърдите се свиваха в мъчителни спазми за чист въздух, а той неспирно се тътреше напред по струпаните в прелестно безредие мидени черупки, бодливи звезди и таралежи, охлюви и морски краставици. Над главата му плавно се носеха медузи, малки и големи, наподобили изящни кристални полилеи.

Момчето вървеше, вървеше все по-трудно, все по-мудно, залиташе, падаше, надигаше се, докато внезапно се видя окръжено от цял рояк морски змии, не по-дълги от метър, отгоре черни, а отдолу жълти, които се трупаха отвед в безполезни опити да го ухапят.

Макар че бе защитено добре, то потрепера. Змиите винаги го плашеха... Размаха ръце, сякаш се бранеше от разлютени пчели, и се повлече към брега със сетни сили.

Тогава съвсем неочаквано роякът се разпиля, уплашен от някаква дълга начупена сянка, която се хлъзна по пясъчното дъно. Милчо вдигна очи и застина в ужас. Насреща му се спускаше шестметрова акула, впила в него жълтите си котешки очи, следвана от две по-малки риби, които ту се прилепваха към гладката ѝ кожа с вендузите на главата си, ту се пускаха и поемаха редом с нея. Тя нагълта пътем няколко змии и без да спира, връхлетя отгоре му с широко раззината уста — полукръгла дупка почти на корема ѝ, в която блестяха няколко реда зъби.

Акулата захапа главата му и стисна челюсти, но те се хлъзнаха по металния глобус. Учудена и невярваща, кръвожадната риба отскочи

нагоре, а след това със силен тласък на кривата си опашка пак се устреми към него. И пак остриите ѝ зъби остъргаха здравия шлем, без да причинят никаква вреда. Но колкото и да беше неопитен, малкият водолаз се досещаше, че ако тези зъби-триони докопат крака или ръката му, гумената дреха няма да устои и тогава...

Облян в ледена пот, той отстъпи дебнешком към брега, все с лице към врага си. Ненадейно кракът му пропадна в някаква дупка, момчето политна и се простря по гръб.

Акулата се стрелна към него с раззината уста.

VIII

Внезапно капитан Филип почувствува отслабване на убийствената прегръдка. Дробовете му пак задишаха, а пред очите му просветна.

Какво става?

Той надзърна през сплетените пипала и видя как от бездната на океана се появи озъбената уста и дългият врат на еласмозавъра, зад който изплува могъщото му, безобразно късо тяло.

Ужасен от завръщането на омразния съсед, октоподът блъсна плячката си настрана, изтласка водата от мантийната си торба и отскочи като ракета назад към струпаните скали.

Паднал по гръб, капитанът притихна, убеден, че трябва да стои неподвижен, без да трепне, ако иска да се отърве невредим.

Щом съзря бягащия осмоног, исполинският гуцер се спусна след него и тъкмо пред скривалището му го докопа с кривите си зъби. За главногото нямаше друг изход. Принудено да приеме борбата, то

метна напред мощните си пипала, дано омотае с тях противника си, ала едва достигна половината от дългата му шия.

Разярен от тази неочаквана и безполезна съпротива, еласмозавърът размята главата си, върху която октоподът беше залепнал като огромна жива торба, а човекът побърза да се възползува от тяхната схватка, изпълзя назад и се прикри зад каменните блокове.

Но борбата не трая дълго. От гняв гигантският осмокрак изменяше бързо цвета си, по тялото му пробягваха като облаци по-светли и по-тъмни петна, а в очите му избухваха зловещи пламъчета.

Изведнъж, разбрал цялото безсмислие на борбата, с разръфани пипала, той се откъсна от врага си в последен опит да се спаси, но в същия миг безжалостните зъби докопаха тлъстото му тяло и с един замах го раздраха.

Няколко минути огромното мекотело се мятеше безпомощно по дъното, а пипалата му продължаваха да се усукват в конвулсивни движения, докато огънят в изпъкналите му жестоки очи угасна напълно.

Свит сред струпаните скални блокове, старият моряк наблюдаваше с някакво смесено чувство на ужас и възхищение дивата исполинска битка. Наистина на кой друг човек преди него се е удало да види това, което ставаше пред очите му — сякаш по чудо бе прелетял тези десетки милиони години назад, в онази тайнствена ера, за която бе говорил Станоев при гонитбата на ранения кашалот.

Той беше запомнил добре от разказа на палеонтолога, че рибите, и то едрите риби, и главногите са били главната храна на еласмозавъра, но колко различно бе сухото знание, тъй само налучкано като несмело теоретическо предположение пред живия живот.

И ето, животът потвърди това предположение. Победителят раззина страхотната си уста и налага торбата на умирация октопод.

„Сега челюстите ще се разтегнат — помисли си морякът. — И плячката ще се хлъзне в дългата шия, една грозна подутина, която бавно ще пропълзи до стомаха.“

До стомаха, а там може би...

Той тръсна глава — по-добре да не мисли, защото ще полудее, а да изпълни решението си! Сега е моментът да подхвърли бомбата и да сложи край на борбата... Но къде ли е тя? Навярно я бе изпуснал, когато октоподът го нападна. А другата, на пояса? Капитанът опипа

мястото, където я бе закачил, но не намери и нея. Наведе с мъка шлема си, разгледа се и въздъхна отчаян.

Каква беда! Той беше останал съвсем беззащитен, защото и втората бомба бе пропаднала някъде.

Времето течеше, а звярът продължаваше необяснимо да се мъчи с едрата си плячка, опитваше да я погълне, връщаше я назад и пак се насилваше да преглътне, размятал ядно глава, от която се вееха безжизнените пипала на главоногото.

„Но той не може да яде!“

Тази мисъл прорязва като светкавица съзнанието на притаения човек.

„Както оня тритон, изкопан от предледниковата пръст, там в Сибир...“

Професорът беше обяснил и това: „Навярно парализа на глътката — беше казал той. — Поради бързото размразяване на мозъчните клетки.“

Значи тази е причината за непрекъснатите набези и неутолимата му стръв за убийства — дивият, незаситен животински глад!

Най-сетне, побеснял от неуспеха, гущерът изплю жилавата си плячка, превърната в някакво смачкано кълбо, и без да я погледне повече, се втурна към скривалището си. Триметровият му плавник почти докосна шлема на залегналия сред скалите водолаз.

Капитанът се поколеба — да продължи ли пътя си, или да изчака излизането му? Добре, ще чака, това беше най-разумното, но ако Милчо е вътре...

Не! Нямах време за губене!

В същия миг, когато той се измъкна от убежището си и взе да се примъква, треперещ от страх, край разкъсания осмокрак към зиналата черна дупка, оттам пак изплува еласмозавърът, понесъл се към океана — огромен, грозен, вдъхващ ужас.

Старият моряк го проследи от вдлъбнатината на стената, където се бе долепил при минаването му. От що ли е тъй разярен? Такова раздвижване — влизане и излизане! Навярно е побеснял от глад. Влечугите, които обикновено са мудни животни, бързат само когато ловят плячката си.

Той пристъпи към полегналата торпила върху неравната камениста площадка и натисна копчето. Но моторът не заработи.

Натисна втори, трети път, разтърси я, опита да запали прожектора — напразно! Блъсната случайно при страшния двубой, машината се бе повредила.

Ами сега?

Сега! Какво от това? Ще тръгне пеш, без да се бави!

И стиснал здраво челюсти, капитан Филип пак пое напред в нарастващия мрак, решен да изследва докрай зловещата бърлога.

Още при първите крачки насреща му връхлетя глутницата исполински крабове, които бяха изплашили и Милчо.

„Привлича ги миризмата на сюнгерчето“ — обясни си той сам причината.

Но за него те не бяха опасни, защото знаеше за съществуването им, познаваше и навиците им. Едва щракнал електрическото фенерче, което висеше на гърдите му, те отстъпиха назад, ослепени от светлината. Така окръжен и следван от тях на няколко крачки, водолазът продължи да навлиза към неизвестността.

Когато най-сетне проходът свърши, задънен от стръмната каменна стена, капитанът освети цялата околност, но не можа да открие друг отвор.

Нима ще спре дотук?

Той вдигна глава нагоре и случайно забеляза едно бледо петно върху черната водна повърхност.

Светлина! Та това значи изход! Изход, до който трябва да се добере! На всяка цена!

Вдясно лежеше грамада от струпани камъни. Водолазът се покатери нагоре с ръце и крака, задъхан, изморен, докато най-последно се измъкна над водата, пропълзя на брега и разгледа пещерата, в която беше попаднал. Голи скали и пясък! Само това, нищо друго!

Вече нямаше никакво съмнение — всичко, всичко беше загубено!

Капитанът щракна ключа на радиопредавателя.

— Озовах се в една пещера — извика той в микрофона с отпаднал глас. — Една пространна кухня под острова, свързана с морето, която му служи за скривалище...

— А Милчо, момчето ми? — запита тревожно някой отгатак.

Познал гласа на Станоев, старият моряк млъкна. Как да му каже: „Няма го!“ И ето смутен, объркан, той изключи предавателя, без да

отговори.

След това пое назад, смазан от скръб, и в този миг се вцепени от ужас.

Едва успял да си помисли: „Ех, ако бяха в мене бомбите!“ — от водата се измъкна отвратителната глава на еласмозавъра. Страшната уста се разтвори широко и го налапа, а дългите остри зъби се хлъзнаха по здравата броня. Нещастникът изтръпна от зловещото им скърцане, ледена пот навлажни челото му.

„Значи така! — сети се той. — Като истинско влечуго иска да ме нагълта цял, и то непременно с главата напред!“

И толкова!

Гущерът разтърси ожесточено челюсти, тилът на капитана се блъсна в шлема, после тялото му се отпусна безчувствено на пясъка.

IX

Легнал по гръб, полузамаян от липсата на кислород, Милчо не престана да мисли. До главата му лежеше неголям камък, прояден от вълните и облепен със зелени лигави водорасли.

А отгоре му след несполучливия опит връхлиташе втори път ненаситната акула, разперила гръдните си перки като крила на реактивен самолет.

Момчето съобрази бързо, грабна камъка, който във водата беше много лек, и в момента когато хищната уста се насочи към него, го блъсна между зъбите ѝ.

Несполучила да го прегризе, акулата остана така с разчекнати челюсти, размята бясно опашка и се изгуби в синята далечина. Милчо прочете в студените ѝ зли очи отначало смущение, а после страх, изправи се веднага и залитащ, по ръце и крака, запълзя към близкия бряг.

Но внезапно пак застина неподвижно, съзрял нова сянка по дъното, където трептеше в преливащи се нишки-дъгички паяжината на пречупените от разлюляната морска повърхност слънчеви лъчи.

Акулата!

Той вдигна глава нагоре изтръпнал. Ала сега не беше тя. Някакви нови зверове, размахали плавници като крила на хищни птици, кръжеха над него. Костенурки, грамадни морски костенурки! Дали са опасни, щом са толкова големи?

Но те изчезнаха, както се появиха, без да му сторят нищо.

Най-сетне главата му се подаде над водата, а пред очите му се откри тесен пясъчен плаж, обрасъл с палми. Почти без сила Милчо се довлече до брега, тласкан и събарян от вълните, просна се на пясъка и изгуби съзнание.

Но скоро пред очите му просветна. Дробовете му се свиваха и разпускаха, дирейки кислород.

Чак сега той се сети, развинти предпазното стъкло на металния глобус и дълбоко вдъхна свежия морски въздух. Веднъж-дваж, гърдите

му се вдигаха и снишаваха, без да се наситят. Ето — бученето в ушите му престана, а погледът му се избистри.

Трябваше час по-скоро да махне водолазното облекло. Но как? На кораба при обличането му помагаха четирима души. Би ли могъл да се справи сам? А нямаше друг изход. Иначе беше осъден да умре от глад и жажда така, обърнат по гръб като костенурка.

Първата му грижа беше да свали шлема от главата си, след което другото беше по-лесно. С последни сили, премалял от глад и умора, подир толкова невероятни премеждия, той посегна да отвърти единия винт на металното кълбо. Натисна веднъж, натисна два пъти — напусто! Нима ще остане така? Я да провери и съседния! И виж — винтът се поддаде. Когато го махна, другите се развиха по-лесно. Тъй, бавно, търпеливо, Милчо откачи целия глобус, измъкна главата си и го търкулна на брега, а после изхлузи и бронята от гърдите си ведно с изпразнените кислородни бутилки, развърза оловните обувки, но гумените дрехи останаха на него, стиснати здраво в китките и над рамената.

Слънцето обливаше с жар белия плаж, който искреше като бисерен прах, а небето пламтеше, подобно на разтопено стъкло. Тихият бриз шумолеше в палмовите листа и ги разклащаше леко. А горе, на върховете, висяха едрите им плодове.

Какви ли са те?

Но чакай! Та това са кокосови орехи! Баща му бе говорил за тях — вкусни, сочни, хранителни.

Само че как да си набере от тях?

Залитащ от слабост, той се изправи. Дали ще му се удаде да се покатери по тези груби, бодливи стъбла? Обхвана с ръце и крака един дънер, но го пусна тутакси, разбрал, че няма да стигне до върха, който се извиваше на двадесет или тридесет метра над земята.

Тогава да подири друго!

А жаждата му се усилваше все повече и повече. Милчо гребна с шепи морска вода и я поднесе до устните си. Обаче тя беше неприятна на вкус, солена и горчива. Не само не утоли жаждата му, а я усили още повече.

Трябваше да намери вода или някакъв плод, трябваше!

Премалял от изтощение, с напукани устни, по които бяха избликли ситни капчици кръв, той закрета из непознатия остров. А надеждата му се стопяваше с всяка крачка. Случаят го бе изхвърлил сред океана върху една самотна скала, в чиито пукнатини се бе задържала малко пръст, обрасла с жилава трева. Скали с прегоряла трева и нито следа от извор!

Да се качва ли още нагоре, към върха?

Какъв смисъл имаше това? Нима там щеше да открие търсената влага?

Отчаян, с отпуснати рамена, плувнал в пот под гуменото си облекло, Милчо пое обратно. Неочаквано сред една по-широка полянка той зърна някакво дърво, подобно на дъб, обсипано с плодове, едри като тикви, които висяха направо от стъблото.

Тикви, израснали от дънера!

Но след всичко vidено досега нищо вече не можеше да го смае. Нека тиквите растат, където си щат: по клоните, по стъблата или ако им допада — по корените. Сега, когато бе примрял от жажда, това не го засягаше никак. Важното беше да се ядат, нищо друго нямаше значение!

Без да мисли много, той откъсна от дървото най-ниския плод, обвит с твърда черупка, грабна един ръбест камък и замахна с две ръце. При първия удар плодът се спуска, а при втория — от оголената му сърцевина се откърти неголям бял къс. С бързо движение Милчо го

натика в устата си, насили се, сдъвка го, но не можа да го глътне. Това беше съвсем безвкусен, сух, пресядащ плод, ненужен, види се, за нищо.

Момчето захвърли остатъка сред сухата трева и пак се упъти към брега.

Почваше отливът. Вълните се оттегляха надире и оставяха по мокрия пясък купчинки водорасли, из които бързаха да се примъкнат към водата безброй рачета. Сред тях се валяха празни мидени черупки и живи миди. Гладното момче алчно сграбчи една, но щом я допря до устните си, бързо я запокити погнусено.

С трескави очи то огледа едрите кокосови орехи, които висяха под разкошните ветрила от перести листа, наведе се, взе камък и го запрати нагоре, без да достигне и половината от височината им.

Тогава отчаян, загубил вяра, Милчо се отпусна на земята в сянката на една палма, а клепачите му се прихлупиха сами...

Нещо тупна до него. Той се сепна и отвори очи.

Какво щастие! До рамото му лежеше едър кокосов орех, по-голям дори от главата му, току-що обрулен от дървото. Вятърът се бе засилил през време на съня му и огъваше стройните палмови стебла.

Втори плод тупна до него, после трети.

Зарадвано, момчето вдигна един орех, дръпна се настрана, за да не падне на главата му друг, взе тежък камък и го стовари върху влакнестата обвивка. Но ударът беше прекалено силен, неотмерен добре, черупката се пръсна, а свежата течност се изля на пясъка.

Тю, че беда!

Тогава, вече по-внимателно, Милчо нагласи втория орех и го чукна леко. В черупката хлътна малка дупка, той опря устни в нея и изсърба на няколко глътки гъстото мляко. Стори му се, че през живота си не бе пил по-вкусна течност.

— Татко, татко! — пошепна момчето. — Наистина това са благословени плодове. Помня, тъй рече ти, благословени? Къде си сега, татко?

Когато изсмука сока и на третия орех, то остърга меката му вътрешност и я нагълта лакомо. Ала все още му се пиеше много, пиеше му се вода, само вода.

И ето, позакрепнал, освежен и повече обнадежден, Милчо отново се запъти да обикаля островчето, на което беше попаднал.

След двадесетина крачки плажът свърши, отсечен от няколко невисоки черни и напукани канари, подобни на безредно струпани каменни призми, които се издигаха над морето гордо и предизвикателно раздърпани, натрошени и все пак непобедени.

В плитчините, по неравните стъпаловидни площадки, прозираха буйни подводни ливади от кафяви водорасли, а по камъните, които едва надничаха от бистрата вода, се бяха налепили други водорасли като гъста жълтозелена коса. При всеки пристъп вълните ги разрошваха сърдито, за да ги вчешат гладко-гладко при оттеглянето си.

Основите на канарите бяха обсипани с безброй миди като чер чакъл, над който високо горе, додето стигаха водните пръски, личеха белите черупчици на морските жельди, жельд до жельд, сякаш скалите бяха наръсени с бяла боя.

Из дълбоките влажни пукнатини се спотайваха едри криви раци. По-младите и по-неопитните, изплашени от приближаването на момчето, прибягваха настрана и се хлъзваха по корем към водата, а по-старите се намъкваха дълбоко в цепнатините, откъдето го следяха зорко с подвижните си хитри очи.

Внезапно страшна мисъл проряза съзнанието му — нима ще остане тук завинаги, на този пуст остров, сам с ужасното чудовище! Не, не! Трябваше да бяга по-далеч от водата! Нагоре, нагоре, където дългата шия няма да го достигне! Нагоре, към върха, защото оттам щеше да вижда навсякъде, да вижда надалеч! Оттам можеше да оглежда целия океан, можеше... Но дали наистина можеше да се надява на такова щастие... да открие някой кораб!...

Изведнъж напреде му лъсна малка локва. Той се спря със светнали очи. Вода, истинска вода, навярно от последния дъжд, задържала се в недълбоката трапчинка, засенчена от скалите!

Натопи устни в нея и пи, пи...

Сетне, запомнил добре мястото, продължи пътя си, докато неочаквано под самия връх, на една плоска тераса, облепена с ръждивочервени лишеи, под краката му зина дълбока яма.

Момчето легна по корем и надникна надолу към дъното, но бързо отскочи назад. Та това е тя, пукнатината, която осветяваше пещерата!

Изтръпнал от страшния спомен, Милчо отстъпи заднешком. Крачка по крачка се изкачваше той нагоре към спасителния връх. Най-

сетне пред него блесна целият океан, сред който на две-три мили от острова се полюляваха върху вълните пет бели кораба.

Луд от радост, Милчо се изправи на пръсти, сложи ръце до устата си и се провикна:

— Помощ! Помооооц!

Вика може би половин час без никаква полза. На корабите не се забеляза никакво раздвижване.

А защо не запали огън като Робинзон?

Ах, Робинзон! Колко трудно се живее като него!

Той слезе долу при непознатото дърво, събра сноп сухи съчки от земята и облян в пот, ги отнесе на върха. Усецаше как всичките му дрехи се бяха намокрили: и ризата, и двете фланелки, и панталоните, и вълнените чорапи, всичко, като че ли някой бе налял в гумения костюм цяла кофа вода. Задушаваше се от жегата и все пак трябваше да запали огън! Та от това зависеше животът му!

А нямаше кибрит. Тогава?

Бе чел нейде, че диваците търкали сухи дървета. Защо да не опита и той?

Избра две изсъхнали клонки и се залови да ги трие едно в друго. Три... три... три... докато ръцете му отмаляха, а клонките едва се бяха позатоплили.

„Огън! Огън! Огън!“ — повтаряше си трескаво момчето на ум, забравило всичко друго.

Дума да не става, тъй нямаше да добие нито една искрица! Дали пък няма друг начин, по-лесен? Нима трябваше да се откаже тъкмо сега, когато на две мили оттук има кораби с хора!

Внезапно мощният рев на една сирена процепи тишината.

Тръгват ли си?

Въпреки непоносимата тропическа горещина то усети как по гърба му пробягна ледена тръпка. Да си идат и да го оставят сам... сам...

И в този миг Милчо си припомни често повтаряния израз на стария капитан: „Докато човек е жив, нищо не е загубено“. И щом се замисли за него, тутакси се сети как капитанът запали лулата си с часовниковото стъкло.

Изхлузи, без да се бави, гумената ръкавица на лявата ръка, после свали часовника. Смъкна се до дъждовната локва, напълни с вода

издутото стъкло и щом го изправи срещу слънцето, върху дланта му затрептя горещият бял фокус на събраните слънчеви лъчи.

А сега суха трева!

Отначало там се появи малко пушечче, което бързо нарасна, тревата почна да тлее, Милчо я раздуха и в миг пламъкът лумна буйно.

Ура!

Той притури още дърва — и още, и още, та дори се разтревожи да не го загаси, а след това се дръпна настрана. Сви ръце в рупор, както правеха моряците, и продължи да вика.

А минутите се изнизваха мъчително, убийствено бавно и с всяка изтекла минута надеждата му намаляваше. Ето огънят ще загасне скоро — тогава?

Внезапно сърцето му се превъртя от радост. Една лодка се отлепи от най-близкия кораб. Нямаше съмнение, тя плаваше към брега, идеше за него! Бяха го чули, бяха го видели!

С радостен вик Милчо се спусна презглава надолу, като се препъваше в широкия скафандър.

Не след дълго в лодката се изправи баща му, скочи във водата, преди да стигнат брега, и го прегърна разплакан, мокър, забравил да се владее.

— Милчо, Милчо!

С лек ход на мотора моряците задържаха лодката по-далеч от брега — да не я обърнат вълните, а бащата и синът все още стояха прегърнати, забравили се от щастие.

— Милчо!

— Татко! Да знаеш, татко!

Помощник-капитанът Ханс нагази във водата и леко докосна по рамото учения.

— Професор Станоев, време е да се връщаме... Капитанът...

Палеонтологът трепна.

— Но, да, веднага... Простете!

Лицето на Милчо потъмня в грозно подозрение.

— Къде е капитанът? Какво е станало с него?

— Няма го! — смутолеви неловко Станоев. — Изгубихме го!

— Как сте го изгубили?

— Смятах да сляза аз, но той заповяда да ме затворят и... и тръгна сам да те търси...

— Да ме търси, къде?

Станоев се обърна към моряците, които ги бяха наобиколили със смутени лица. Очакваше помощ, ала всеки от тях свеждаше очите си, когато го погледнеше.

— Спуснахме го до пещерата — отвърна той накрая. — Известно време ни се обаждаше, а после млъкна... Нищо не зная повече...

Милчо пребледня.

— Той... в пещерата! Татко, да идем при него начаса, да го спасим!

Бащата разбра мъкмата му.

— Веднага тръгваме! Цяла дузина въоръжени водолази са готови, аз също. Тъкмо обличахме скафандрите, когато видяхме твоя огън и помислихме, че е той... Но сега вече няма да се бавим!

Момчето трепереше.

— В пещерата! А знаете ли кой е вътре? Там е гущерът, там са акулите...

— О, ние не се плашим от акули — успокои го баща му. — Нали всеки скафандър има сюнгерче с миризма на мърша, която ги прогонва...

Момчето си обясни всичко. Гуменото сюнгерче, което прогонва акулите! Затова значи тя го нападна, след като той захвърли онази кайшка.

Станоев се угрижи още повече:

— Но еласмозавърът... еласмозавърът!

Съобразил бързо, Милчо изкрещя:

— Ние няма да минем през водата, защото там гущерът е силен, а ще го издебнем на сушата.

— Как така на сушата! — възкликнаха в един глас моряците.

Тогавата той посочи отвесния проход в скалата и им обясни всичко, което знаеше за него.

Само в две минути планът за действие беше готов и лодката отплава към кораба, а Милчо и баща му останаха да чакат на брега, щастливи от неочакваната среща и в същото време смазани от безпокойства за нещастния им приятел, който може би бе загинал заради тях.

Минутите се изнизваха бавно.

Когато се обърна случайно към вътрешността на островчето, Милчо съгледа през стъблата на кокосовите палми непознатото дърво и го посочи на баща си.

— А това какво е?

— Хлебно дърво — отговори Станоев. — Бях ти загатнал за него някога, ала не знам дали си спомняш. Тук природата е щедра, разточителна. У нас хлябът се добива с много труд и пот: ореш, ториш, сееш, плевиш, жънеш, вършееш, мелиш, месиш, печеш и чак тогава се нахранваш. А по тези острови е достатъчно само да откъснеш от дървото готовия хляб и да го опечеш...

— Ама наистина ли трябва да се опече? — запита бързо Милчо.

И като видя как баща му потвърди това с леко кимване, промълви:

— Пък аз... да знаеш как се мъчех, как преглъщах насила и все се чудех защо не мога да го ям суров...

Приливът настъпваше със запенените гребени на вълните, които бързо заливаха тясната пясъчна ивица.

Станоев и Милчо се отдръпнаха надире и седнаха на скалите, загледани в синьозелената далечина, където малката бяла лодка се отделяше от кораба.

Внезапно Милчо запита:

— Татко, защо тъкмо мене избра гуцърът? Случайно ли беше това?

Баща, му го изгледа продължително с някаква тъжна сянка в очите.

— Защото побягна! — натърти той. — А всички други не мръднаха от местата си. Еласмозавърът се е хранил с пъргава плячка, а неподвижните предмети не са го интересували, все едно скали, камънаци...

— Ех, де да знаех! — прекъсна го живо момчето. — Накрай и аз го разбрах, докато лежах пред него на пясъка...

— Така и трябваше да бъде. Опитът, личният опит те е научил, но колко скъпо ни струва той!

Когато след четвърт час, един безкрайно дълъг четвърт час, матросите наскачаха в плитчината, окичили поясите си с бомби, натоварени с една дълга въжена стълба и няколко тежки големокалибрени пушки, групата пое мълчаливо към върха.

Най-сетне зловещата яма зина под краката им, мрачна и заплашителна. Какво ли криеше в черната си бездна?

Моряците привързаха здраво стълбата към най-близката издатина на канарата и я спуснаха надолу. Милчо, който досега вървеше начело и бе успял да се почувствува водач, понечи да слезе пръв, но баща му го улови за ръката.

— Чакай! Накъде тъй?

— Аз знам пътя, затова! — обясни твърдо момчето.

Бащата го обгърна бързо с възхитен поглед, но въпреки това го дръпна грубо назад.

— Нито крачка повече! Стига ми това, което преживях досега! Ще слеза сам, ще проуча, а после...

И се хвана за стълбата.

Стъпало след стъпало, метър след метър, той потъваше в тясната пролука, откъдето лъхаше тежка противна миризма на застоял въздух, на плесен и на гнилост, а мракът се сгъстяваше бързо, грозен, непрогледен. Ученият щракна фенерчето си и продължи да слиза, докато неочаквано кракът му опря в една малка каменна площадка, под която на около двадесетина метра едва се виждаше подът на пещерата.

Станоев насочи натам лъчите на фенерчето. Изведнъж дъхът му пресекна.

Смутен от светлината, еласозавърът привдигна нагоре глава, изфуча яростно и го стрелна със свирепия си поглед. Под него на

пясъка лежеше неподвижен водолаз.

— Капитане! — извика професорът, стиснал здраво тежката пушка, заредена с патрони „дум-дум“.

Но човекът не мръдна?

Дали беше мъртъв?

Исполинският гущер изправи глава в диво желание да докопа храбреца, който бе дръзнал да нахлуе във владенията му, ала не можа да го достигне. Тогава той изпълзя тромаво из водата и пак се надигна нагоре. Очите му святкаха от злоба, а от озъбената му уста се носеше несдържан глух рев, от който се тресеше пещерата.

„Такъв великолепен звяр! — помисли палеонтологът с болка, като насочваше към него оръжието си. — А трябва да го убия! Да го убия тъкмо аз!“

Но колебанието му не трая дълго. С рязко движение той тръсна глава да прогони тази мъчителна мисъл и натисна спусъка. Каменната яма сякаш се разлюля от оглушителния гръм, последван от нечуван пронизителен вой.

Еласмозавърът се застоя само миг тъй, с изкъртено ляво око, на чието място зееше ужасна кървава рана, после се подхвърли нагоре с раззинати челюсти, но след това съвсем неочаквано и необяснимо, дали от уплаха, или от гняв, се обърна назад и изчезна под водата.

Без да губи време, Станоев се спусна надолу, пое безжизнения водолаз, върза го и го повлече по стълбата, а моряците и Милчо помагаха отгоре, като теглеха въжетото.

Измъкнаха го над канарата и магнаха скафандръра. Когато го лъхна чистият въздух, спасеният скоро дойде в съзнание. Отвори очи и разгледа учуден разтревожените си другари.

— Милчо! — пошепна той, премалаял от радостна изненада. — Не сънувам ли? Истина ли е това? А пък аз... аз... да знаеш какво съм преживял!

— Истина е! — отвърна просълзен Милчо и сложи ръка върху неговата ръка. — Успокойте се! Всички сме пак заедно.

Старият моряк се привдигна с мъка и опипа косата, лицето, очите му.

— Съвсем здрав, невредим! — мълвяха пребледнелите му устни, потрепващи от вълнение.

— Да, и отсега нататък няма да се разделяме! Когато напуснете службата, ще дойдете при нас! Нали, татко?

— Разбира се! — потвърди Станоев. — Сред нас той ще намери свой дом, винаги когато пожелае.

Старият моряк вдигна към тях овлажнели очи, изпълнени с обич и признателност, но не отговори, а мълчаливо изсърба лекарството, което му бе поднесъл професорът, и изяде набързо половината на един голям шоколад, а другата половина поднесе на Милчо.

След няколко минути, сметнал вече, че се е съвзел напълно, той се надигна да става, но се олюля и пак седна.

— Я гледай, поотпуснал съм се! Остаря дядо ви Филип, остаря! Трябва да се стяга за пенсия, за почивка.

И внезапно отклони разговора.

— Но защо не ми кажете най-сетне как се озовах тук? Помня само, че това проклето зъбато ме налапа като ябълка. „Ха да те видя сега! — рекох си тогаз. — Май че вече няма отървяване!“ И толкоз...

Когато палеонтологът му разправи накратко всичко, капитанът се обърна към Милчо с блеснала от възхищение усмивка.

— Казах ли аз, че си вече мъж, един малък мъж!

При тези думи Станоев се вгледа в сина си, учуден, невярващ, сякаш за пръв път го виждаше. Колко много се бе променил! От слънцето и вятъра лицето му бе загоряло, страните му бяха порозовели, а очите му светеха съживени, одухотворени от всичко преживяно. Наистина кой би повярвал, че това ще стане? Само след пет-шест месеца!

В това време капитанът пак се надигна и при все че залитна от слабост, с голямо усилие сполучи да се задържи на крака.

— А сега — предложи той. — Да не се глезим повече, че работа ни чака! Хайде на кораба!

Слънцето вече се бе наклонило над хоризонта — наедряло, ослепително силно и заливаше със злато малкия пуст остров. Скалите, палмите и хлебното дърво хвърляха дълги виолетови сенки.

Когато пристигнаха на пясъчния бряг, където вълните се плискаха с лек шепот в дъното на оставената лодка, слънцето се бе потопило до половина в океана и бе обляло с кръв водата пред себе си.

Х

Моторът забръмча и лодката се отдели от брега, повлякла подире си дълга кипяща опашка. Нощта настъпваше бързо, както всяка тропическа нощ, почти без здрач. От дълбините на океана изплуваха плътни сенки. Само водните течения все още просветваха с розови искри. Вълните прииждаха една след друга, нагъваха се като лъскава черна коприна, повдигаха лодката и я отпускаха плавно надолу.

Внезапно от носа на единия кораб блесна огнено облаче, а след няколко секунди рязък оръдеен изстрел процепи тишината. Блесна втори път и последва втори гръм. В същия миг затрещя цялата флотилия.

Милчо изтръпна. Какво има! Той се притисна до баща си разтреперан, а капитанът хвана пушката и се изправи с устремен към морето поглед.

Ту от едно, ту от друго оръдие пламваха червените огънчета и осветяваха лъскавата морска повърхност, а гърмежите не преставаха, слели се в един общ неспирен тътнеж.

Моторницата вече се бе прилепила към борда и Милчо тъкмо беше стъпил на спуснатата стълба, когато някакво огромно туловище ги блъсна, преобърна ги, после се преметна във водата и изчезна.

Една ръка се хвана за стълбата. Милчо я пое и я изтегли. Беше баща му. След това двамата измъкнаха от водата капитана и останалите моряци. Чудовището ги бе оставило, кой знае защо, и се бе отправило към съседните кораби, от които сега се носеше безредната стрелба.

Щом се изкатериха, мокри и изплашени, на палубата, капитанът веднага даде няколко команди на екипажа, а след това тичешком се прилепи към оръдието.

Светлините на прожекторите шареха по океана, кръстосваха се и дебнеха да уловят разярения великан.

Ето го! Изскочил от морската бездна, той се подхвърли като делфин над водата.

Петте оръдия изтрещяха едновременно и два снаряда-харпуни се впиха със свистене в тялото му. Гигантското влечуго изви врата си, захвапа едното въже и го претри за секунда. След като прегриза и второто въже, то се гмурна надолу, а по катранената повърхност на

океана запълзяха едри концентрични вълни, които се разбиваха с плясък в бордовете.

Неочаквано звярът изплува до съседния кораб, подскочи нагоре, докопа със зъби мачтата му, прекърши я и отново изчезна в дълбините.

Полесражението опустя. Оръдията заглъхнаха. Но тази тишина беше страшна, зловеща, изпълнена с трепет и напрежение.

Капитан Филип стискаше конвулсивно ръкохватката на оръдието, а Станоев и синът му, застанали неподвижно до него, се взираха с разширени горящи очи в океана.

Минута, две, три...

И ето, корабът от лявата им страна пак откри огън. Но късно! Великанът се подхвърли нагоре и смете във водата цялото оръдие с прислугата му. След няколко мига той се показва над водата точно между параходите. Всички оръдия изтрецяха едновременно. Снарядите дигнаха няколко нови гейзера край него, ала той не мръдна.

Огромен и страхотен, изправил като гранитна колона над вълните могъщата си шия, гуцерът въртеше глава на всички страни, впил във враговете си искрящия от злоба поглед на единственото си здраво око. От многобройните рани по тялото му течеше тъмна кръв. А той сякаш не усещаше нищо.

И тогава с грозен рев, от който косите на Милчо настръхнаха, побеснелият гигант се понесе право напред, размахал огромните си плавници.

Капитанът дръпна спусъка. Префучалият снаряд се впи в широките гърди, изтреця и там изведнъж цъфна голяма рана, от която бликна фонтан от кръв.

— Улучих! — възкликна старецът.

Смъртно раненият звяр спря само за секунда, а след това се стрелна към неприятелите си с още по-голяма стръв.

Повлякъл изплашен сина си, Станоев побягна назад, сподирен от капитана и прислугата на оръдието.

И ето — щом достигна кораба, умиращото чудовище се подхвърли тежко, закачи предните си плавници за борда и опита да се покатери горе. Напъна се веднъж, два пъти, вкопчи се със зъби в основата на мачтата — да си помогне, но тя не издържа и се прекърши с трясък.

Тежкото туловище се хлъзна назад, като помете със себе си парапета, отдушниците и оръдието, превъртя се по гръб и потъна.

Един след друг хората взеха да се измъкват от скривалищата си и да надничат страхливо през борда.

Дълго след това светлите снопове на прожекторите претърсваха искрящата водна повърхност като опипващи ръце, ала напразно.

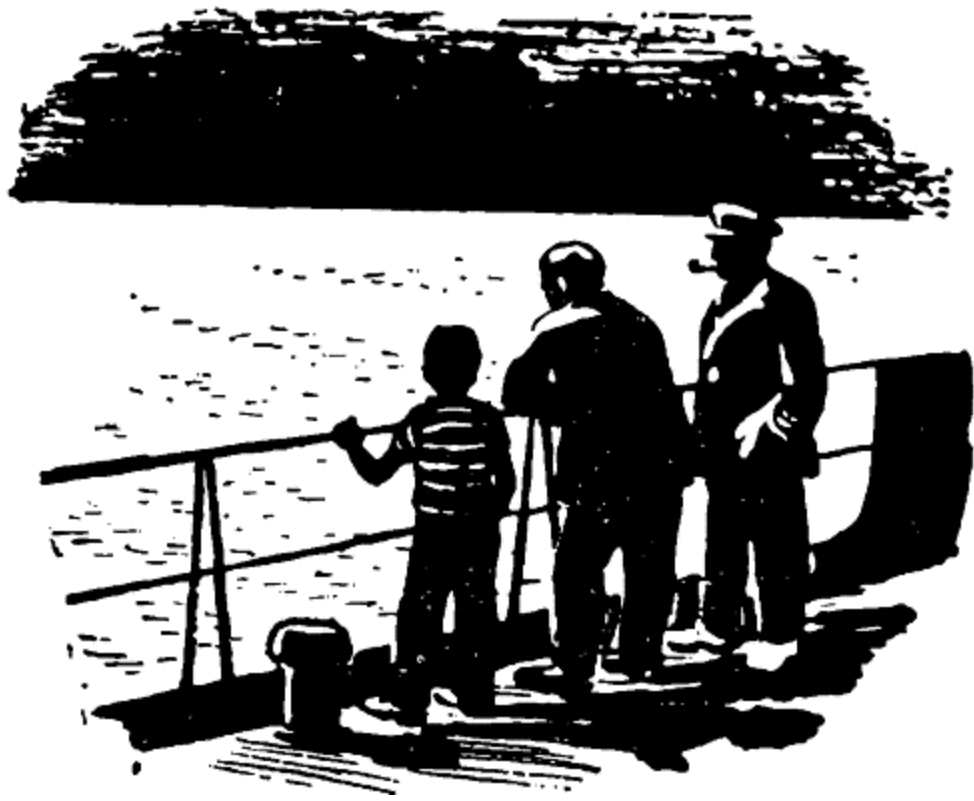
Еласмозавърът не се показва вече...

Замислен и развълнуван, Станоев промълви:

— Той е бил страшилище в някогашните морета. Свикнал е да бъде победител, та нали хиляда години е побеждавал, за да живее, а сега... Представете си, да преспииш шестдесет милиона години под леда, за да се събудиш един ден в някакъв нов свят — съвсем различен, чужд, враждебен... Но той не можа да проумее, че времето му е отминало безвъзвратно, не можа да се примири, не можа да разбере и това, че на света е дошъл човекът... И ето...

На изток, над хоризонта, изплува луната — едра, кървавочервена, забулена в черна мъгла. Пламтящата ѝ диря се проточи върху накъдрената повърхност на океана, начупи се и заблещука в милиарди рубинени искри.

Милчо, баща му и капитанът стояха на палубата с наведени глави, загледани надолу към водата, която се плискаше глухо в борда.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.